

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

14

O dramaturgie a marilor evenimente

(12—13)

ÎNFĂȚIȘAREA DEMOCRATIEI

EQUALITATEA tuturor cetățenilor, în toate împrejurările vieții sociale, apărută de constituție și de lege, susținută de întregul sistem de relații, economice, juridice, politice, spirituale, egalitatea reală, fără discriminări de clasă, de naționalitate ori de rasă, este adevărul fundamental, impresionant în realitatea lui istorică, al societății noastre socialiste. Veacuri de zăbucium și de luptă pentru dreptate, în care neamurile exploitate ale acestor pământuri au cunoscut graiul înfrățirii, legile inșeși ale vieții, minți luminate și jertfe ne au dus la aceasta, în ceasul hotărâtor al revoluției proletare. Biruința gândirii marxist-leniniste a însemnat triumful democrației, înfățișarea ei în viața oamenilor. În lumina ei se realizează toate valorile, se creează bunurile materiale și spirituale, se continuă tradiții, se manifestă credințe, se vorbesc și se cultivă în libertate limbile tuturor naționalităților, în spiritul ei sint interzise manifestările de orice fel ale șovinismului și urii de rasă. În practica politică, economică și socială a partidului și statului nostru principiul egalității naționalităților este apărut cu sfințenie. Edificarea socialismului schimbă la față toate regiunile țării, într-o viziune de ansamblu și o cumpănire a economiei naționale, cu prețuirea egală a tuturor oamenilor, cu unicul scop al prosperității și fericirii lor. În aceasta se definește națiunea noastră socialistă, puterea și prestigiul ei în lume.

Se vorbește mult și în chipuri felurite despre drepturile omului. Posturi de radio nascocesc eroi din oameni fără țară și fără idealuri întemeiate pe un pământ și o societate, pe o structură socială care cere participare, dăruire, sacrificiu, bintuie o demagogie în care drepturile omului se rezumă la un pașaport și o fugă, o defăimare și o căpătuială, cercuri foarte interesate își dau aere de misionari și umblă cu crucea dreptății capitalului să amăgească firile slabe. Văzduhul îngăduie orice, și adevăruri și minciuni, și bune și rele. Mai sfânt este pământul pe care-l calci, credința pe care i-o arăți, ceea ce-i dăruie și ceea ce-i pretinzi, piinea și sufletul cărora le spui țară și familie, casă și loc al tău și al copiilor tăi, credință și istorie. Nici în cutremur nu se clatină aceste legi ale moralei civice. S-a văzut în această primăvară ce este frățietatea în viața unui popor, se vede acum în reașezarea țării pe temelile ei, ce este iubirea de țară și încrederea în viitorul ei.

Statul român a arătat și arată înțelegere față de aspectele legate de întregirea familiei. Această înțelegere este firească, ea ține de legile țării și de spiritul umanitarist care-l călăuzește în raporturile cu statele lumii. Dar una este adevărul familiei, și alta specularea lui, folosirea unor principii menite să ducă la mai bune relații între țări și popoare, drept lozinci ale tendințelor centrifugale comunicate în limbaj pretențios de către pescuitori în ape tulburi.

O țară este un pământ un popor, și un sistem de așezăminte. De prisos a mai spune ce răspundere presupune guvernarea ei, înțelegerea dialectică a raportului dintre individ și colectivitate, asigurarea condițiilor de afirmare a persoanei, cunoașterea direcțiilor pe care le implică formarea personalității, cultivarea și utilizarea celui capital mai presus decit toate, care este spiritul și inteligența omului.

Ce sint drepturile omului, care este spațiul libertății și cum se aplică legile în delimitarea și protejarea lui? Ești liber să exploatezi și să umilești, ori ești liber să aplici legea împotriva exploatarei și umilirii? Ești liber să rămii analfabet, ori ești liber să aplici legea învățămîntului obligatoriu? Ești liber să suferi de boală, ori ești liber să ai o îngrijire medicală gratuită? Ești liber să șomezi, ori ești obligat să muncești, ești liber să porți o diplomă fără folos în buzunar, sau ești obligat să ocupi o funcție pe măsura pregătirii tale? Ești liber să fii slugă, ori ești liber să fii liber? Iată esența lucrurilor, spusă în toate graiurile oamenilor care alcătuiesc societatea noastră. O altă platformă a unui dialog nu există, și după experiența veacului nostru, n-ar fi cu putință. De pe această platformă sint posibile, însă, relații de colaborare, de intrajutorare, de afirmare a unor norme politice și economice care să ducă la o ordine mai dreaptă în lume, și în același timp să îngăduie fiecărei țări să-și hotărască singură soarta, să-și statornicească legile, să-și indrume poporul spre o năzuință proprie. Politica poate fi afirmată nobil și curat, constă în demn, etic și echitabil, și așa o afirmă Partidul Comunist Român, Statul nostru, președintele Nicolae Ceaușescu.

„România literară”

VIOREL MĂRGINEANU : A venit primăvara
(Primăvara în pictura românească este tema
reproducerilor de artă din acest număr)

ȚARA

ACEASTĂ MINĂ DE ȚĂRINĂ vărsată pe creștetul Carpaților, ce s-a prelins blindă și roditoare peste șesuri și bărăgane pînă la mare, împotmolită pe obcine și colini, ocolind riuri, sărind peste riți, alcătuint trupul puternic și domol al acestei Patrii române, din Maramureș la Tomis, din unda Dunării la clopotul Putnei, este averea și moștenirea noastră aici, darul cu ne-am ales pe pământ, pe care trebuie să-l lucrăm și priveghem între neamuri ca pe grădina de aur în crengile căreia odihnește universul cu stelele și seninătatea lui. Cită roadă, cită rinduială și frumusețe, cită mireasmă, cită lumină și podoabă, cită umbră la nămiezi revarsă această grădină pentru fiii noștri, pentru sufletul nostru din neam în neam, atîrnă în mare măsură de truda noastră de zi cu zi, de pacea lăuntrică a fiecăruia dintre noi, de armonia și desăvîșirea noastră spirituală de care se poate molipsi toată natura în rinduiala acestei grădini miraculoase în univers. Căci averea cea mai de seamă a acestei țări binecuvîntate este omul ajuns la desăvîșire, care duce lupta cea grea de la sinul micii sale pînă în leagănul bătrîneții, de-a se lumina lăuntric, de-a fi o Patrie el însuși, îmbălsămată cu toate virtuțile care apoi la rîndul lor vor spori avuția comună a Patriei tuturor.

Țara începe în mina de țărină însuflețită a trupului meu, în această grădină tainică și care este viața mădulelor mele, chemate să slujească adevărul din zori pînă în amurg și peste noapte în toate clipele, conform setei mo-

rale a sufletului meu, acest plug de foc ce mă lucrează spre desăvîșire, această ancoră ce ține nava infiptă în creierul mantelui pe vreme de furtună.

Cum sint eu ca persoană aici și acum, asta este și țara mea, pentru mine, iar dacă nu mă ridic la măsura de aur a desăvîșirilor ei, ea nu are cum se apropia cu darurile cele tainice, de viața mea; lupta cea grea aici o am de purtat, în primul rînd cu mine însumi, pentru a fi demn de numele ce-l port, de sfințenia și bucuria și vrednicia strămoșilor mei, frați și părinți ce au sporit lumina țărinii ce i-a ocrotit cu spiritul lor insetat după dreptate și adevăr.

Se cheamă țara mea România, nume sfințit de jertfa și credincioșia, de lupta cea dreaptă și lucrul cel bun al atîtor milioane de-a lungul mileniilor, dintre care unii se cheamă Constantin Brâncoveanu cu fiii săi, a cărui lucrare și mărturisire cu prețul vieții ridică acest pământ mai presus de stele, alții se cheamă doar trași pe roată, doar unsprezece mii, doar Mărășești sau Miorița, Meșterul Manole sau Neagoe Basarab, Păstorul sau Luceafărul de ziua adevărată a inimii noastre.

A adineri prin faost și cuvînt măsura desăvîșirii înaintașilor, a premergătorilor noștri care, la rîndul lor, au fost crescuți de spiritul adevărului, iată nobila misiune a fiecăruia dintre noi în această țară sfințită de suferință și bucurii purtate cu înțelepciunea iubirii atotbiruitoare.

Ioan Alexandru

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașeu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

**Acțiuni convergente
pe scară internațională.
Dezvoltarea dialogului**

IN AMPLA EXPUNERE din ziua de 28 martie, tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat dezvoltarea colaborării și solidarității Partidului Comunist Român cu toate partidele comuniste și muncitorești, partidele socialiste și social-democrate, alte partide și organizații democratice, progresiste, cu toate forțele antiimperialiste de pretutindea. Evidențind că analiza situației internaționale a confirmat pe deplin istoricele aprecieri și orientări ale Congresului al XI-lea, secretarul general al Partidului a subliniat : „Vom face totul pentru a contribui la realizarea unor relații noi pe plan internațional, pentru ca, împreună cu toate forțele care se pronunță pentru această politică, să contribuim la înfăptuirea năzuințelor întregii omeniri de pace, bunăstare, independență și libertate”.

În acest spirit s-a desfășurat întrevederea de marți dimineața, când tovarășul Nicolae Ceaușescu a primit delegația Partidului Socialist Democrat Italian, condusă de Pier Luigi Romita, secretar general al partidului, care la invitația C.C. al P.C.R. face o vizită de prietenie în țara noastră. A avut loc un schimb de vederi cu privire la unele probleme actuale ale vieții politice, precum și ale luptei popoarelor pentru democrație, securitate și pace, pentru o nouă ordine economică mondială. Abordându-se probleme ale situației din Europa, s-a subliniat de ambele părți necesitatea de a se acționa în mod susținut în direcția transpunerii în viață a înțelegerilor convenite la Helsinki. În acest sens s-a relevat importanța unei bune prăjitări a apropiatei reuniuni de la Belgrad care să constituie un prilej de dialog fructuos și nu de confruntări, menit să evidențieze interesele și punctele comune, cu respectarea dreptului fiecărui popor la o dezvoltare independentă și suverană, fără nici un amestec din afară, să ducă la găsirea căilor și modalităților de întărire a păcii, securității și colaborării pe continent. S-a subliniat importanța ca la reuniune să se ajungă la înțelegeri privind căi de îmbunătățire în viitor a cooperării economice între țările europene, de reducere a bugetelor militare și a trupelor, mai buna cunoaștere și întărire a încrederii între toate popoarele continentului.

IN CADRUL convorbirilor s-a apreciat că rezolvarea în interesul popoarelor a problemelor complexe ale vieții internaționale, depășirea actualei crize economice și promovarea unor transformări economice și sociale innoitoare impun înțelegerea și conlucrarea tot mai strinsă între partidele clasei muncitoare, între toate forțele de stânga, democratice, inclusiv creștini, pe baza unor programe convenite și cu respectarea identității și autonomiei fiecărui partid. S-a relevat, de asemenea, că soluționarea problemelor păcii, colaborării și securității, înfăptuirea aspirațiilor legitime ale oamenilor muncii, ale popoarelor implică și acțiuni convergente pe scară internațională, dezvoltarea în acest sens a dialogului și prieteniei între partidele muncitorești, democratice, progresiste, între toate forțele iubitoare de pace, în conformitate cu căile cele mai corespunzătoare condițiilor și tradițiilor politice din fiecare țară.

Subliniind convergența și apropierea de poziții ale P.C.R. și P.S.D.I. în principalele probleme ale vieții internaționale și asupra căilor de întărire a păcii, securității și cooperării în Europa, a fost exprimată de ambele părți dorința de a se continua schimbul de păreri, de a se lărgi colaborarea între cele două partide pe baza respectului reciproc, ca o parte a dezvoltării în general a relațiilor româno-italiene.

TOT în finalitatea lărgirii colaborării și a dezvoltării dialogului cu toate forțele sociale care militază pentru transformarea și înnoirea societății, pentru consolidarea păcii, se înscrie și sosirea, marți seara, a președintelui Partidului Socialist Popular din Spania, Enrique Tierno Galvani, care, la invitația C.C. al P.C.R., face o vizită de prietenie în țara noastră. De asemenea, marți seara a sosit în Capitală, la invitația Marii Adunări Naționale, delegația Adunării Republicii Portugheze, condusă de Vasco de Gama Fernandes, președintele adunării.

Tur de orizont

LA MOSCOVA, în cadrul întâlnirii prietenești de la 5 aprilie dintre Leonid Brejnev și Fidel Castro, s-a făcut — precum relatează agenția TASS — un schimb de opinii privind problemele actuale ale vieții internaționale, ale adâncirii destinderii și ale extinderii acesteia asupra tuturor regiunilor lumii. LA MADRID, Comitetul Executiv al Partidului Comunist din Spania a dat publicității o declarație afirmând că guvernul spaniol este pus în situația „de a legaliza fără întârziere Partidul Comunist și celelalte partide care nu au fost încă recunoscute”. LA WASHINGTON au avut loc convorbiri între președintele S.U.A., Jimmy Carter, și președintele R.A. Egipt, Anwar Sadat, convorbiri consacrate diferitelor aspecte ale situației din Orientul Apropiat.

Cronicar

Viața literară

Asociațiile scriitorilor

Timișoara

● În seria sezătorilor literare dedicate eroismului oamenilor muncii care traduc în viață indicațiile partidului pentru înlăturarea urmărilor cutremurului, Asociația Scriitorilor din Timișoara, în colaborare cu Studioul teritorial de radio, a organizat un festival de poezie patriotică la Întreprinderea mecanică din Timișoara. Și-au dat concursul Al. Deal, Mircea Șerbănescu și Damian Ureche.

Cluj-Napoca

● O manifestare asemănătoare s-a desfășurat, în organizarea Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca, la clubul M.I.U. din acest municipiu. Bazil Gruia a vorbit despre reflectarea evenimentelor de la 1907 în literatura timpului și a citit din scrierile sale dedicate constructorilor noii orânduiri.

Tirgu-Mureș

● Asociația Scriitorilor din Tg. Mureș a inițiat

Pe adresa

Uniunii Scriitorilor

● Și în ultima săptămână au continuat să sosească telegrame și scrisori de compasiune pentru pierderile umane din 4 martie 1977. Astfel de mesaje au trimis Editura „Volk und Welt” din Berlin, R.D. Germană, Georges Hurmuziadis, scriitor și traducător de literatură română, din Grecia, William Murray, Paul Engle — Iowa, S.U.A.

La Botoșani: Sesiunea de comunicări — 1907

● La Casa de cultură din Botoșani s-a desfășurat o sesiune de comunicări cu tema : „Țărâna, forță importantă a progresului social, a luptei

festivaluri și seri de poezie inspirate din lupta pentru vindecarea grăbnică a urmărilor seismului, pentru obținerea unor succese cit mai mari pe frontul economic. Astfel de manifestări s-au desfășurat la I.M.F., Școala generală nr. 4 și la liceul „Bolyai” din Tg. Mureș, la Casele de cultură din Mediaș și Reghin, la Căminele culturale din Cornesti, Păneț, Dumbrava, Vătava, Solovăstru, Jabești, Pogăceana, Șincal, Băc, Rușii Munții, Vișoara, Sintioana, Crăiești, Pășăreni, Corusca, Găiești, Bahnea, Glodeni. Au participat Tudor Baltes, Bartis Ferenc, Dan Culcer, Serafim Duicu, Hajdu Zoltán, Gálfalvi György, Zeno Ghițulescu, Romulus Guga, Jánosházy György, Ilyes Kinga, Kátona Szabó István, Kovács György, Markó Béla, Dumitru Mureșan, Nemes László, Nagy Pál, Oltványi László, Szepreți Lilla, Tóth István.

Întâlniri cu cititorii

● Dinu Săraru și Emil Manu la librăria „Mihail Sadoveanu” din Capitală, cu prilejul lansării romanului „Roata pământului” de Ioana Postelnicu, apărut în Editura Cartea Românească ; Ion Aricesanu, Eugen Dorcescu, Laurențiu Cernet, Șerban Foață, Alexandra Indrieș, Andrei A. Lilin, Nicolae Tirol, Cornel Ungureanu, Ion Velican la Asociația scriitorilor din Timișoara, cu prilejul ședinței de cenaclul dedicată prozatoarei Sofia Arcan.

poporului român pentru libertate socială și națională, pentru socialism”, prilejuită de împlinirea a 70 de ani de la marea răscoală a Țăranilor.

O PROPUNERE

Primum la redacție :

CA URMARE a consfătuirilor ce au avut loc, consacrate discuțiilor problemelor privind reconstrucția, sistematizarea și modernizarea capitalei, revine mai mult ca oricând actuală nevoia unei arte de for public nevoia etalării osmozei existente între artele plastice și arhitectură, integrarea lor în ceea ce putem numi un stil al epocii.

Ansamblurile edilitare sau industriale vor căpăta un plus de rigoare și noblete prin concentrările estetice ale artelor monumentale executate potrivit cuceririlor moderne în domeniul concepției și tehnicii.

În urma pierderilor materiale ce au avut loc de pe urma seismului, și mergând pe calea generoaselor acțiuni întreprinse de Uniunea Artiștilor Plastici, pe lângă cele două picturi donate pentru ornarea noilor apartamente ale sinistratilor și pentru realizarea unor fonduri destinate contului „Solidarității și omeniei”, mă ofer în continuare a executa o lucrare de artă monumentală.

Mă gândesc la o lucrare concepută din materiale ce oricum intră în structura edificiilor, astfel încât să nu se ajungă la investiții suplimentare. Plăcile de marmură sau piatră, placajul ceramic, cimentul sau aluminiul etc., ce pot fi prevăzute în vederea trănăiciei zidurilor exterioare, vor constitui în același timp materiale de lucru ale artistului, prin care va da expresie și semnificație operei sale.

Dirrecția de Arhitectură și Sistematizare a Consiliului Popular al Municipiului București, ajutat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, ar putea include asemenea lucrări de artă monumentală, legăturile dintre arhitectii proiectanți și artiștii plastici urmând să aibă loc la aceeași masă de lucru.

Nutresc convingerea, alături de colegii mei de breaslă, că nu există muncă mai nobilă și mai frumoasă ca aceea pornită din conștiința dăruirii în marele efort de construcție al țării, una cu construcția propriei noastre arte.

Ștefan SEVASTRE

Sesiune științifică consacrată împlinirii a 70 de ani de la marea răscoală a Țăranilor din 1907

● Sub auspiciile Academiei de științe sociale și politice, Academiei de științe agricole și silvice, Uniunii naționale a cooperativelor agricole de producție și ale Institutului de studii istorice și social-politice, în zilele de 31 martie — 1 aprilie a avut loc la Muzeul de istorie a Partidului Comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România o sesiune științifică consacrată împlinirii a 70 de ani de la marea răscoală a Țăranilor din 1907, cu tema Lupia de veccuri a Țărânimii pentru dreptate și libertate socială, pentru progresul, unitatea națională și neatinerea patriei noastre, participarea activă, alături de clasa muncitoare, la victoria revoluției și construcției socialiste în România.

Sesiunea a evocat rolul Țărânimii, care, de-a lungul milenare existențe a poporului român, a reprezentat o importantă forță socială a progresului și a avut o puternică influență asupra desfășurării tuturor evenimentelor cruciale din istoria patriei noastre. Lucrările sesiunii au înfățișat principalele momente ale luptei Țărânimii pentru libertate și dreptate socială, pentru progresul, unitatea națională și neatinerea patriei noastre, contribuția activă a Țărânimii, alături de clasa muncitoare, la victoria revoluției și construcției socialiste în România. A fost subliniat în mod deosebit faptul că, în momentele importante ale mișcării revoluționare din trecut ca și în prezentul socialist, alături de Țărâni români, s-au aflat și se află Țărâni maghiari, germani și de alte naționalități, înfrățiți în muncă și luptă comună.

La sfârșitul lucrărilor sesiunii, cei prezenți au adoptat textul unei telegramme, adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Omagii

lui George Lesnea

● La Teatrul Național din Iași a fost sărbătorit poetul George Lesnea, cu prilejul împlinirii a 75 de ani.

Au luat cuvântul Mircea Radu Incoban, secretarul Asociației Scriitorilor din Iași, Constantin Ciopraga și Cristian Chelar, secretar al Comitetului județean de partid.

Au fost citite mesaje adresate sărbătoritului din partea tovarășilor Mlu Dobrescu, președintele Consiliului Cultural și Educației Socialiste, și Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

După un emoționant răspuns al lui George Lesnea, care a mulțumit pentru cinstita ce i s-a făcut, a urmat un recital din versurile sărbătoritului, susținut de actorii ai Teatrului Național din Iași.

În spiritul

colaborării reciproce

● Gabriel Dimisianu, Dan Hăuică, Ion Ianoși și Aurel Marin au plecat la Moscova, pentru a participa la o masă rotundă organizată de redacția revistei „Voprosi Literaturi”, pe tema „Viața, creație, realism”.

Semnal

● Vladimir Streinu — EMINESCU, ARGHEZZI. Sub îngrijirea lui George Ivașeu s-a dat la tip, în cele două volume ale volumului, majoritatea studiilor critice consacrate vieții și operei celor doi mari poeți. (Editura Eminescu, 240 p., 13 lei, 2000 ex.).

● Maior Eftimie Ulescu — SCRISORII DIN RĂZBOIUL INDEPENDENȚEI 1877—1878. Numeroaseor manifestări eortoare ocazională Centenarului Independenței de Stat a României li se acaugă, în îngrijirea lui Andrei Brezianu — semnatul în aceeași timp, al unui emoționant studiu introductiv (Sfârșitul viii) — publicarea corespondenței cu familia sa a unui participant, în primele rânduri, la campania din 1877-1878. (Editura Militară, XXVIII + 220 p., 8,5 lei, 880 ex.).

● Nicolae Jianu — EMINESCU. O nouă culegere de nuvele a autorului din a cărui bibliografie selectăm romanele : Viitorul (1931), Cumpana apelor (1952, 1959), Veneam din întinerie (1932), Pământul era viu (1960) și Sfârșitul singurătății (1961). (Editura Albatros, 164 p., 6 lei, 5000 ex.).

● Gheorghe Pituț — STELELE FIXE. Reuăm, dintre sonetele volumului, Un singur gind : „Spuneam că-n loc de-a fi poet / mai bine-aș fi-nvățat să-not, / un Sfinx e universal tot / însă dinamic și atlet. // Ci eu mă mișc tot mai încet / și uneori nici nu mai pot / fugi precum fugise Loth / cind turnuri mari faceau balet // Dar nu vinasem decit vint / precum a spus acel profet / alergătorii pe cuvint // și-n lungul timpului regret / c-așemeni Sfinxului, — secret, / nu sunt al unui singur gind” (Editura Eminescu, 124 p., 7,75 lei, 2.350 ex.).

● Dan Culcer — CINTIND SAU TRĂIND LITERATURA. A doua carte a criticului de la revista „Vatra” (debut 1973 — Un loc geometric), consacrată, de asemenea, fenomenului literar contemporan, analizează atit creații reprezentative ale ultimilor ani, cit și unele aspecte teoretice, într-o încercare de definire și delimitare a actului critic. (Editura Dacia, 300 p., 9 lei, 2 800 ex.).

● David — INTRODUCERE ÎN FILOSOFIE. Prima traducere în limba română (și, în același timp, într-o limbă modernă) a operei lui David Invincibilul, filosof armean din secolul V e.n., reprezentant de seamă al școlii filogrecesti, este semnată de Gabriel Liiceanu, autor totodată al Studiului introductiv și al aparatului critic. (Editura Academiei, XLIV + 128 p., 6,50 lei, 4450 ex.).

● Menelaos Ludemis — MEMORIA INCENDIATA. Din volumul, apărut postum, de versuri tălmăcite de Lambros Zogas cităm poemul Sfârșitul nopții : „Cum să rostogolesc noaptea aceasta ? / Un Sfinx am devenit / Și împing noaptea, / Dar ce să se mișcă. // Zilele a-or să mai apară / Au fost ember. Dusu-s-au. / Și au rămas numai nopțile / Și mă păzească. / Să nu fac cumva / Vreo răză de soare. // Și să nu se întindă în noaptea, / Mă-au oșerit-o ca pe oșă. / Pentru că eu, copil fiind, / Zăgăzesc poemul / Fără să le leg picioarele.” (Editura Eminescu, 116 p., 7,25 lei, 650 ex.).

LECTOR

NOI, ca țară și popor, am ales drumul

INTREBAT odată de cineva ce este patria, Caragiale a răspuns cam așa: Măi, patria este un lucru așa de sfânt, încât nu poți să nu te infiori când rostești acest cuvânt. Poate cuvintele marelui dramaturg și scriitor nu au sunat așa, dar acestea trebuie să le fi fost tăcutul, — anume că nu poate fi rostit cu ușurință, nici luat în deșert numele de patrie. Legătura poporului întreg cu ea, cu tradițiile ei milenare, cu cuceririle ei revoluționare contemporane, mai ales după eliberarea tuturor, de orice naționalitate, prin istoricul act de la 23 August 1944, s-au dovedit înmii chiar în zilele ce au urmat cutremurului din 4 martie, prin elanul, truda și conștiința cetățenească ce-au însușit pe oamenii noștri pentru a salva tot ce-i viu și de preț și a nu lăsa barat drumul ales al socialismului multilateral dezvoltat și al înaintării către comunism, prin muncă liberă, spre bunăstare generală și spre fericire individuală și obștească.

Cântarea României, corul în mai multe graiuri naționale, n-a fost întrerupt de zgomotele infernale ale catastrofei, iar munca de refacere și continuă făurire a orânduirii noi a urmat cu și mai infocat avânt pe tot cuprinsul patriei. Nici o clipă nu s-a gândit cineva în acele zile că manifestările consacrate marilor aniversări ale acestui an ar putea fi date uitării ori congresele aminate sine die. Sărbătoarea Independenței României se va ține cu și mai mult fast, ca să rămână torță vie în conștiințe, ca și evocarea răscoalelor țărănești din 1907. Cu amploare va fi sărbătorită aniversarea a 30 de ani de la înființarea Republicii. Dar putem trece sub tăcere victoriile militare române de la Mărăști și Mărășești din vara anului 1917? Sint aniversări glorioase și de mare însemnătate istorică, însuflătoare de patriotism. Am putea spune că e anul marilor aniversări ale patriei, dacă anii noștri, de când locuim aceste plaiuri, nu ar fi toți ai patriei. Această orînduire nouă a omeniei s-a dobândit prin biruințele poporului nostru asupra fascismului și reacțiunii.

IATA de ce, acum cînd veni-
noasa buruiănă a fascismului și neofascismului răsare să năpădească viața în atîtea țări ținute sub aripa imperialismului, stăm gata să ne apărăm patria, cuceririle revoluționare ale poporului, fie și cu prețul vieții.

Legionarii lui Horia Sima au vrut să ne „salveze” țara, după execrabilul dictat de la Viena din 1940, și-au vindut-o lui Hitler. De altfel, un fruntaș al lor, înainte, ispitindu-l să semneze un manifest împotriva unei eventuale cîntirii a Transilvaniei, fapt pe atunci previzibil, mi-a spus refuzîndu-mă categoric: „Trebuie să plătim păcatele comise contra celui de-al 3-lea Reich. Apoi nici nu o să ne strice un secol de ocupație germană”. Am văzut cum nu ne-a „stricat” începînd cu 6 septembrie 1940: asasinat și pogromuri fioroase.

Iar asociatul întru fascism al lui Horia Sima, Ion Antonescu, zis ciinele roșu, slugă credincioasă a lui Hitler, a împins poporul român într-un cumplit război, alături de hitleriști, împotriva marelui vecin din răsărit, un război cum n-a mai cunoscut omenirea. Să nu mai vorbim cît ne-a costat. Noroc numai că în România mai erau și comuniștii, ca și alți mulți patrioți, majoritatea poporului împreună cu floarea armatei, care în momentul oportun, la 23 August 1944, au determinat întoarcerea armelor contra cîmpitorilor hitleriști și au schimbat cursul

istoriei, făcîndu-ne părtași la victoria din 9 mai 1945, alături de Uniunea Sovietică și de Aliați.

Lupii care au rămas s-au îmbrăcat în piei de oaie, iar cei care n-au îndrăznit să înfrunte minia poporului, ori au rămas acolo unde erau în momentul Eliberării țării, ori au fugit și și-au anexat apoi noi trădători, reacționari și antidemocrați, dușmani ai regimului din România socialistă.

„Europa Liberă” (liberă doar să calomnieze, și să mintă și să provoace), oficină de propagandă anticomunistă, susținută și adăpostită de unele cercuri cu mijloace murdare ale spionajului și ale răspîndirii minciunii, i-a inclus și pe acești români trădători de patrie în corul acelor care-și răcesc gura defăimînd și înjurînd, nutrînd speranțe deșerte și negre, gânduri războinice, ne-dîndu-se înapoi de la nici o infamie și profitînd de orice ocazie, fie și de cataclismele forțelor oarbe ale naturii.

Ce-i de mirare că, acum, cînd România a trecut prin dezastrul unui cutremur groaznic, „Europa Liberă”, această Babă Cloanță înveninată, se face purtătoarea de cuvînt a unei cîrdășii de fasciști și fugari români, care, dragă doamne, după o lună de la data calamității, vor, nu să ne mai „salveze”, căci de asta nu e „nevoie”, ci măcar să ne „ajute”.

NICI în primele clipe de după
cataclism n-am fi acceptat un astfel de „ajutor”, peste prăpastia care ne desparte de fascism. Dar mite acum, cînd, fără să-și piardă cumpătul, poporul nostru, români, maghiari, germani și de alte naționalități, solidar strîns în jurul partidului comunist și al conducerii sale curajoase, a pornit prompt, ca un singur om, cu toate forțele încă în noaptea groaznică din 4 martie, la opera de redresare și înlăturare a uriașelor și tragicelor consecințe ale dezastrului. Am simțit, de a doua zi, inima frățescă a țării socialiste și a tuturor statelor și oamenilor capabili de înțelegere și de entuziasm față de eroismul unui popor, care și-a regăsit echilibrul și firul normal al drumului său din care nimic nu-l poate abate. Ne pansăm și vindecăm rănile din mers și continuăm construirea socialismului, fără să uităm nimic din ceea ce datorăm celor încă în suferință.

Atitudinea fasciștilor și fugarilor trădători de toate nuanțele, care ni se adresează prin „Europa Liberă”, nu ne onorează cîtuși de puțin, ci ne indignează profund și nu o putem considera decît o provocare caracteristică pentru această oficină a calomniilor și perfidiei.

Luîndu-și precauțiunile necesare împotriva recrudescenței fasciste sau neofasciste în diferite focare ale lumii, tolerate și chiar tutelate de unele guverne, România, cu poporul ei eroic, plin de elan și înflăcărat de patriotism, își continuă uriașa muncă în omenie, pe drumul destinului ce și l-a ales — socialismul ce duce spre culmile comuniste. Cîț despre fascism, aș repeta ceea ce a spus zilele acestea o personalitate de răspundere a vieții obștești: față de fascism, această molimă a omenirii, poate exista un singur fel de umanitarism, acela de a-l distruge.

Noi, ca țară și popor, am ales drumul, care știm că nu-i ușor, al progresului, umanismului socialist și al unei lumi mai bune și mai drepte, solidari cu politica internă și externă a partidului nostru comunist.

M. Beniuc

CORNELIU BABA : Flori

Altminteri...

Mult mi-a pus mie viața bețe în roate.
Dacă eu aș fi fost inventatorul roții, nu
mi-ar fi putut pune atîtea bețe în roate.

Mult mi-a pus mie viața bețe în roate.
Dacă în loc de degete la mîini și la picioare
aș fi avut roate, nu mi-ar fi putut pune mai
multe bețe în roate.

Mult mi-a pus mie viața bețe în roate.
Dacă fiecare gînd ce mi-a trecut prin minte
și fiecare bătaie a inimii mele ar fi fost
o roată, nu mi-ar fi putut pune atît de multe
bețe în roate,

Altminteri... o, altminteri, nici nu vă pot
spune cum ar fi arătat această lume în clipa
în care, aruncîndu-i o ultimă privire, m-aș
fi pregătit să o părăsesc.

Geo Bogza

Moștenirea noastră

AȘEZAȚI aici, în bătaia tuturor vînturilor istoriei, moșii și părinții noștri, biciuți de urgii, n-au prea avut răgaz de întrebări și filosofare. S-au nevoit a trăi simplu și îndrjit. Au arat pămîntul ăsta, pe care l-au udat cu sudoarea frunții și l-au iubit intrucît în el își avea izvorul vieții. Noi, viii, sîntem fixați asemeni copacilor, iar rădăcinile noastre sînt tocmai ei, străbunii. Durăm prin ei, aici, în spațiul și timpul românesc, iar durata asta cu trecut adînc și viitor infinit o simt și o numesc patrie. Patria mea, a noastră. Cuvîntul, care e latin și își are sorginea în *pater* — tată — l-am luat de la romani, adăugîndu-i, din fericire, nu înțelesul lor, ce consideră că *ubi bene ibi patria*, ci vitejia dacilor care s-au încropănat să trăiască și să dureze aici, în pămîntul lor, mai aspru, poate nu atît de blînd și frumos, dar cu siguranță tot atît de veci și nobil.

Apărîndu-și pămînturile, moșii mei au captușit arcul Carpaților cu piepturile și viețile lor, stînd zăgaz nenumăratelor șuvoaie și stihii, ca astfel, la adăpostul și jertfa lor, neamurile mai depărtate și mai norocoase ale Europei să trăiască mai liniștit. O, nici norocul, nici timpurile n-au fost îngăduitoare cu noi! Viesitudinilor ce ne-au frămîntat de-a lungul secolelor, le-am opus firea noastră, răbdarea și omenia noastră, și credința nestrămutată în viitor, în durată, cristalizată în mîndra și dureroasa zicală — ca un oftat, sau ca un chiot țărănesc al înaintașilor noștri: „am fost și voi fi!”

Intru realizarea zicalei am știut da lumii bărbați de seamă pentru a învinge și depăși vremurile de cumpănă; oricît ne-a pus istoria în spate, am dus avînd spinării puternice; știind din bun început că pentru a dura, omul trebuie să-și nutrească în egală măsură trupul și sufletul, ne-am strădui a trăi în muncă, în adevăr, în frumusețe. Nimic din cele necesare vieții moșilor noștri nu a fost și nu este urît. Casa noastră, uneltele și vasele noastre cele mai umile sînt clădite, țesute sau cioplite frumos. În covoarele caselor, în talpa leagănelui nostru, în furca de tors a mamei noastre, în fluierul sau toiagul părinților noștri sînt încrustate cu măiestrie gînduri și simțiri care vădesc poate cea mai definitorie trăsătură a spiritului românesc: gustul ales, sigur și simțul măsurii. Avem o artă populară unică în lume prin varietatea, cantitatea și, mai ales, calitatea ei. Pictura și arhitectura noastră veche sînt o cunună măreață izvorită firesc din aceleași surse și creată de aceleași mîini deorinse cu truda cionlîntului și asvrirea plugului sau luptei. Cît despre vorbă, această subtilă abstracțiune, defi-

nitorie, pentru orice popor, moșii noștri au făurit-o cu aceeași grijă pentru limpezime și frumos. Au cizelat ei măiestru cuvintele și le-au înșirat în salbe neprețuite de cîntece, doine, povești, proverbe, una mai uluitoare ca alta.

Și mai nepieritoare. Fiindcă, în ciuda pomenitelor vicisitudinilor istorice, aceste nestemate nu numai că au dăinuit nestrucate, dar au nutrit arta noastră cultă, prin virfurile sale cu nimic mai prejos decît a altora, care îndreptățește și lămurește astfel miracolul existenței noastre: sîntem un popor vechi, dar nu bătrîn. Fără conștiința că la asemenea rădăcini adînci se adaugă tinerețea noastră spirituală, nici Eminescu, nici Brăncuși, nici Enescu nu pot fi explicați și înțeleși. Și asta este moștenirea noastră. Și patria noastră, a tuturor celor ce, locuind acest pămînt, în sfîrșit eliberat, cinstim această moștenire, ne mindrim cu ea și ne străduim ca în noua eră, începută la 23 August 1944, să o îmbogățim. Prin muncă, pricepere și talent, conduși cu înțelepciune de partidul nostru, care, pe lîngă această moștenire bogată, se călăuzește de cea mai înaintată ideologie a timpurilor.

Desigur, nu a fost și nu este întotdeauna ușor, războiul și înapoierea economică moștenită fiind greutăți în plus pe umerii noștri, la un drum și așa suficient de greu prin el însuși. Dar odată stăpîni pe soarta și viitorul nostru, am reușit să facem primii pași — mai decîși și extrem de fructuoși — pe un drum pe care noi înșine ni l-am trasat, drum ce se deschide luminos, și sigur înainte. Da, ne-a fost și ne mai este uneori greu. Ne sprijinim însă unii pe alții, ne încurajăm și ne intrajutorăm adeseori asemenea momente de cumpănă — nedrepte și nemeritate — lipim urechea de vorba pămîntului și-i ascultăm din adînc șoapta celor ce l-au păzit și ni l-au lăsat moștenire nouă, tuturor compatrioților de orice nație ce muncim pe întinsul pămînt românesc.

Cei ce nu vād, sau se fac că nu vād eroismul poporului nostru, cei ce nu aud sau se tem de ecoul pașilor noștri care înaintează, greu dar ferm, spre viitorul nostru, n-au învățat nici una din lecțiile istoriei. Dar mai sînt acolo, în străinătate, și unii ce cred că își pot zice compatrioți. Acești dezrădăcinați s-au condamnat singuri și fără greș la uscăciune. De cleveșirile lor nu ne pasă. Ei supraviețuiesc printr-o muncă înjosoare. Iar cînd vorbesc, — chipurile, în numele nostru —, ne cuprinde indignarea.

S-au dus?... Ducă-se! Ce patrie mai au ei?...

Nicolae Crișan

ALEXANDRU CIUCURENCU: Panselu

Cel dintîi adevăr

PĂMÎNTUL țării este acel dat cel mai sigur pe care omul îl simte sub talpa piciorului și pe care-l admiră cînd se oprește să se mai odihnească.

Este dovada cea mai bună că trăiești, cînd te proptești bine pe picioare și cînd te hrănești cu roadele pămîntului. Titlul de locuitor, aici, reprezintă o verificare a propriei tale capacități de a purifica și spori, cît mai repede, numărul caraterelor unui ideal național: mai binele tuturor. De aceea, cine are o patrie, sigur este implicat pentru totdeauna în onoare.

M-am născut în munți, în Alpii României, cum spun în clipa de orgoliu. Ca faptă locală, mai ales, pe la noi, domnea și se mai poartă încă isprava curajoasă a munteanului care făcea alpinism. Escalada marilor pereți și a hornurilor Bucegilor constituia intrarea în legenda locală, și ceea ce nu se manifesta cu evidentă rămînea, pe la noi,

neobservat. În mintea copilului de atunci, această măreție monotonă a munților sterpi îmi făgăduia, la fel ca asceților în deșert, promisiuni fabuloase. Da, pe atunci, lucrul cel mai logic era inaccesibil.

Mult mai tîrziu, minat de frămîntări proprii și îmbrîncit de vînturile crescîtor, într-o zi, m-am văzut ajuns pe o mare culme, eterna dorință de cuprindere, fără sensuri verificate. Acolo, însă, totul aluneca însuflețit de o mișcare iluzorie în care se schimbă numai centrul acestei largi circumferințe. Acela zi rîvnită, ani și ani a fost cea mai uluitoare descoperire, aflam că pe măsură ce te apropii, orizontul se îndepărtează. Un singur punct de sprijin rămîne: pămîntul pe care te afli.

Cel dintîi adevăr și cel definitiv rămîne pămîntul tău, așa cum moartea este cel de pe urmă.

Mihai Tunaru

Patria și dreptul

EXISTĂ un colț de lume unde avem mai multe de făcut decît să ne naștem și să murim — citesc gîndul frumos al prietenului meu, poetul Magyari Lajos, din poezia-i apărută în „Forum“, primul supliment literar al cotidianului de limbă maghiară din Sf. Gheorghe.

Există un colț de lume unde avem mai multe de făcut decît să ne naștem și să înmormîntăm. Cuvintele poetului mă copleșesc nu prin frumusețea, ci prin adevărul lor.

Iar adevărul poetului e și mai convingător aici, în Secuime, unde viața, secole de-a rîndul, nu însemna altceva decît o neconținută și aprigă luptă împotriva foamei, pentru supraviețuire. Pentru mine, acest adevăr e mai pregnant aici, în Secuime unde am trăit și eu în ultimul deceniu ca cetățean al României socialiste și ca reporter.

În decursul acestui deceniu am avut prilejul să scriu în nenumărate reportaje despre generația celor cu părul nins de ani care au dus pînă la perfecțiune artistică singura lor posibilitate de trai de odinioară: prelucrarea lemnului; am scris despre muncitorii forestieri din Toplița și Gheorghieni, despre plutașii și țapinarii de odinioară. În ultimul deceniu însă mi s-a ivit posibilitatea să relatez și despre viața de azi a nepoților tăietorilor de lemne sau ai țaranilor secui din depresiunea Ciucului și Gheorghienilor, care se luptau aprig cu clima aspră și pămîntul acestor meleaguri. Iar locul de unde scriam aceste relatări nu mai era pășunea sau pădurea, eroul reportajelor nu mai era secuiul cu țapina; scriam despre Uzina de tractoare din Miercurea Ciuc, fa-

brica de matrite din Odorheiu Secuiesc, Fabrica de șuruburi din Tîrgu Secuiesc, platforma industrială din Sfîntu Gheorghe, eroii mei fiind de această dată ingineri, absolvenți ai institutelor de învățămînt superior din București, Iași, Cluj-Napoca, Brașov sau muncitori cu înaltă calificare însușită în liceele industriale din orașele respective.

Politica Partidului Comunist Român, prin repartizarea rațională a forțelor de producție, promovează ridicarea tuturor regiunilor patriei. Această politică pune la dispoziția oamenilor de pe meleagurile botoșănene sau gorjene, întocmai ca și celor din Harghita și Covasna, instalații și utilaje moderne, de înaltă tehnicitate, calculatoare electronice, iar în locul căsuței de lemn, străjuită de brazi — pe care poeții de odinioară o găseau romantică — condițiile de confort și civilizație ale cartierelor Simeria din Sfîntu Gheorghe, Tudor și Patinoarului din Miercurea Ciuc.

Intr-o călătorie prin țară m-a impresionat profund convorbirea pe care am purtat-o la Vârșag — un cătun cocot în virful Harghitei, printre păduri de brazi — cu o bătrînă de 62 de ani, Vass Anna, căreia, înainte de Eliberare, din treisprezece copii i-au murit opt, toți în căruța cu care-i ducea la Odorhei, la spital, nici unul nerezistînd dificilului drum de mai multe ore. Și azi? — o întrebam pe Anna neni, iar răspunsul ei a fost exprimat printr-un gest cu

mina: azi e altfel, un simplu telefon și într-un sfert de oră sosește Salvarea, ba există și medic în sat. În acest gest, semnificînd: unde e trecutul! — am simțit concentrîndu-se o întreagă epocă istorică: acești 33 de ani de socialism fac în viața locuitorilor acestor meleaguri montane harghitene cît o întreagă istorie.

Un clasic al nostru, un mare maestru al slovei maghiare, Tamási Áron, scria, ca o concluzie a experienței unui tînar secui, reîntors dezamăgit din America: trăim pe lumea aceasta, ca undeva să ne simțim acasă. Gîndindu-mă la această realitate l-am întrebât pe cunoscutul șef de brigadă, dulgherul Ambrus András, în micul său sat natal de pe valea Casinului, unde s-a întors ca pensionar, după ce a ridicat fabrici și blocuri la Onești, Săvinești, Suceava, Dărmănești, București, Brașov, Miercurea Ciuc: unde s-a simțit cu adevărat acasă? Peste tot unde am lucrat în patria mea, căci peste tot am simțit că viața mea are rost — mi-a răspuns — mă simt acasă peste tot, în țara mea. România.

Cuvintele simple ale acestui simplu muncitor constructor se constituie pentru reporter într-o armonie perfectă, rimînd cu cuvintele măiestrite ale poetului: ele rezumă în chip diferit același adevăr, adevărul simplu al poporului nostru, potrivit căruia ne simțim acasă acolo unde putem făptui o muncă folositoare poporului nostru, generațiilor

viitoare. La acest adevăr simplu mă gîndeam și în februarie cînd, în comuna Sulița din județul Botoșani, medicii români și maghiari îmi vorbeau despre rezultatele lor în profilaxia difteritelor boli, la acest adevăr simplu cugetam și cînd, în zilele de după cutremur, am relatat despre munca plină de dăruire a ostașilor conduși de sergentul Urlă Dumitru și a echipei de dulgheri țîrgmureșeni condusă de Rád Emil pentru consolidarea blocului din Calea Victoriei 128 A, sau despre cea a brigăzii de dulgheri din Gheorghieni care lucrau în cartierul Bercești, și la acest adevăr simplu mă gîndeam acum, la început de aprilie, cînd în minele din Valea Jiului notam cuvintele cunoscuților șefi de brigadă comunistă Tökés András din Uricani și Eugen Voicu din Petrila, despre tonele de cărbuni peste plan pe care se angajau să le scoată din adîncuri împreună cu oricîi lor.

Acest adevăr simplu al oamenilor muncii români și maghiari, frătește uniți în munca de edificare socialistă a țării, al concetățenilor noștri care împart deopotrivă neazuri și bucurii este și crezul meu de scriitor. Este un crez fundamentat pe cuvintele geniale ale poet, ale marelui tăietor secui pentru libertatea popoarelor, Petőfi Sándor: „Patria e doar acolo unde există și drepturi”.

Patria noastră este aici, în România socialistă, unde avem dreptul la muncă, la tradițiile noastre, avem dreptul la folosirea limbii materne și avem dreptul și posibilitatea consacrate prin legi de a duce o viață liberă și demnă.

Barabás István

Puterea de viață a poporului român

DEPARTE de a constitui o înge-nunchere a omului de către firea răvășită, seismul cel mai distru-gător pe care l-a cunoscut, se pare, con-tinentul nostru în ultima sută de ani a prilejuit din nou întâlnirea conștiinței contemporane de pe toate meridianele cu manifestarea puterii de viață a po-porului român, cu modul în care virtu-țile sale morale, tabla sa de valori, pot să se mobilizeze, să se transforme într-o uriașă revărsare colectivă de energie, de omenie, de solidaritate națională. Toa-te, într-o ținută de o discreție a durerii și o demnitate a suferinței ce ne vine din adâncurile imemorabile ale istoriei, purtate în sufletele a zeci de generații. Cei ce au venit să constate nenorocirea unui popor s-au găsit în fața unei real-ități fără precedent: întoarcerea sen-sului tragediei naturii, transformarea nenorocirii într-o ocazie de a pune tem-elii noi pentru un viitor privit cu mai multă gravitate, cu un spor de înțelep-ciune, cu un plus de atenție la esențial, care — ne reamintește mereu președin-tele României socialiste — a fost și ră-mîne **Omul**. Nu omul abstract, nu omul pretext, ci omul viu, cu nevoile, bucuri-ile, aspirațiile și imensa lui sete de a se dăruie în muncă unei opere constructive bine gândită și cirmuită.

În cuvinte rostite parcă spre a se să-pa în ultima celulă a ființei noastre, to-varășul Nicolae Ceaușescu a statuat concluzia cea mai prețioasă desprinsă din experiența acestor zile și săptămâni de tensiune: „Organele de partid și de stat vor trebui să manifeste permanent o preocupare tot mai mare, o atenție sporită pentru soluționarea probleme-lor multiple de viață ale maselor largi populare. Trebuie să înțelegem cu toții că în activitatea organelor de partid și de stat trebuie să se manifeste, trecînd ca un fir roșu, spiritul și orientările pro-gramatice ale partidului cu privire la întărirea continuă a legăturilor cu ma-sele largi populare, la sprijinirea în toa-te și întotdeauna pe masele largi popu-lare. Fiecare comitet de partid, fiecare consiliu popular, fiecare activist trebuie să înțeleagă și mai bine că realizarea cu succes a marilor sarcini ce ne stau în față nu se poate asigura decât într-o strînsă legătură cu masele largi popu-lare, printr-o preocupare permanentă pentru fiecare om al muncii. În aceasta constă esența politicii noastre. Acest obiectiv trebuie să stea permanent în centrul activității fiecărui organ de par-tid și de stat, a fiecărui activist de par-tid și de stat, a fiecărui comunist. Spi-ritul de omenie, umanismul caracteris-tic partidului nostru trebuie să se mani-feste nu numai în adunări, nu numai în articole, nu doar la zile mari. Aceasta trebuie să fie caracteristica de zi cu zi, de ceas cu ceas, a activității concrete a organelor de partid și de stat, în toate sectoarele vieții sociale“.

Este formulată, în această inscripție pe temelilei unei noi etape de avînt și încredere în viitorul societății noastre, o adevărată „chartă“ a ceea ce înseam-nă în socialism drepturile omului. Nu simplista identificare a lor cu dreptul la emigrare sau dreptul la excursii, ci statuarea principiului că întreaga struc-tură politică și administrativă a unui stat are menirea de a sluji interesele omului, ale fiecărui om în parte. Că rînduiala societății trebuie astfel conce-

pută, încît ea să ducă la înfăptuirea concretă a acestui postulat.

În realizarea deplină a principiului e-nunțat cu atîta pregnanță de cel ce stă în fruntea partidului și statului se află chezașia viitorului nostru, și fiecare ac-tiune întreprinsă în acest spirit este me-nită să sporească încrederea maselor în partid, adică să facă a țîșni din inimile noastre torentul de energie și hotărîre constructivă ce s-a vădit în săptămînile din urmă. „Am cîștigat — spunea în continuare secretarul general al Partid-ului — o mare experiență în aceste împrejurări grele. S-a demonstrat cu ce mare încredere privește și urmează po-porul nostru partidul, politica sa. Să fa-cem totul pentru a întări necontenit ace-astă încredere, pentru a perfecționa continuu activitatea organizatorică a tuturor organelor și organizațiilor de partid, pentru a spori rolul conducător al partidului nostru în toate domeniile de activitate, în întreaga operă de edifi-care a socialismului și comunismului. Să acționăm astfel încît să asigurăm o unitate de monolit a partidului și a po-porului în jurul partidului. Numai strîns unită națiunea noastră, toți oamenii muncii, indiferent de naționalitate, re-prezintă forța capabilă să asigure triumful comunismului, să asigure spori-rea contribuției României în înfăptuirea politicii de pace și colaborare interna-tională“.

NU începe îndoială, ce s-a petrecut în România socialistă de-a lungul a peste trei săptămîni este cu mult mai mult decît simpla demonstra-ție a forței morale și materiale a unui popor de a depăși încercări privite de foarte mulți ca fatale, traumatizante psihic și catastrofale economic. Ceea ce s-a petrecut aici a fost afirmarea, cu valoare și semnificație internațională, a virtuților unei întregi orînduiri sociale, și mai ales a rezultatelor obținute de poporul nostru în perfecționarea acestei orînduiri pe măsura deprinderilor lui morale milenare, a aspirațiilor și idea-lurilor lui eterne la libertatea indivi-duală și independența națională, la asi-gurarea demnității și siguranței omului, a drepturilor lui de a-și dezvolta plener personalitatea și a se exprima deplin în coordonatele unor valori general ac-ceptate. Forța cu care, din nou, o nați-une întregă s-a strîns în jurul omului ce-i exprimă atît de plener gîndurile și aspirațiile, care-i știe durerile și-i voiește sporite bucuriile, a impresionat iarăși pe toți martorii direcți și mai îndepăr-țați ai lucrurilor noastre.

Această nouă dovadă a resurselor noastre nepuizabile de energie morală și a încrederii noastre în Partidul Co-munist Român a avut darul să-i irite pe unii.

Izbucnirile lor răuvoitoare și nepu-tincioase nu sînt însă altceva decît o nouă dovadă că noi toți care trăim și muncim aici, în România socialistă, am traversat cu bine un ceas de mare cum-pănă, făcînd din primejdie și încercare treaptă de înălțare în conștiința lumii.

Iar celor ce se întreabă de ne vom rî-dica — și în cît timp — dintre ruine, le vom răspunde cu cuvintele unui mare voievod român de odinioară, Petru Ra-reș: „Da, vom fi iarăși ce am fost, și mai mult decît atît!“

Dan Zamfirescu

D. GHIAȚĂ: Primăvară pe ogoare

Ascultînd anume glasuri

Chiar și-n creșturile grinzii
Mai suspină fagii, pinii,
Amintindu-și de pădure,
Fripti de dorul rădăcinii.

Fripti de dorul rădăcinii!

Viscul — că e viscol — și totuși
Cinstea frunzei nu și-o spurcă,
Nu-și îmbăloșe gorunii
Ciți l-au tot răbdat în circă.

Numai unii,
Numai unii...

Portret cu armură

Ce mai armură zglobie avea,
Cu toată duzina de zodii pe ea,
Lăncierul de plută!

Și calul, o, ce mai cal! Argint viu, pui
de fulger, ai zice, sacea!
Cetluit sub șapte lăcate-n coburii
țintați cu gablonțuri la șa,
Un curcubeu de stindarde.
Stindardul și zodia, stindardul și zodia...

Tras prin inel, mina-n șold, privirea
furiș-rotitoare,

Giruetă călare,
Lăncierul de plută...

Fără nume. Și-l pierdu pe vreun drum,
La galop, la galop spre oriuncă,
pe scurtături prin oricum,

Prim ecou tuturor
Crucișelor surle.

Fără chip. Tot ce știu e că-și scapără
— zi, noapte — din tabără-n tabără,
Armura modelată de-a dreptul pe
zveltu-i trup gol
Din cel mai festiv staniol.

Fără piine și sare. Doar, ici-colo,
sleiala
Blidului, dulce amară.

...Și iar la galop, mina-n șold,
lancea-n vînt,
Peste poduri de cilți, peste ape ne ape,
Printre zări, printre țări, fără țară...

Lucian Dumitrescu

Patria

Aici, s-auzi în fiecare primăvară
cum cîntă cucul.

De-aici, în fiecare dimineață
în zori
drumul conduce înspre culmi.

De-aici,
omul ce-n timp și-n spațiu își
aruncă ochii

departe vede.

E-atît de bine să cunoști
și să iubești
largile spații ale acestui pămînt.
Acesta-i locul
spre care dorul

de pretutindenea te cheamă.

E locul unde
inima bate
cu ritmul țihnei.

Este materia aceea
ce ni s-a dat
pentru ca artă să devină.

E arta căreia îi dăm
toată puterea noastră, gîndul
și care sens ne dăruiește existenței.
Acesta-i locul de unde vedem
cel mai adînc, mai limpede,
imensitatea cerului de stele.

Lendvay Eva

În românește de
Constantin OLARIU

Înalță-te în slavă!

Atîția oameni frați de cruce-mi sînt,
și nu clădesc nici pe nisip și nici pe
vînt,

ci doar pe bucuria ce ne leagă
sub raza soarelui, e viață-nțreagă.
Ave-m aceeași țară, la bine și la rău —
piinea ne-o dăruie pămîntul său,

și luptele, izvorul turmei sale
și lutul bun ni-l dă din deal și vale
să facem cărămidă pentru casă,
din stratul ei alegem buchetul de
mîreasă.

Ne bucurăm cu frații și ne-nțelegem
bine.

Atîta timp nu ne-am văzut cum se
cuvine!

Soarele-acum lumină-i din lumină
și înțelepții în zadar se-nchină
și caută o piatră din vechime
a căreia minune n-a cunoscut-o nime.
Parcă era pe-o pernă de catifea, ca-n
pcoală,

și-acum caseta de ivoriu-i goală
și ultima fărîmă s-a stîns de mult,
cu dușii,

s-au spulberat și urmele cenușii.
Cu firul crud de-a-pururea vecini,
noi am plivit cîmpia de spini și
rădăcini.

Trecutu-i dus cu lumea lui bolnavă —
Tu, chip al vremii noastre, înalță-te
în slavă!

Nu-i om să mai subjuge pe altul
nici decît,

s-a destrămat și teamă și urît,
și-avem în libertate uneltele stăpîne
pe visurile noastre și pe grîne.

Puțini au fost aceia ce n-au găsit
cu cale

să fie regi și mureții regale,
iar fața lor în multe-nțelesuri și
privințe-i

o pavăză prin timpuri și-o stemă-a
suferinței.

Ei au luptat ca-n veci să nu mai fie
zgîrcen'e, sclavie, lăcomie,
și-au curățit pămîntul de umilinți și ură
și fiecărui parte de lume i-o dădură,
și-au dat o armonie a omului și-o artă,
nici felurite graiuri să nu ne mai
despartă.

Încă din s'nul mamei cuvîntul agrăiește.
Să crească-al tău cînd altul se stînge,-i
omenește?

Prezent măreț, te-aplecă și ne cheamă,
de ce-i dușman tu știi că nu ni-i teamă
chiar dacă-n noi se-ascunde tremurînd.
Ce știm noi azi, el n-a știut nicînd!

În noi e omul muncii, putem'e,
de renume,

și numai el e-n stare să schimbe-n-
treaga lume.

El s-a desrîns din munte, ca-n basme,
alte dăp,

în pulberi de nevoi și nedreptăți,
de perfidii și de puteri ascunse
și soartei lui de vecuri îi răspunde.

Și-acum să se audă în zîna lui înaltă
cîocane cum răsună laolaltă
El nu clădește umbre chemat de cei
ce mor,

ci viața fericită, a lui și-a tuturor.

Franz Liebhard

În românește de
Ion HOREA

Ion Dodu Bălan

Era o seară calmă

Lui Emil Iordăchescu

O seară tîrzie de martie,
cu cerul senin, țintat cu stele,
cu o lună imensă, speriată și insingerată,
ca ochiul unui animal rînit,
chinuit de spaima morții.
Era o seară tîrzie de martie...
Toate curgeau liniștit înainte,
neobișnuit de obișnuit.
Timpul, ținînd după el speranțe și vise,
Apele murdare ale Dimboviței,
Mame ducînd de mină copii,
Troleibuzele și mașinile,
Oamenii oboșiți de muncă și istoviți de cale
curgeau pe apele timpului
înainte
cu o floare de suris în colțul gurii
și se-ndreptau spre casele lor
în care și-au zidit iluziile
ca pe o Ana lui Manole în zidurile de la Argeș.
Era o seară calmă și sfioasă,
cînd, deodată,
un monstru sinistru, animal nevăzut
alergînd cu copite de foc pe fundul pămîntului,

șîșnește
cu un muget de fiară enormă
pe străzile orașului,
în casele oamenilor,
huind,
auînd,
zornăind,
huruind
peste leagăne de copii,
zgîlțînd pereții
cu o furie dementă,
tropăind, cu copite de uriaș pachiderm,
peste liniștea sufletelor,
viscolind
cu praf de cenușă,
năruind
valori
prăbușind
idealuri
năruind,
înghițind,
năruind...

O lacrimă cît țara

Aș vrea să plîng,
din ochii-mi plînși,
o lacrimă cît țara,
să plîng durerile
și para
ce arde bezmetic
amara
speranță,
închisă ermetic
sub munți de ruine.
Dar plînsul
nu e pentru noi,

o știm prea bine,
cei ce luptăm
într-un șuvoi.
Uniți,
ca la Rovine,
Îndurerați,
cu ochii stînși
Și inecați în lacrimi,
Noi, plînșii,
fi-vom neînvinși
c-așa am fost
din datini.

Globul pămîntesc

Pe panta muntelui de praf,
durere
și ruină,
ivit, într-o clipă sinistă,
peste cărțile cu povești
atît de dragi copiilor,
cobora agale,
ca o căruță moțescă pe Munții Apuseni,
un mic glob terestru
pe care un elev ce-și făcea lecția la geografie
l-a scăpat din miini, pentru totdeauna,
și s-a dus la culcare...

Trenul marilor plecări
cu stația terminus
dincolo de zări,
la țărnuț veșniciei,
Sosea,
pe-o întunecime de zmoală,
cu scrișnet de roți,
gîfîind, infernal,
în gara răvășită a timpului,
ca o apă fierbinte într-o gigantică oală.
Înnebunită de spaimă,
lumea a dat buzna să-l prindă.
Și noi orbecăiam spre el,
ținînd în mînă bastonul alb, iluzoriu,
al speranței.
Nimeni nu ne vedea
Și întunericul ne călca în picioare
cu laba lui aspră și mare.

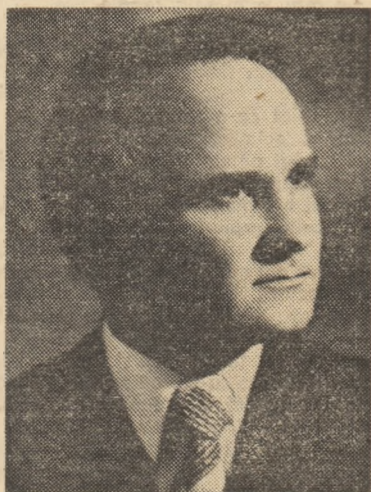
În gara timpului era numai noapte
și voci misterioase
ne strigau în șoapte:
— Unde vă duceți, unde plecați?
— Mai stați, mai stați!
Tu plecai mai departe,
chiar foarte departe,

Despărțire

Lui Toma Caragiu

Eu plecam mai aproape,
pe margini de groape.
Tu plecai în moarte,
eu plecam în durere,
obosit,
sleit de putere.
Tu te duceai ca o umbră,
ca o părere,
văduvit de vrere.
Eu mă țiram spre culcușul nădejzii
ca o căprioară rănită,
viclean hăituită,
și fluturam, în urma ta
și-a trenului care pleca,
un suflet alb
și plîns,
ca o batistă,
în noaptea neagră,
ultimă,
și tristă.
De dincolo parc-auzeam
un ris sarcastic
printr-un geam,
un ris
curgînd într-o cascadă,
pe clipa care sta să cadă.

Vasile Smărândescu

În primăvara aceea...

Unsprezece mii de aște
Din cerul ființei noastre
Vestind jarul din milenii
Cu dor sacru de moșie
Au brăzdat adînc, pe glie,
Scrișnet lung în grînda vremii.

Ei veneau bogați în glorie
Din inelul viu al horii
Și-aduceau de la temeieri
Limbă, țară, obiceiuri.

Și-n cel an de socotîță
N-au cerut recunoștință
Nici blazoane pe veșminte
Ci să are-n dijmăriște
O prăjină de miriște
Din pămîntul lor de gînte.

Unsprezece mii de ramuri
Cresc în bolți ca mierea-n faguri
Le-a sădit în leat de faur
Să se-nspace peste veacuri
Într-al neamului tezaur.

Înflorire

Ți se-ncrustase gîndul în pietre de-ntrebare...
Ca virgula de rouă, abia de prelingeai
Să pomostești mocnirea din cuiburi de uitare
Spre-ntinse sboruri albe scaldate-n jărăgai.

Și-acum, topînd tăcerea în iazul limpezimii
Prundești în eveneaie narcisele luminii.

Erupție

O vreme ca un fir de întrebare
Firav abia pluteai spre-nseminare.
Să-l deslipești de la fereastra vieții
Sau să-l hrănești în prispa dimineții?

Dar iată a înmugurit lumina
Din apa vie, desnoptînd tulpina
Și cu incandescența însetării
Ai rețezat incertul așteptării.

Stindard

Te oglindește-n roua vieții
Sub demiurgic nimb și vezi
Dacă păstrezi și în amiezi
Proaspăt izvorul dimineții

Și udă-ți gîndul să șîșnească
Spre grînda vremii cu scintei
Și scăpărînd să virfuiască
Al faptei munte os de stei.

Îndemn

Dezleagă-ți gîndul ferecat sub gînduri
Și-adapă-l la izvoare cu scînteie
Lacteic răsădit în curcubeie
Să urce iar spre dimineți de pîrguri.

Și-n clarul policrom de la zenit
Să-nvie torțe-n bolți de infinit.

Contribuția lui I. L. Caragiale

STABILIT de doi ani în Germania, la Berlin, cu familia sa și hotărât să se țină departe de orice manifestare publică din țară, Caragiale derogă de la linia de conduită a abținerii totale, cu epocalul său pamflet, 1907, din primăvară până în toamnă, a cărui primă parte apare în ziarul vienez „Die Zeit” (Timpul), în versiunea Mitei Kremnitz, sub semnătura „un patriot român”. Pentru că Mihail Dragomirescu îi publică textul original în revista „Convorbiri”, primește în același an, sub aceeași condiție a anonimatului, o serie de fabule și de satire, care primesc iscălitura redacțională „un mare anonim”, cu precizarea că au fost scrise de cel mai mare scriitor român în viață. Aluzia era transparentă și secretul devenea, vorba francezului, acela al lui Polichinelle. De altfel, în ziarul „Opinia” de la Iași, doctorul Blumenfeld divulgă numele autorului și își atrage replica lui Caragiale în mai multe scrisori, apoi prin fabula Talmud... și prin Modern, monolog burlesc anonim, difuzat în foi volante. Prima fabulă cu titlul **Duel...** apare în „Convorbiri” la 1 iulie 1907, ca o scurtă replică, de 8 versuri, la **Plugul și tunul** de George Ranetti. Morala fabulei este excelentă: „Doamne ferește / Pe moșicul prost de boier nebun”, dar în textul ei, „naivul plug”, adică țărănul, provoacă, „la un duel de moarte”, tunul, adică pe boier, iar când acesta îi răcnește cavalereste: „Mișelule-n genunchel”, și-l scuipe-n frunte, plugul e silît să ceară „mult umilite scuze”.

Parabola ni se pare discutabilă, însă atitudinea lui Caragiale este categorică, alături de țărani, ca și în suszitul pamflet și în toate versurile ce urmează.

Mai reușită ni se pare **Temelia**, fabulă în 17 versuri iambice, de 17 și 18 silabe. E vorba de o construcție mărească, de „un grandioz (sic) castel”, care se înalță „spre nori”, crescînd mereu, pînă la „fron-tonul splendid, alegorie triumfală” spre a desăvîrși opera.

Înainte însă de a se înălța „blocul ultim”, stîncă, „din afund, din măruntaie”, răcnește: „...Nu mai pot! / Proptele iute merg de ripă! mă surp cu fala-vă cu tot!”

Morala are acest categoric conținut: „Ades, visînd prea vesel, ai deșteptarea tristă... / Să nu te rezemi, Doamne, decît pe ce rezistă”. Statului național român îi lipsea temelia solidă, rezistentă: voința populară.

Cuvîntul era istoric: îl rostise în zorii secolului trecut François Arnauld, poet, profesor universitar, om politic, iar la urmă secretar-perpetuu al Academiei franceze, ca președinte al Tribunalului, către primul-consul Bonaparte: „On ne s'appuie que sur ce qui résiste”.

Într-o versiune mai categorică, în loc de „Doamne”, cuvînt ce se adresa domnitorului, Caragiale scrisese „Sire”, ca un sever avertisment adresat Coroanei.

Temelia, fabulă, apare în „Convorbiri”, 15 iulie — 1 septembrie 1907, așadar chiar în numărul imediat următor celui în care apăruse fabula **Duel...**

Într-o scrisoare expedită odată cu fabula, Caragiale o dădea cu umor ca „încă o modestă încercare senilă de gen liric”. Totuși, adăuga: „Dacă ți s-ar pă-

rea prea tare, n-o publica, mai ales (e cazul să zicem de-a-ndoasele) că-i anonimă”. Cu acea unică modificare, fabula apare totuși, spre cinstea lui Dragomirescu, nu de mult confirmat la catedră, care și-a luat cu curaj toată răspunderea.

În același număr, se mai publică, sub aceeași semnătură, **Bietul Ion**, fabulă. Într-o versiune de fapt-divers, dar în formă populară, după ce a răbdat cit a putut, Ion „a scos un par din gard, și... feri”, a dat în toate părțile, „De-or hi mojici (!), de-or hi boieri”, bîgînd pe toți în spaimă, pînă ce „l-a-ntîns zăpucul jos / L-a legănat foarte frumos / Și-l adormi întors pe dos...” Sub acest eufemism se ascunde sălbatica reprimă. Morala?

„De necazul satului
Rupse furca patului”.

LA 1 octombrie 1907 „Convorbiri” publică **Mic și mare**, în 14 versuri de 15 și 16 silabe, în care „Trece un prăpăd pe lume... Dinspre larg de ocean...” E o viziune apocaliptică, în care se îndoaie „piniile seculari”, vietățile apelor și „jiviniile merg la fund”, în care „Geme farul”, în timp ce grăuntele de nisip e singur nepăsător, pentru că lui, cum însuși spune, „oriunde, singur cerul mi-e stăpîn”. Era condiția țărănului român, peste care au trecut atîtea stihii ale istoriei, fără să-l doboare.

Urmează în „Convorbiri”, de la 1 octombrie, **Mingiere**, fabulă de 4 versuri, cu Morala:

„Spre mingiere-adesori
Ne trebuiesc...instigatori”.

În text, se repetă apogoul din 1907, cu baba chioară care dă „hiertura-n foc”, așezînd „tingirea cu păsot / Pe-o pirostrie șchioapă și scuipe, blestemă, se-nchină, dînd vina pe... „Necuratu”.

Gubernanții din 1907, într-adevăr, aruncau vina pe instigatori imaginari, fie mari intelectuali ca N. Iorga, Spiru Haret, Mihail Sadoveanu, fie pe studenți sau pe socialiști, scuturîndu-se astfel de orice răspundere istorică și justificîndu-și reprimărea sîngeroasă.

Apărînd la 1 ianuarie cu noul titlu, „Convorbiri critice”, aceeași revistă se deschide cu facsimilul fabulei autografe,

semnată Caragiale, cu titlul **Boul și vișelul**. Inceputul reia faimosul text al lui Grigore Alexandrescu, dar textul este o convorbire între unchi, mare cititor de ziare, cu toată condiția sa pe scara zoologică, și ageamiul nepot, care-l întreabă de soluția problemei (evident, a celei fără-nești, după răscoalele din primăvara anului trecut). Ca un oracol, savantul rumegător îl asigură:

„O să avem islazuri, dacă ni le-or da...”

Ziarul „Opinia” încheie pace cu Caragiale, publicînd, fără semnătură, poezia **Semnul**. O redăm, ca mai puțin cunoscută, integral:

„Din toate cite sunt pe lume, / Nu-una fără semn anume: / După miros cunoști o floare; / Cunoști un fruct după savoare; / Un geniu după o gîndire, / Și steaua după o sclipire; / Pe-un om de duh, pe cum privește / Și pe neghiob pe cit vorbește; / Cunoști o pasăre pe glas; / Copoiul de vinat pe nas; / Un ciine ori un om turbat / Pe bale și lătrat; / Cunoști o fiară / După gheară; / După un fluier pe mierloi; / După mai multe... pe ciocoi”.

Este poate cea mai „poetică” dintre satirile inspirate de răscoalele țărănești și cea mai „modernă” prin sugestia finalului, care nu divulgă semnul unic, sub cuvînt că „ciocoiul”, adică exploatorul, beneficiază de o multitudine de semnalmente, materiale și morale. Poezia cere astfel colaborarea cititorului cu darul observației.

Rămasă în corespondența lui Mihail Dragomirescu, o altă satiră, **Constatare**, a fost publicată întia oară la noi în „Revista Fundațiilor” de la 1 iulie 1946 și apoi reprodusă în **Opere**, 3, 1962, Editura pentru literatură. O reproducem in-extenso:

„În țara românească sunt, / Cu mici, cu mijlocii, cu mari, / Trei tagme de proprietari: / Proprietarii de pămînt, / Al doilea, cei de idei; / Al treilea, cei de... femei. / Și dar, proprietatea mare, / Periclitată uneori, / În tagma cea din urmă are / (Și, natural, și-i-întreține / Destul de bine) / Pe cei dintii, cei mai frumoși / Și mai geloși / Apărători. 1907, dec”.

Caragiale îi cerea lui Dragomirescu să-i dea satirei cea mai largă difuzare, prin „gazeta zilnică, foi volante, ori în maniera antică, din mină-n mină”. Considera acea publicare ca „o apărare a tagmei noastre contra atacului intempestiv ce i-a adus domnul proprietar mare (Nouă zestre!) din tagma a treia”.

Mihail Dragomirescu s-a scuzat, considerînd poezia o aluzie directă la C.C. Arion, cu care era prieten.

Este ultimul atac al lui Caragiale la proprietatea mare și autosituarea sa în tagma „proprietarilor de idei”.

De ce a ținut însă atîta la anonim? Răspunde cu modestie la această întrebare într-o scrisoare către același Dragomirescu: „...dacă uneori un nume mare poate salva o minciună, ba și mai mult, un nume mic desigur compromite un adevăr”.

Caragiale... un nume mic?!

Șerban Cioculescu

Poezia naturii

● CITESC o carte de aventuri în Deltă*) și pe măsură ce-i întorc filele, am senzația că autorul e chiar copilul care povestește, acel copil ce trăiește în fiecare dintre noi și despre care Brăncuși avea credința că dacă ar dispărea, omul ar fi mort. În tot ceea ce facem există un copil, el fiind candoarea și sensibilitatea,

el fiind clipea veșnică: doi ochi larg deschși mereu spre lume. Băiatul de care vorbesc trage, dintr-o mișcare a mîinii, perdeaua de stof așa cum ți-ai da la o parte părul căzut pe frunte și privește prin cel mai pur ochean viața Deltei, ca apoi s-o povestească în detalii, cu umire și umor, unchiului său Nestor, scriitorul, cel care ne-o va descrie apoi, nouă, prin cartea tipărită. Cartea este, deci, a lui Nicolae Crișan, autorul romanelor **Cățelele cunoscuților mei și Noaptea așteptărilor**, dar și al unor sculpturi (între care portretul în bronz al lui Nicolae Labis), o carte apărută în Editura Albatros și pe care, într-un cuvînt, aș putea-o numi un jurnal sui generis al unei excursii în Deltă. Eroul, un copil care primește cu o mare bucurie vizita unchiului său, ne ia, totodată, și pe noi cu el, la o zi de pescuit, de la primele prăgări, de cînd mijesc zorile, pînă la apusul soarelui, oferindu-ne o tulburătoare imagine a acestui paradis al naturii.

De fapt, întîlnirea „unchiului Nestor” cu nepotul său, Radu, este întîlnirea scriitorului cu ora matinală a vieții, într-un admirabil cadru de confruntare cu el însuși și cu universul dinafara sa. Pe copil totul îl izbește, el păsește într-o lume ciudată, pe care o imblinzește însă repede cu propria sa imaginație, așa încît, nu peste multă vreme, îi poate povesti unchiului său cîteva întîmplări cu valență de fabulă, precum aceea apariție a berzel infirme ce sare într-un picior lungindu-și picul spre băltoacă și care e ucisă de celelalte berze sănătoase, lovind-o cu ciocurile în cap pînă la căderea totală. Scopul? Schioapă cum era, speria, fopînd, broastele de pe mal. Și mai sînt aici alte și alte numeroase întîmplări, cu păsări ce tresar mereu zbătîndu-și aripile de toate culorile, alunecînd pe apă sau săgetînd văzduhul, luptîndu-se să recîștîge în înălțime. Întîmplări pe cit de obișnuite pe atît de surprinzătoare cum este acea întîmplare a țîparilor care se nasc în altă parte a pămîntului și vin, deodată, spre noi, pe apă și pe uscat, pe apă ca pești, pe uscat ca șerpi, lungindu-se de la cîțiva centimetri la cîțiva metri și lățindu-se de cite ori au nevoie să se lăfaie prin ierburile moi — și Radu se înfloară, dar găsește întotdeauna puterea să-și ducă povestea pînă la capăt. Vom afla apoi despre egreta care-și trage cu trudă aripa ruptă — și care e o durere — sau despre șoimul care zvîcnește spre luceafărul de ziuă ca o săgeată — și care e o incurajare.

Observația făcută de fiecare dată, în culorile aprinse ale apei, asupra păsărilor, păsări bătute de soare, păsări înzăpezite, păsări care pleacă, păsări care vin pescuindu-și cu încordare hrana, păsările Deltei, toată această desfășurare cînd plină de liniște, cînd plină de încordare, compune imaginea plină de farmec a unei naturi insolite, recreată cu ochii copilului-descoperitor.

Vasile Băran

Florin Mihai Petrescu

ÎN A TREIA zi după împlinirea a 47 de ani, firul vieții poetului Florin Mihai Petrescu a fost întrerupt de către Lichesis, cea de a treia zeiță dintre surorile Moeerae. Acest romantic pur, un hidalgo al luminii vibrante albastru, scrînd ironic „actul marii indiferențe”, a intrat în energia umbrelor Iașului cu cel mai cald suris distins.

Afectuos, delicat, sobru în suavitate, parcă mereu așezat la un pupitru imaginat, cu un suflet muzical ce respingea turnirurile larmei, — omul și poetul erau o armonie „în mișcare”. Între astral și teluric, își investiga însăși condiția existenței sale: „Decl, făurit din foc ceresc și-argilă, / Echilibribrînd contrastele mă port / Și blind

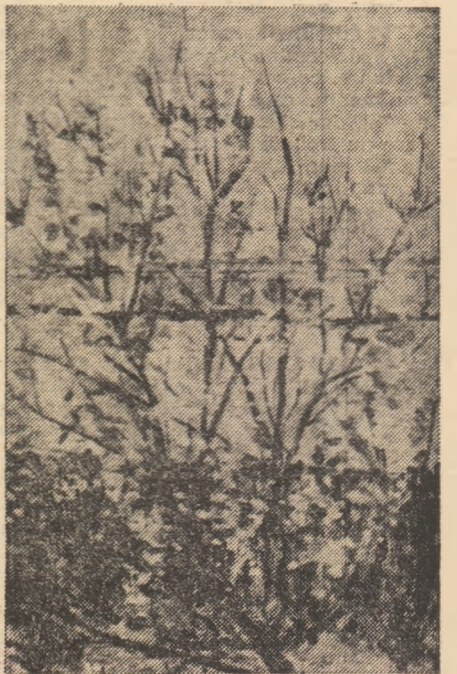
eu mine, dar și fără milă / Liberă avînd intrarea-n orice port.” Spațiul sideral era spațiul său poetic, departe de reveria terestră. Chiar erosul își are alci fragilă întemeieră, în încărcături de fulgere philippidiene iradiînd mitologii cu zeități scoase la suprafață de propriile lor lave interioare. Visul, mirajul, exuberanța, zborul, grandiosul, ereziile cosmice, malicia și paradoxul suferă rigoriei unei geometrii, vocea lirică „nudînd emisfere”. Dinamica verbului e percutantă, șocantă, părăsînd brusc confesiile sentimentalistice. Pe toate coardele, eoul unei civilizații supertehnicizate se înalță din sine cu armele împăcării: „Inconjurat-am cercul ideal nu cu scaletii / Și fiecare colț e indulcit concav / Polarizări de genii e aerul moldav / Singurății sfetnic, glas mereu calm — tristeții // Și roua min-tuirii, amurgul plin de har / Uitarea

grea, uritul netrebnic — stelele / Din mine să păstrați atîta doar: / Am electrificat toate stelele.” (Rezumat, din **Taina oracolelor**, 1976).

Dacă poetul se visa printre acei „condensatori de spirit la antene”, pentru noi rămîne un, serafic crin nocturn, fascinat de constelații în ordinea nouă, reverberînd pacea pură și alchimizînd esențele tari ale poeziei adevărate.

Horia Zilieru

● Florin Mihai Petrescu s-a născut în Iași, la 31 martie 1930. A debutat în revista „Iașul nou” în anul 1956. A publicat volumele de versuri: **Chemarea primăverii** (1959), **Stele roșii** (1960), **Perspective** (1963), **Concert minus unu** (1968), **Între pămînt și stele** (1970), **Vis și simetrie** (1973), **La timpul unu** (1974) și **Taina oracolelor** (1976).

ION SIMA: Primăvara

Condiția intelectuală a literaturii

Cronica limbii

DEMONSTRATIVELE

• UNA dintre problemele gramaticale ce merită o mai atentă și mai rafinată cercetare, în descrierile limbii române, este aceea a demonstrativelor. Pronumele și adjectivele demonstrative au întrebări sintactice și nuanțe expresive care depășesc cu mult definițiile curente privitoare la „indicarea apropierii sau depărtării în spațiu și în timp”, cum ne-au obișnuit gramaticile românești. Uzul lui (a)cest(a), (a)st(a), (a)cel(a), (a)l(a) are sensuri și conotații care depind de trăsături distinctive de tipul [+Cult], [+Regional], [+Subiectiv] și mult mai puțin de situarea obiectului „aproape” sau „departe”. Există de asemenea o întrebare expresiv redundantă a demonstrativelor pe lângă numele proprii de persoane (acest Ștefan Vodă, acest Iurg Litean, remarcate, în stilul cronicarilor moldoveni și al lui Mihail Sadoveanu, de B. Cazacu, „Limba română”, VI, 1957, 2), ca o modalitate de a indica rolul de relief al acestor personaje în desfășurarea narației. Asemenea posibilități diverse de utilizare arată că este necesar să regindim definirea demonstrativelor.

Cu ajutorul demonstrativelor se indică relații extra și intratextuale. Cele dintii trimit la planul strict referențial (al realității) și corespondența funcției de a „indica apropierea sau depărtarea”. Într-un exemplu precum mărturisesc cu acest zapis al meu (formulă juridică veche românească), demonstrativul acest trimite la conceptul unui obiect concret existent în planul realității. În schimb ace(e)a poate indica depărtarea sau abstracțiunea unui concept cunoscut: în acea grădină nu se putea construi; gesturile noastre aveau, în ele, ceva din drama aceea pe care o trăisem cu toții, în noapte.

În interiorul textului, relațiile demonstrative sint anaforice: ele trimit la conceptele unor obiecte anterioare menționate. Într-un caz precum el descoperea lumea, dar această lume îl ignora, folosirea lui această este determinată de relația dintre cele două substantive repetate. Dar, în această secvență, substituția lui această cu ace(e)a apare într-un tot posibil: el descoperea lumea, dar acea lume (lumea aceea) îl ignora. În relații intratextuale, opoziția dintre un demonstrativ de „apropiere” și unul de „depărtare” este, adeseori, neutralizată. Limba română cultă nu posedă reguli stricte, precum avea latina și cum au încă, astăzi, unele limbi însemnate de cultură (precum germana (dieser/jener), italiană (questo/questo/ quello) și altele, privind utilizarea anaforică a lui ace(a)sta în reluări apropiate și a lui ace(a), ace(e)a în reluări mai depărtate, la distanță, în text. Uzul intratextual al demonstrativelor ace(a)st(a), ace(a), ace(e)a ascultă în româna literară de reguli mai degrabă dependente de vorbitor, adică de trăsătura distinctivă [+Subiectiv].

„Apropierea” și „depărtarea” obiectului în spațiul referențial (al realității) sau în spațiul lingvistic (al textului) nu sînt decît o componentă a unei funcții majore a demonstrativelor: semnificația subiectivă. Există un [+Apropiat] subiectiv al vorbitorului, opus unui [-Apropiat], care, în același timp, nu interesează pe vorbitor, fiind abstract și imprecis stabilit în realitate sau în text. Vorbitorul exprimă, subiectiv, apropierea, prin aderență sau, prin indiferență față de concept, non-apropierea.

Altfel spus, demonstrativele revelează atitudinea vorbitorului față de conceptele enunțate. Ele nu spun nimic despre obiecte. Spun însă totul despre vorbitor.

Alexandru Niculescu

LIGIA MACOVEI: Cîntec de primăvară

C U IVASIUC arcada intelectuală a literaturii noastre își pierde unul din cei mai importanți stilpi de susținere. Prozatorul se dezvoltă foarte bine. Plecase de la o proză minuțioasă și uneori prolixă analitică, făcută numai din nuanțe și contorsiuni de gând, univocă și melodică. Pe parcurs încorporase tot mai multe detalii de viață obiectivă, tot mai multă „carne” și istorie, fără să decline însă de la determinările intelectuale ale unor gesturi sau personaje în întregime. Ajunsesese, acum în urmă, prin Racul (foarte bună carte) la o detașată privire sintetică asupra unui proces-schemă, ce-l angaja optim observația și pătrunderea intelectuală, păstrînd totuși cursul concret și colorat al narației. Gîndul biruise, transformase materia epică atît de firesc și de aderent, încît demonstrația se făcea pe nesimțite, cu puterea de convingere a artei și nu a discursului intelectual, topit în materia epică. De aci înainte aveam să așteptăm de la Ivasiuc lucrurile cele mai mari, fiindcă el se polifonizase într-un mod fericit, iar în lumea descrisă de el procesele izvorite din intelect își găsiseră încadrarea normală, alături de cele rezultînd din visceralitate și senzualitate organică ori instincte primare, atît de abundente în literatura noastră.

Prin această pierdere, considerabilă după părerea mea, susținerea elaborării intelectuale a literaturii slăbește în raport cu propensiunea organicității senzualiste, celor ce descriu în luxuriantă sau distilată culoare un om al nostru, mai vechi sau mai nou, dibaci, isteți, chiar reflexivi, dar legați de matrice, nedetașat decît rar în lumea determinărilor prin sau pentru idee. Tipul rural sau semi-rural care și-a găsit în proza noastră excelente expresii nu cedează încă pasul tipului evoluat în gîndirea abstractă crezînd cu febrilitate nu numai în incidența vieții asupra ideilor, dar și în incidența ideilor asupra vieții. Ivasiuc era un astfel de febril și aducea, cu alți doi-trei prozatori ardeleni actuali, structuri sociale în care comentariul intelectual era implicat, iar la el se desfășura uneori cu briantă.

Această direcție (și aici foamea lui de cultură avea un cuvînt mare de spus) a avut slujitori mai puțini, iar din cei pe care i-a avut, au mai plecat dintre noi și alții, la prima sau a doua cîntare a cocoșului, ori le-a plecat numai vocea, altădată percutantă. Analizii sînt, și descriptivi de asemenea, și eu cred că din acest punct de vedere literatura românească a evoluat. Putea „poetică” a prozei, fie prin exacerbarea detaliului suculent, fie prin juxtapunerea savuroasă a planurilor, fie prin alunecarea în stranietate și în incertul polyvalent, nu lipsește, dimpotrivă, a dat roade bogate. Văz, olfact, foame, libido, înțepciune ancestrală, toate acestea au la noi continuatori demni de Sadoveanu. Exotismul, care ne face simpatici altor culturi, e și el destul de bine reprezentat, chiar în rang citadin. Însă zona de colcăială a ideilor, a „aperçu”-urilor și „sinopsis”-urilor care populează destul de copios viața omului evoluat și-l împing, nu fără risc, spre o concluzie sau alta, spre o „poziție” sau alta, nu este încă destul de acut reprezentată și chiar dacă un scriitor sau altul tînde spre ea, puțini își găsesc mijloacele cu aceeași dezinvoltură febrilă (dacă se poate spune așa) ca Alexandru Ivasiuc.

SĂ FIE asta rezultatul unei anumite neîncredere în puterea de determinare a ideilor? Să fie o evaluare, corectă sau nu, a omului nostru mediu, care este și eroul nostru mediu, dar și publicul nostru mediu, și care nu trebuie dislocat, sub sancțiunea de a-l reda fals, din determinări medii, expurgate de febră intelectuală? Ori să fie pur și simplu condiția culturală a multor scriitori, care observînd cu destoinicie viața la nivelul la care poate fi văzută, nu-i mai disting și arcele deduse, sau deductibile, la nivelul la care ea poate fi gîndită?

PROBABIL e puțin din toate astea. Să nu scăpăm însă din vedere că ideile pot fecunda dar pot și obosi, că ele trebuie să păstreze o proporție cuviincioasă cu magma organică din care la urma urmei izvorăsc, că intelectualitatea lăsată „în sine” poate usca, ori se poate juca, fără urmări, într-un autism steril. A colporta idei n-a fost niciodată totuna cu a le trăi și n-a marcat niciodată decît un prag scăzut, superficial, al condiției intelectuale. Cîți oameni nu întîlnesc care „emit” cu dibăcie idei, și unele chiar seducătoare,

dar ele nu se împletesc deloc cu viața emițătorului, ce rămîne cu totul alta, nu-i macerează ființa și nu-i devin mijlocul principal de a trăi și de a se exprima, ci cresc apendicular față cu adevăratul său interes de viață! Cîți care își închiriază ideile! Cîți care își fac din idei perfectul mijloc de adaptare ori de compensare, dar nu la nivelul marilor direcții, al micilor împrejurări! Măreția dar și servitutea ideilor este că ele se pot plia și pot găsi articulații logice în orice direcție. Acest lucru le și discreditează de altfel în parte, pe ele și condiția intelectualului de suprafață, ale cărui resurse par mereu inextinguibile intrucît nu angajează decisiv un focar de viață, o tendință a ființei întregi.

De suprafață sau nu, angajat profund sau nu, intelectualul este totdeauna (prin chiar condiția lui) un dialectician, care punîndu-și o teză în față îi gîndește toate implicațiile, corelațiile sau opozițiile. Cînd e literator, aceste opoziții, implicații și corelații încep să se „mîște”, și el, descriindu-le, le trăiește pe rînd cu aceeași intensitate, ceea ce omul mediu, trăind mai „ordonat” nu face. Labilitatea punctelor de vedere posibile, și îndreptățirea, sub specia vieții, a tuturor personajelor, face parte din însuși actul de creație literară. Evident, literatorul își asumă o morală sau o teză preferată, în acord cu sistemul său de valori; sau cu acela din aerul sau doctrina societății și lumii lui, și selecționează tot ce poate să conducă în mod firesc la poziția pe care a luat-o. Dar permeabilitatea lui pentru tot ce se desfășoară în viață nu are cuvînt să se restrîngă. Fortînd puțin comparația, literatorul acționează adesea ca zootehnician și eugenist, dar gîndește ca biolog. Și poate chiar mai mult decît ca biolog.

INTELECTUALUL tehnic din societatea noastră, posibil erou de literatură, posibil consumator de literatură, nu gîndește lumea ca un biolog, ci ca un tehnician. El nu are prin structură și formație labilitatea, proteismul intelectualului-literator, dimpotrivă, demersul lui este rigoarea, găsirea procedurii celui mai util, a drumului celui mai scurt, mai simplu, mai ieftin, spre eficiența cea mai ridicată. Acest drum optim e univoc, ca să-l găsească, inteligența procedeează prin eliminare și acord, nu prin încercare și îndreptățire plurivalentă; nu prin înțelegerea fețelor posibile, ci prin tranșarea în favoarea uneia (a celei mai eficiente). E angajată o altă direcție, la capătul căreia stă produsul.

Nu știu exact, statistic, în ce legătură se găsește această pătura, foarte răspîndită, cu literatura. Cunosce cîțiva ingineri și tehnicieni care se abat spre lite-

ratură, ca spre cealaltă jumătate în complinirea rosturilor lor umane. Dar cunosc și mulți care nu se abat. Și nu (numai) fiindcă n-au timp. Fiindcă simt că e o altă direcție decît cea pe care evoluează inteligența lor fabricioasă. Și că această direcție nu îi angajează, ba uneori nici nu e bine să-i angajeze, să le corupă modul propriu de gîndire a vieții, relativîndu-l. De aceea ei vin spre literatură, cînd vin, ca spre un divertisment exultant sau sporific, simplu mijloc de a-i destinde, de a face o pauză în încordarea lor. Relația se angajează de la început precar, intelectualul tehnic căutînd schema cea mai directă acolo unde literatorul dorește bogăția cea mai polivalentă, iar cînd e intelectual, ideea cea mai subtilă. Foarte mulți sînt oamenii care citesc azi române politiste și de aventuri. Ei n-o fac totdeauna din oboseală. Ci fiindcă acest tip literar, care poate deveni stereotip, dă satisfacție tipului lor de inteligență utilitară, pragmatică, cu care lucrează de obicei; și fiindcă nu prea angajează sensuri, adică lucruri discutabile, labile, larg-dialectice. Morala, fie ea cît de subtilă, reieșînd din faptul de viață, îi atrage mai puțin decît morala, cît de rudimentară, a schemei politiste. Ca atare, un prozator cu multe pedale și armonice intelectuale, și care pe deasupra nu e divertisment riscă să fie azvîrlit din mină, în profitul celui care merge ori la fabulație simplă, cu suspense, ori la documentul memorialistic, adică la concretețea realistă ușor interpretată, pe tărîmul ferm al datelor. Spectacolul pur intelectual al cărții interesează mai puțină lume.

În paranteză trebuie să spun că nici în teatru condiția intelectuală a piesei nu găsește un prea fericit deuseu. Și uneori nu găsește nici instrumentele actoricești acordate unui asemenea demers, decît cu prea puține excepții. Ca și în proză, preponderanța în teatru e asigurată de „trăiri”, de reflectări la modul natural, imediat, la ceea ce se leagă direct de viață, în registrul mai ușor observabil, — și puțin, prea puțin de reflexie intelectuală, de tensiune a gîndului elaborat, de cultură. Succesele, cele mai multe, sînt în zona senzualist-colorată a teatrului.

DAR dacă statistica posibilă a momentului e una, diagrama dezvoltării virtuale este, cred, alta. Și ea se face, la toți cei care evoluează, în direcția unei încorporări tot mai naturale și mai adînci a faptului intelectual în faptul de viață, ca spre a legitima și încorona pe acesta din urmă cu viguroasa și largă splendoare a celui dintii.

Paul Everac

Cotidianul în roman

PERSONAJUL de roman nu este „eroul” în sensul romantic al cuvântului, ci omul obișnuit. Romancierul îl ia de pe stradă, din viață, îl despoaie de problemele lui de toată ziua. Acesta este punctul de plecare, fiindcă, desigur, insul banal și viața lui comună pot fi apoi transfigurate, mai exact, proiectate pe un alt plan de semnificații. Într-un anume sens, *Ulisse* al lui Joyce conține prototipul romanului modern și al personajului său. Dar trebuie să ne înțelegem asupra cuvintelor: **obișnuit, comun, realitate.** Sper să pot răspunde în finalul articolului meu. Aproape de la început, romanul a fost un gen democratic, a presupus o atenție fără discriminări, făcând loc în ficțiune categoriilor umane cele mai diverse — și totodată — umile. A preferat starea a treia, lăsându-le pe primele două în sarcina altor genuri, mai „nobile”; sau, cînd le-a avut în vedere și pe acestea, a făcut-o în numele aceleiași democrații esențiale. Ortega y Gasset spunea că toate „orizonturile umane” sînt, în ochii adevăratului romancier, la fel de bogate: e o iluzie a slujnicei de la tejghea că orizontul ducesei este altfel decît al ei. „A fi ducasă este o formă a cotidianului la fel ca oricare alta”.

Această teză conduce la o alta: și a-nume că romanul nu este, în primul rînd, românesc. Cel puțin în înțelesul dat romanescului la Thibaudet, a cărui definiție merită s-o citez: „În mod practic (romanul românesc) e romanul care satisface spiritul românesc, adică închipuire și ne face să ne închipuim iubirea nu ca pe un sentiment izvorît dintr-o lume lăuntrică și amestecat în trama obișnuită a vieții, ci coborît printr-un zbor neașteptat al destinului și luînd o înfățișare ieșită din comun, un aspect liric”. Romanul „degradează” romanescul prin viață, imaginația prin realism. Un fel de roman românesc ar putea fi considerat *Rusoaica* lui Gib Mihăescu, perfect potrivit pentru a ilustra definiția criticului francez în toate punctele ei: iubirea care coboară ca un zbor neașteptat al destinului, aspectul liric și celelalte. *Ragaia*, personajul principal, e el însuși un spirit românesc, cititor adică de romane, istorisiri, legende. El visează o iubită ideală și vede în biete pistorițe ce-i ies întimplător în cale figuri mitologice, iar în țărâna Niculina un surrogat al *Rusoaice* dorite. În *Donna Alba* apare ironia romanescului și ne apropiem de realismul genului, pe o cale, ce-i drept, cam abruptă. Locotenentul *Ragaia* devine avocatul Mihail Aspru: visătorul, închipuitul devine un burghez întreprinzător și energic. Iar femeia ideală, numită încă liric *Donna Alba*, se lasă posedată temeinic ca o femeie comună și accesibilă. În ambele, iubirea apare legată de surpriza soartei și e ceva ieșit din fi-

resc. Nu izvorăște din lumea lăuntrică a eroilor, căci nici *Ragaia*, nici *Aspru* nu au o asemenea lume: singura lor realitate psihologică este obsesia erotică. Și nu are relație cu viața, în sensul de a participa la cotidian, căci de fapt urmărește să contrazică realul. *Ragaia* îl „mitologizează”, Mihail Aspru, vîrît pînă în gît în realitatea ternă, încearcă s-o transfigureze și el, lăsînd să se coboare asupra ei aristocraticul duh al *Donnei Alba*. Rezultatul e paradoxal: din mitologia lui *Ragaia* iau ființă *Niculina*, pistorițele sau falsa rusoaică plină de păduchi; din visul lui *Aspru*, *Alba* pune piciorul pe pămînt și se comportă în final precum cea mai cuminte femeie. Într-un caz, himera rămîne, în altul, ea e zdrobită. Nu autorul e ironic, ci situația. Romanescul pur din *Rusoaica* exclude ironia prin lirism; în *Donna Alba* el este lichidat realist. Romanticii înobilau realul prin romanesc, modernii scoboară romanescul prin realism. *Donna Alba* în patul avocatului? Dar romanticii au scris puține romane în accepția noastră, de azi.

Noi înțelegem așadar, prin roman, un mod de participare la cotidian. Cu unele reveniri, genul însuși s-a constituit prin de-romantizare, alungînd himerele și căutînd indivizii care au corporalitate socială. Descoperirea romanului a fost de la început socialul. Sub mai multe unghiuri. Să-i schițăm evoluția. *Tristram Shandy* sau *Moll Flanders* erau romane ale unei aventuri în social. Personajele lor sînt aruncate pur și simplu în vîltoarea vieții; restituie de fapt mediului lor natural. În copilăria lui, romanul privește însă spre social

ca spre un loc aproape miraculos, viața fiind un spectacol, un bilci imens al deșertăciunilor, o panoramă. Personajele experimentează realul pe această latură. Tipul picareesc ține de aceeași insașiabilă curiozitate și aventuroasă existență a eroului în lume. Observăm îndată deosebirea, la Balzac, la Stendhal și la realisti secolului XIX. Aventura personajelor lor are un sens determinat: ei scriu romane ale ambiției și parvenirii. Rastignac, Birotteau, Julien Sorel și mai tirziu curtezana Nana a lui Zola cuceresc lumea, dar nu de dragul de a o explora, ci în scopul de a parveni pe o treaptă superioară a ei. Însăși problema parvenitismului e nouă, căci presupune o lume fără caste și granițe de netrecut. Moll a lui Defoe nu are unde să parvină. Birotteau face din ascensiunea lui socială o rațiune de a fi. Epoca clasică era una de medii închise. Epoca burgheză deschide porțile promovării. Din spectacol, socialul devine la George Eliot, Hardy, Zola sau Tolstoi mediul natural al personajelor. Cînd nu zugrăvește ambițioși, ariști, victime sau parveniți, romanul realist tradițional face cronică și frescă. Toate romanele lui George Eliot ne surprind azi printr-un caracter aproape documentar. Jude al lui Hardy se deosebește de Tom Jones al lui Fielding tocmai prin faptul că e un „obscur”, un „neștiut”, azvîrlit într-o lume banală unde nu e loc pentru eroism și aventură. În romanul secolului XX aceste elemente se mențin, cu diferența că banului, averii, ascensiunii economice li se substituie deseori puterea, funcția, ascensiunea politică. Iată deci un pas mai de-

parte pe calea democratizării. Burghezul bogat începe să controleze și politic societatea. Romanul politic e, sub acest raport, o specie relativ nouă. Dacă nu abuzăm de sensul cuvintelor, e romanul despre putere, în care ambiția vizează nu avuția, ci funcția administrativă, căci nu banul, ci puterea determină importanța. Drumul spre înalta societate e anacronic (de aceea e fals romanul englezesc cu acest titlu care a avut atîta succes); în realitate, e vorba de drumul spre putere. Romanele revoltei, revoluției, terorii sînt, de la Camus la Marquez, romane politice. Cîuma ca și *Toamna patriarhului* sînt romane politice. Așa cum sînt *Racul* de Alexandru Ivăsiuc sau romanele ciclului *Vînătoarea regală* al lui D. R. Popescu (spre a oferi două exemple din literatura noastră contemporană). Iar personajul lor nu devine altceva decît a fost de la început: nu e „erou”, ci tot om obișnuit. Nici Moise, nici Miguel nu sînt eroi, în ciuda dimensiunilor negativ-morale pe care, mai ales întîiul, le pot lua. Sau, mai bine, „eroismul” lor e o formă a cotidianului, a obișnuitului. Pînă și cele mai spectaculoase și incredibile acte ale lor ar trebui să ne convingă de acest lucru: fiindcă romancierii vor tocmai să ne spună că demonismul lui Moise sau destinul straniu al lui Miguel au devenit posibile ca împrejurări comune; ei nu caută excepționalul decît pentru a proba în ce măsură viața însăși l-a absorbit, transformîndu-l în monedă curentă.

Iată-mă întors la punctul de plecare. Premisa articolului meu poate fi lămurită acum mai bine. Cînd viața însăși e neobișnuită, cînd realul întrece adesea imaginația, romanul e obligat să facă loc în paginile sale destinului ieșit din comun, „eroului”. Dar în scopul de a ne arăta cît de obișnuit a devenit neobișnuitul. Ceea ce citim în paginile romanului este mereu, azi ca și acum două sute de ani, ceea ce se petrece în realitate. În întrea lui istorie, romanul s-a preocupat de oamenii obișnuiți și de viața lor. Azi, nu mai puțin decît pe vremea lui Fielding. Doar că realitatea nu mai este, ea, aceeași. Ce poate fi mai obișnuit, dacă ne gîndim bine, decît extraordinarele, excepționalele, incredibilele, fabuloasele întîmplări povestite de Marquez în *Un veac de singurătate* și în *Toamna patriarhului*? Nu e nici un paradox: romancierul însuși se plîngea de curînd într-un interviu că a trebuit să elimine, într-o ediție mai nouă, cîteva pagini care păreau, datorită luțelii cu care istoria reală a luat chipul ficțiunii, copiate după rubricile de fapte diverse ale ziarelor. Problema romanului a fost și rămîne cotidianul.

TEODOR MORARU: A înflorit livada

Nicolae Manolescu

Ilie Purcaru Încă 3 kilometri pînă la Apele Vii

Editura Scrisul Românesc, 1977

● Ilie Purcaru este un vrăjitor al reportajului românesc. El pare stăpîn peste un regat de cuvinte care îi ascultă ori cînd orice comandă, ca niște soldați disciplinați și bine instruiți. Omul acesta poate scrie, spune legenda, un ziar în cîteva ceasuri, de la editorial pînă la ultimele știri și poate sta de vorbă cu aceeași nonșalanță cu o mare personalitate sau cu un simplu țărân. Apare pe neașteptate într-un loc și apoi dispare la fel de miraculos, ca și cum o putere misterioasă l-ar face brusc nevăzut. Niciodată nu știi în care colț al țării este, pentru că îi place s-o colinde în lung și în lat și oriunde ajunge este cunoscut și întîmpinat cu prietenie. Se spune despre el că trezită din somn în toată noaptea

poate scrie direct la mașină, fără să steargă măcar o virgulă, un articol de douăzeci de pagini. Se mai spune că în mijlocul unei gălăgii infernale poate compune senin un poem de parcă ar fi instalat în cel mai confortabil birou, iar alții zic că dacă îi oferi cîteva detalii despre un tînut în care n-a călcat niciodată (dar există oare în România un astfel de tînut?) poate să scrie pagini atît de inspirate și autentice încît ai putea să juri că niciodată Ilie Purcaru nu a locuit decît acolo. Dar tot el este primul care își persiflează năzdrăvăniile, ca și cum n-ar fi mulțumit de minunile pe care le face și visează la altele și mai senzaționale.

În noua sa carte, *Încă 3 kilometri pînă la Apele Vii*, o culegere de reportaje ce se constituie ca o meditație despre satul oltenesc, se regăsește virtuțile sale de excelent gazetar. Ilie Purcaru se deosebește de acei reporteri care se folosesc de cîteva date pentru a fabula, pentru a făuri tot felul de lumi imaginare, avînd pretenția că ne comunică emblemele lor reale. Volumul e construit riguros, cuprinde știri aflate în documente sau în tradiția folclorică, în ziare sau din spusele oamenilor, din diverse tratate sau

statistici. Cele trei secțiuni — *Pămîntul, Satul, Țăranii* — povestesc tulburător, de multe ori dramatic, despre confruntarea omului cu apele care îi potopește ogoarele și îi fură recoltele, cu pămîntul care uneori se prăvale și îi înghite casele, cu nisipurile care încearcă zadarnic să acopere așezările umane ca odinioară satele din sudul Olteniei, sub troiene incise. Este vorba în această carte despre numeroase alte probleme care privesc satul românesc contemporan în general — procesul de urbanizare, exodul spre orașe, apariția unor noi meserii, pe scurt, despre tot ceea ce privește noul destin al țărănului în România socialistă.

Increderea autorului în real, în puterea lui de a impresiona, transformă multe din paginile lui Ilie Purcaru în admirabile pagini de literatură, deși reporterul nu face nimic altceva decît să consemneze — ce-l drept, cu o mare capacitate de sugestie — ceea ce vede și aude. Iată de pildă cum e descris un pescuit grandios și insolit: „Trec zile, trec nopți, trec săptămîni și, cînd ocoalele cu turme înotătoare își lenevesc mișcarea, pescarii — clobani, urcați în bărci, stimulează curgerea către strunți a convoaielor, cu ciomegele... «Haideți, bă!», îi auzi. «Hai-

deți, bă, mai repede, hai, că nu-i timp, nu-ncurcați locul!» Crapii se zbat în garduri, grași și voinici cît noatenni, somnii cei bătrîni răstoarnă stîlpii, încâierîndu-se ca berbecii, măruntășurile, adică plătica, roșoara, bibanul, carasul, avatul, pleava acestel lumi acvatice, se scurg, odată cu ultimele drojdii de apă, spre fluviu, urmînd să se întoarcă în alte primăveri, mai bogate.” (p. 177).

Respectul pentru real al autorului nu provine dintr-o neîncredere în imaginar — nu este Ilie Purcaru și autorul volumului de poezii *Bunica Beps*, o incântătoare succesiune de notații lirice vapo-roase? — ci din bucuria de a ne aduce vești precise despre un univers concret, în care folosec viețuitoare și se coc roade, anotimpurile schimbă înfățișarea meleagurilor, oamenii trăiesc și mor în consens cu legi perpetuate de veacuri. De aceea reportajele sale nu sînt altceva decît tentative de a relata contemporanilor și de a păstra pentru urmași imaginile fruste ale unei lumi ce viețuiește cel mai aproape de rigorile naturii — lumea satului.

George Arion

Memorialistică

Confesiuni

CONFESIUNILE lui Bolyai Janos — comentate de discernămint și inteligență de Benko Samu — pot oferi chiar cititorului mai puțin familiarizat cu istoria matematicii o lectură dintre cele mai pasionante, ele pot fi citite ca un adevărat roman. Pentru că nu întotdeauna ni se întâmplă — după cum bine se știe — să ne îndreptăm spre cărțile de memorialistică doar cu nerăbdarea cercetătorului preocupat să descopere în biografia omului de geniu puncte de plecare pentru o mai bună înțelegere a creației sale. Nu numai zelul pur documentaristic ne poate îndemna la lectură. Se produce adesea, în astfel de cazuri, un fel de deplasare a interesului: cititorul de romane, care zace în fiecare dintre noi, o ia înaintea cercetătorului lucid. El e atent să descopere, nu atât pe creatorul „operei” — care stă în spatele respectivelor mărturisiri și într-un fel le justifică — ci un **personaj**, un ins capabil a concura cu succes toți acei eroi fictivi, (și totuși atât de vii), a căror psihologie complicată și profil complex și derutant îi incită curiozitatea.

Un astfel de **personaj** este și eroul confesiunilor comentate de Benko Samu; marele matematician maghiar, descoperitorul geometriei absolute, Bolyai Janos, este în același timp un erou tragic, de o tulburătoare complexitate; existența sa măcinată de morbul înfricoșător al solitudinii, supusă unui aparent eșec. — în realitate destinată gloriei și nemuririi — mi se pare a fi mai patetică și mai demnă de urmărit decât a multor eroi creați de cea mai inventivă imaginație. Urmărind destinul acestui intelectual maghiar care n-a cunoscut decât boala, nefericirea și singurătatea, gândurile ni se îndreaptă aproape fără voia noastră spre pregnantele figuri de intel-

*) Benko Samu, Confesiunile lui Bolyai Janos, Ed. Kriterion, 1977.

tuali din romanele lui Musil, Herman Broch, Joseph Roth sau Krleža, cetățeni ai aceluiași imperiu — denumit de unul dintre ei „Kakania” — în care disprețul față de inteligența umană s îmbrăcat cele mai neverosimile forme. Într-adevăr nu se aseamănă oare destinul lui Bolyai Janos, tinărul obligat să trăiască într-un mediu provincial de o sufocantă mediocritate, ofițer al armatei cesaro-craiești, pensionar înainte de termen, retras în cele din urmă în singurătate la țară, ducând o existență îngrozitoare lângă o femeie de o feroce stupizie — „Xantipă a Xantipelor” cum e denumită la un moment dat — cu cel al eroilor care populează cărțile prozatorilor deja amintiți? La fel ca „omul fără calitate”

al lui Musil, nu visează acesta să construiască un „univers al rațiunii” prin intermediul unui sistem filosofic propriu al cărui proiect intitulat „Invățătura izbăvirii”, l-a obsedat toată viața? O existență dintre cele mai triste, desigur, a cărei rațiune de a fi trebuie căutată, totuși, în opera sa. Chiar dacă recunoașterea ei, tardivă, nu l-a oferit, din păcate, autorului sentimentul recompensator al împlinirii. Opera, însă, există și strigătul tinărului de douăzeci și unu de ani, aflat în pragul unor descoperiri epocale pentru destinele matematicii, strigăt de triumf, nu poate fi umbrat de toate deziluziile, de tot marasmul de mai târziu: „...acum nu mai pot spune altceva decât că din nimic am creat o altă lume, o lume nouă!”. Ni-l reamintește pe Rimbaud acest strigăt, alt adolescent genial care jubila la rindul său „inventând” o nouă poezie prin „dereglarea tuturor simțurilor”. „Confesiunile lui Bolyai Janos” — scrie biograful său Benko Samu — „dovedesc că singurătatea nu este o formă firească a existenței umane”. Sint, desigur, mărturisiri ale unui solitar prin care acesta caută încă o ieșire din capcana singurătății, o legătură cu lumea în care

nu și-a găsit încă locul. Bolyai — observă biograful său — „și dezvăluie viața, tainele, visele, cu feroarea interioră a confesiunilor marilor scriitori, a marilor lirici”. „Prima mea scădere — notează Bolyai — și cea mai importantă este o fire prea tandră...”. Nu peste multe rinduri va adăuga însă, mărturisire într-adevăr dintre cele mai emoționante pentru lectorul său postum: „...nu cunosc și, după câte intuiesc, nici nu cred să existe în natură ceva mai puternic decât nobila, constantă înclinație și preocupare pentru studiu și idei...” (s.n.).

Adevăratul roman al vieții lui Bolyai se desfășoară mai ales în perimetrul complicatelor și adeseori contradictoriilor relații cu tatăl său, Farcas Bolyai, la rindul său matematician de anvergură. Dacă există un sentiment profund care-i domină de la început pînă la sfârșit existența, acest sentiment este fără îndoială iubirea (îmbrăcînd cele mai neașteptate forme) pe care o poartă tatălui. „Nici nu se putea să fie altfel — observă Benko Samu — cît se poate de exact — doar prin el și-a descoperit vocația, știința, succesul și insuccesul, într-un cuvînt tot ceea ce a constituit în ansamblu, cariera vieții lui”. „Tocmai rolul prea mare al tatălui (s.n.) în viața fiului, face ca relațiile lor să fie violente, de multe ori brutale”, observă în continuare biograful, explicînd cît se poate de judicios caracterul atât de complex al acestei „iubiri”. Există chiar un epilog care poate concura cu succes cele mai patetice, mai emoționante finaluri pe care literatura de ficțiune ni le-a oferit vreodată! Iată-l pe amindoi, fiul îmbătrînit înainte de vreme și bătrînul profesor locuind în același oraș, fără să vorbească unul cu celălalt, fiecare învăluit ca într-o platoșă în propria lui singurătate, întîlnindu-se ca din întîmplare în tăcuta sală a bibliotecii Teleki. Și față scrisoarea care urmează

acestei întîlniri: „Dragul meu băiat — scrie tatăl în primăvara din anul 1853 — văzînd zilele trecute la ce distanță îți textul, îți trimit spre încercare niște ochelari, dacă-ți sint buni, păstrează-i... În biblioteca Teleki se poate visa în mod plăcut despre neplăcerile vieții abia suportabile, cu condiția ca ochiul exterior să deschidă și perspectiva celui lăuntric”. Nu întîmplător, așadar, povestea vieții lui Bolyai Janos, așa cum prinde ea contur în cartea lui Benko Samu, se citește cu un interes atât de susținut! Romanul pe care îl parcurgem de data aceasta este însă unul adevărat, iar eroul său — este unul dintre cei mai mari matematicieni ai lumii, obligat să trăiască, însă, din nefericire, într-un timp care i-a fost potrivit precum și într-o lume meschină, utilitaristă, incapabilă să înțeleagă și să ofere binemeritați prețuirea geniului. „Utilizarea matematicii — scrie cu amărăciune Bolyai — nu se manifestă direct, ea nu satisface nevoile noastre imediate, de nutriție, sau ale altor simțuri exterioare. Cei mai puțin simțitori, care apreciază științele în funcție de utilitatea lor imediată, nu vor înțelege niciodată spiritul matematic („mathesis”) căci ei sint ai domnia surdo-muților, care nu pot să-și formeze o idee despre melodiile și armonia mozartiană”.

Sorin Titel

Poezia

Dragostea, vis al perfecțiunii

IN CIUDA unor opinii mai cu seamă orale însă relativ răspîndite, pentru poezia contemporană — ca de altfel și pentru proză și pentru critică — ultimii ani au adus mai mult decât simple acumulări pe direcții dinainte deschise. Nu e cu totul nepotrivit chiar să se vorbească despre o nouă sinteză literară, proprie sub aspect istoric deceniului în care ne aflăm. Pentru a-! diferența caracteristicile este însă nevoie de o dublă separație: între, mai întîi, creațiile autentice și lunga trenă de efemerități insoțitoare, nelipsită de altfel din nici o epocă literară, operațiune în mod normal elementară, apoi între scrierile care c constituiv aparțin fie „modelelor” consacrate, fie celor în curs de consacrare. Adaptînd circumstanțelor o distincție sociologică mai veche, făcută de Pompiliu Eliade, s-ar putea spune că în orice moment literar coexistă, fiind contemporane cronologic, creații ale „trecutului”, ale „prezentului” și ale „viitorului”, deosebite nu atât din unghiul strict al valorii, cît din perspectiva urmăririi și înregistrării unei evoluții de forme, de structuri, de stiluri, ceea ce implică — precizarea e necesară, deși oarecum puerilă — și o schimbare a „concepției”. Este pe urmă evident că o realitate literară nouă presupune „tehnică” și „instrumente” critice de asemenea noi, cerute de specificul materiei înseși, dar și de necesitatea unui acord spiritual și de

*) Dorin Tudoran, Uneori, plutirea, Editura Eminescu, 1977.

sensibilitate cu prezentul, la fel de vital și pentru critică după cum este pentru creația propriu-zisă. În sfîrșit, interesul pentru creația autorilor tineri reprezintă o condiție esențială pentru observarea înnoirilor și a sensului lor.

Este cu neputință, de pildă, stabilirea unei configurații a poeziei românești actuale fără cunoașterea liricii poezilor tineri și în special a acelor care au debutat după 1970 — Emil Brumaru, Mircea Dinescu, Paul Emanuel, Dinu Flămînd, Carolina Ilica, Adrian Popescu, Mircea Florin Șandru, Aurel Șorobetea, Mihai Ursachi, Dan Verona. Între ei, un loc distinct are Dorin Tudoran, autor aflat acum la al treilea volum de versuri*).

Poetul, care este și un reporter de formulă personală și practică în mod constant exercițiul critic, a debutat în 1973 cu *Mic tratat de glorie*, o carte de poezii discret, nu însă fără vigoare, polemice, elanul convertindu-se într-o mișcare studiată a verbului ce tinde către disciplinarea riguroasă a sentimentului și a emoției („dincolo de geometrie pustiu”). Precise, elegante, reflexive pînă la afectarea turbulenței imagistice, versurile lui Dorin Tudoran pornesc în fond de la o renunțare: poezia își sacrifică obiectul pentru a i se substitui. Cînd, în *Cîntec de trecut Akheronul* (1975), este preluată schema unui mit, mobilul real constă într-o provocare a poeziei. La fel se întîmplă și cu recentul volum, unde erotica disimulează intenția adevărată a poetului. *Uneori, plutirea* a fost considerată,

cu afirmații chiar categorice, o carte „de poezii de dragoste”; în realitate, iubirea nu este aici nici sentiment, nici idee, nici simbol, ci un factor creator de stil. Este reprezentat poetic un sentiment, dar fără ca reprezentarea ori sentimentul să intereseze în primul rînd: important este ca prin convocarea lor să se realizeze o tensiune lirică purificată de elementele care i-au dat naștere. Așa se explică de ce „iubita” invocată este o absență, cînd gingașă, tandră, învăluitoare, cînd crudă, amenințătoare, feroce, „fiară flămîndă” — redusă la un atribut aproape impalpabil: „Melancolia flutura pe umeri tăi / ca o blană de fiară necunoscută, / în urmă-ți rămîneau, strălucind, / urme de soim, miros de ciută. // Doar o .egină a ierbii și a văzduhului / ar fi putut lăsa astfel de semne, / pe care vinătorii speriați, iată, le-acoperă / cu scuturi de lemne. // Și cine ar putea ghici, nevăzuto, cît de subțire este aripa ta, cît de ușoară, / și dacă tu ești, cu adevărat, / fiara cu oase de ceață? // Apa nu se așează în urmele / lăsate de piciorul tău, niciodată, / și nimeni nu poate afla forma / trupului plutitor ce te poartă. // Se aprind focurile, se ung săgețile, / aerul însuși pare un timpan la pîndă; / oare pe unde te vei apropia, șulerătoarea, / miros de fiară flămîndă?” Atitudinea caracteristică este așteptarea, în ipostaza unei „pînde” încordate, febrile, sufocată de propria neliniște, ori în aceea, sublimată în nostalgie, a proiecției în imposibilitate („Căci tu, iubito, ești cu adevărat / plămăuirea

foarte ciudată, / pe care nimeni n-a putut s-o viseze / vreodată”).

Poezele lui Dorin Tudoran din acest volum alcătuiesc astfel un fel de „scenariu” erotic, din care însă lipsește tocmai erotismul; există toate măștile și situațiile caracteristice, tonalitățile sint de o mare varietate, de la ruga umilă și invocarea patetică la galanteria cea mai pretențioasă, însă totul se petrece în interiorul unui spațiu ce are consistența unui desen. Dragostea e, aici, un vis al perfecțiunii; reprezentarea e redusă la un grafism subtil și rafinat, firește totul situîndu-se deliberat în registrul convenționalității. Pentru Dorin Tudoran acest volum are o semnificație similară cu aceea avută în evoluția poeziei lui Nichita Stănescu de *În dulcele stil clasic*. „Înscenarea” sa e construită însă în raport de un principiu poetic diferit, ludismul tragic e înlocuit prin sugerarea unui „secret” al artistului. Într-o frumoasă și profundă poezie, Orfeu devine astfel un simbol al sacrificiului tainic: „Cine să vadă? Cum? lumina ce te pierde, / cînd ea li se arată drept rază călătoare / și peste tine, — atunci, arsura pare verde — / iarbă costă proaspăt, divin mirositoare. // Cine s-audă? Cum? plîsul ce te gîlesce, / cînd lor li se arată drept în plume sfîntă / și-n ochiul tău ei văd egal cum se rotește / o aripă de inger și apole cum zvîntă. // Cine să creadă? Cum? raza ce te cuprinde, / cînd lor li se arată drept tainică ferestră, / pe care care văd în cer o stea cum se aprinde / și singele-ți scrutează ce pe e mare-albastră. // Cine s-asculte? Cum? mina-ți cum se usucă, / cînd li se arată ramură de măslin — / și frumusețea, acum, în grabă-or să le ducă / la străbători udate de sînge și de vin. // Cine să vadă? Cine? subțirea lumii născă, / cum degetele-ți taie — grabă gîlă-tină — / și razele de sînge pe Țară cum vibrează, / cine să le mai vadă prin roșia lumină? Uneori, plăcerea este cartea unui poet remarcabil, care își cunoaște și își asumă cu responsabilitate condiția.

Mircea Iorgulescu

Variante la un autoportret

OBSESIILE adinci și „variantele la un autoportret” (cum se intitulează fericit de exact ciclul lui Norman Manea, început cu romanul *Captivi*, ajuns acum la *Cartea fiului**) nu sînt expuse la vedere, firea artistă a scriitorului n-ar accepta astfel de soluții, găsindu-le de o „sinceritate” brută nerevelatoare: ele își caută forma, corelatul obiectiv în care să se încorporeze cu o margine de sugestie și echivoc neobișnuit de extinsă: și acest du-te-vino între centrul de autenticitate al ființei și invenția continuă de forme narative, simboluri complexe, scene „de viață” în sine savurate, personaje din afară descrise în toată luxurianta de amănunte și gesturi în stare să le dea un statut obiectiv de mișcare și existență, tot acest joc subtil de „aparențe” minuite cu virtuozitate, de corespondențe și asocieri neașteptate de planuri, asigură în cele din urmă spațiul specific al literaturii lui Norman Manea, garantându-i viabilitatea estetică și chiar o anumită „independentă” binevenită față de intenția mai mult sau mai puțin mărturisită. Desigur relativă această autonomie, desigur ironică, pentru că scriitorul nu numai că evită clișeele „creatorului” spontan atestatești (chiar dacă uneori se amuză lăsându-se o clipă în voia lor), dar, în punctele-cheie, își denunță prezența, făcînd jocurile pe față, explicînd, din punctul său de vedere — de o violență oarecum dureroasă — mecanismele creației de tipuri abia cu o clipă înainte desfășurate în toată pitoreasca lor palpabilitate. Misterele acestei creații sînt scoase la suprafață, ironic elucidate de naratorul ce li se abandonează până atunci (cu deplin succes de altfel, meritînd tot creditul); momentul de „oboseală”, de abandon și silă, al împerturbabilului pictor de suprafețe scene vii, personaje izbutînd să se miște în mărime naturală (cu o „respirație” plauzibilă) oferă cheia înțregii construcții, nemăfășurînd loc nici unei ambiguități. Este momentul tipic al literaturii lui Norman Manea:

„sînt gros și cuprinzător și puternic, ca un balaur, apt doar de mișcări ample, cum visasem cîndva, adăpostînd și înfrîngînd curajul și ticăloșia, neglijînd ezitățile, nuanțele, străin de zbuciumul ființelor mici, neliniștite și fragile, sînt și subțiat de boală, insingurat, ca regizorul, a-dîncit doar în joc și căutare: sterp, sta-tuar, devorîndu-mi legenda, precum distinsa doamnă; perpetuum bastard, ca prietenul ei, poetul nocturn; nepotolit ca delicata mea felină, ca anotimpul ei firav și maladiv; hăituit de dorinți și vinovății obscure, mereu respins, fugăr, rătăcind fără căpătii între sine și ceilalți”.

Nu atît și nu neapărat exoesia unei „sensibilități” sînt cărțile lui Norman Manea (dintre cele mai profunde și mai originale în literatura ultimului deceniu), cit, mai curînd și mai ales, expresia unei patetice tentative de re-cucerire a acestei vocații, despre care aflăm, citîndu-le, că nu există ca un dat obiectiv și nu există

* Norman Manea, *Cartea fiului*, Editura Eminescu, 1976.

în stare pură ce s-ar oferi de la sine descrierii și reprezentării. Ceea ce s-ar cuveni, după credința simplistă, să fie o realitate propusă analizei, încît rezultatele să depindă pînă la urmă doar de perspicacitatea observatorului ei, descoperim aici că abia trebuie făcut să existe, abia trebuie smuls din neființă, trebuie recuperat din naturala inerție, din indiferența și a-bruzizare și asistăm, citînd, la impresiionantul efort de smulgere și recuperare. La momentul însuși de resuscitare, de re-compunere a acelei realități intim-umane, care, în aparență, s-ar zice că există de la sine. Nu e numai privirea care observă și cuprinde, dar și exercițiul unei alte facultăți, mai complexe, în curs de a-și cristaliza obiectul sau pur și simplu de a-l naște; în chinuri.

În sensul cel mai general asistăm la acest proces al genezei sau al regenerării simțirii, al unei anumite calități specific umane; dar și într-un sens mai restrîns, mai „practic” și mai imediat, care-l conține și îl figurează pe cel dintîi. E vorba, în al doilea caz, cel restrîns, dar de o evidență palpabilă constrîngătoare, de ceea ce se petrece în romanul *Captivi*, în romanul *Atrium*, în nouela *Nunțile din Primele porți*: din motive rigurose determinate, de categoria celor ce nu obosesc să asedieze condiția umană, de o atrofiere a sensibilității, a subiectivității „suferitoare”, de o alarmă dată de perspectiva că, în definitiv, acestea nu sînt de la sine date sau că, în anume împrejurări, se pot pierde; și de efortul dureros de a capta, din nou, semnul prezenței lor. Copilul in-tors din deportare, transformat în simbol retoric al unei memorii colective vigilente, un simbol în primejdie să-și piardă conținutul (*Nunțile*), purtat printr-o succesiune formală de împrejurări, începînd cu solemnele festivități și sfîrșind cu obișnuitele petreceri de familie, devine personajul obsedant al cărților lui Norman Manea. Iată că nici teribila experiență limitată nu constituie în sine un „factor natural”, generator al simțirii; nimic, în afara noastră, nu apără sensibilitatea la suferință, nimic nu garantează, în absența unei mari energii interioare capabile s-o regenereze în fiecare clipă, consistența și durată ei. Această temă (a consistenței afective, a „viu”-lui omenesc, periclitat de cea mai naturală mortificare) acaparează toată atenția scriitorului, apare cînd te aștepti mai puțin, oricît de mare ar fi distanța convențională ce ne desparte de ea, oricît de puțin asemănătoare situațiile avute în vedere: ea începe să acționeze în straturile subterane ale textului, oricît de liniștită i-ar fi suprafața. Ceea ce în antologia nouelă *Nunțile* este situație de maximă elocvență, întoarsă spre tragicul grotesc, în *Atrium* sau în a doua parte (*August*) din recenta *Carte a fiului* devine succesiune de situații amorfo-cotidiene; o „absență” afectivă, o pierdere neobservată de substanță psihică, în fața cărora scriitorul se neliniștește, încetinește mișcarea vitală indiferentă și „incepe” cartea. Dacă în *Simona* sînt supuse unei radiografii de remarcabilă pătrundere proble-

mele „mari” ale individului, în relație directă cu istoria, în *August* acestea sînt aparent abandonate în favoarea celor „mici”; intuiția scriitorului și performanța sa consistă în realizarea unei comunicări, a unei identități fundamentale între cele două planuri, care sfîrșesc prin a se constitui într-o singură realitate, fluidă, substanțială. Rezistenței în fața suferinței extreme, a interogațiilor chinuitoare, a Torturii etc. i se substituie în *August* un alt tip de încordare, nu mai puțin dramatică; a supraviețuirii, înfruntînd „banalitatea” relațiilor diurne și eroziunea nevăzută a timpului „calm”, a menținerea calității intrinsecă a vieții sufletești și a vieții morale împotriva rutinei, iată noua încercare, noua probă, la fel de dificilă ca proba precedentă dură și spectaculoasă; de așteptată un examen lent, pînă la exasperare, al puterilor lăuntrice. În cadrul de strictă autenticitate contemporană (în care scriitorul nu are mulți rivali...) al unui modern institut de cercetări.

Foarte interesant în ultimul roman al lui Norman Manea este și ansamblul de referințe, un veritabil „corp” de trimeri la condiția artistului. Soția militanului, doamna cea tăcută „cu dioptriile ei fumurii și telescopice”, ea însăși implicată luptei politice, este și o artistă de talent (real, potențial?) în căutarea realizării, oscilînd între afirmare deplină și ratare. Figura estetică oarecum tuleră este un pictor din Renaștere (Piero di Cosimo), prezent în carte printr-o subtilă țesătură de aluzii și de evocări nemijlocite, tinzînd să devină pentru lumea artistică și problematică ei un fel de „model” absolut, un indicator al desăvîrșirii, al „destinului” de artist liber, devotat operei sale. Figura „Poetului” mentor, portretizată cu extraordinară savoare în scena „premierii” și a festivităților legate de ea, cu o dezinvolțură amuzată ce nu exclude pa-tosul și profunzimea, radiază la rîndul ei, spre toate nivelele romanului, declanșînd un șir nesfîrșit de reacții și interogații (nu numai înfrîncat o privește) care se integrează aceleiași reflecții fundamentale asupra personalității artistice.

Pentru a stabili o relație de comunicare verosimilă, un centru de emisie și unul de recepție între meditația globală asupra condiției artistului și cadrul ei contemporan de rezonanță, scriitorul găsește cea mai bună „lungime de undă”: transmisia de sensuri are loc astfel în condiții favorabile; tot ce „se întimplă” în *Simona* reprezintă un perfect medium pentru mesajul, pentru încărcătura de vederi fertile asupra operei de artă și a autorului ei, astfel cum acestea ne sînt transmise, cu farmec, dar și cu adevărate, de intimplările existenței lui Piero di Cosimo și de numeroasele variante descriptive (redate mereu de romancier din alte și alte unghiuri) ale tablourilor sale; și al celui mai elocvent dintre acestea, portretul *Simonei Vespucci*.

„Modelul” renesanțist reverberază în toate zonele romanului; descoperind surprinzătoarele corespondențe, scriitorul se lasă vizibil „posedat” de un fior care nu

NORMAN MANEA
CARTEA FIULUI

ROMAN

e numai al competenței manifeste, dar și al unui rafinement voluptuos; performanța este că izbutește să ne „prindă” în raza vibrației sale, făcîndu-ne de la un moment dat să-i împărtășim „fiorul” amintit și să-l trăim pe nepregătite și pe neașteptate noi înșine. Cîte o „temă” care decurge de aici este convingător, și nu numai savant, plimbată în diversitatea, altfel eterogenă, a capitolelor romanului său. Tema carnavalescă, spre a lua un exemplu din mai multe posibile, este atacată cu strălucire încă din primele pagini. „Subiectele” sînt oarecum înșelătoare; dacă scriitorul preferă adesea lansarea în ipoteze și interpretări relatării decise a ceea ce se petrece ori s-a petrecut, o face și pentru că nu vrea să „trizeze” arătîndu-se mai interesat decît este cu adevărat de liniile narațiunii. Ele sînt așa, ar putea fi și altfel, se vede limpede că nu asta îl acaparează. Dar pe măsura ce crește „distanța” sa față de trama strict narativă, reală, dar și posibilă, predispu-nînd mai mult la reverie interpretativă și joc subtil al intelectului decît la energica luare în serios și la implicarea în fapte luate ca atare, sporește în proporție directă mișcarea inversă (și simultană) celei dintîi, numai că petrecîndu-se la un strat mai profund), intensitate reflecției născute de ceea ce îl preocupă cu adevărat, de încercarea de a defini pentru sine și pentru ceilalți un sens al lucrurilor trăite, o cale de acces și una de „izbăvire”. Despre atîtea situații, greu de pus totuși laolaltă, e vorba în *Cartea fiului*, despre destinul unei „doamne Haraga” și despre rigorile luptei ilegale, despre pictura Renașterii și destinul de artist exemplar al unui Piero di Cosimo, despre singulara figură a poetului și Mentorului, evoluînd într-un decor de „epocă” recentă reconstituit cu mare vervă; dincolo de toate acestea însă, simțim că privirea scriitorului se concentrează într-un plan adînc, spre un punct obsedant, în care viața și moartea, curajul și spaima, suferințele și bucuria se întîlnesc și lasă să se definească ce rezultă din întîlnirea lor: meditația, care izbucnește spre sfîrșitul celei dintîi părți a romanului (*Simona*), înfrîngînd distanțele impuse de stilul de lucru și de gîndirea mai mult ipotetică a scriitorului, este de o excepțională forță a „deciziei”, în vădit contrast cu distanța cultivată mai înainte, cu ingenioasele supoziții și savantele digresiuni de istoria artelor; un stil al ardorii — acum —, al participării extreme, lovînd de-a dreptul centrul de vital interes al unei „lecturi” angajate, intens existențiale.

Lucian Raicu

Calendar

- 1.IV.1881 — s-a născut Octavian Goga (m. 1938).
- 1.V.1900 — s-a născut Al. A. Philippide.
- 1.V.1905 — s-a născut Ion Molea.
- 1.V.1940 — s-a născut Gheorghe Pitul.
- 2.IV.1496 — s-a născut Ioan Honterus, umanist sas din Transilvania (m. 1549).
- 3.IV.1905 — a murit Ioan Pop-Reteaganul (n. 1835).
- 3.IV.1906 — s-a născut Székely Ferenc.
- 4.IV.1901 — s-a născut Ion Breazu (m. 1965).
- 4.IV.1911 — s-a născut Aurel Lambino.
- 4.IV.1917 — s-a născut Valeriu Ciobaru (m. 1966).
- 4.IV.1967 — a murit Mariana Dumitrescu (n. 1922).
- 5.IV.1885 — s-a născut compozitorul și poetul Dimitrie Cucliu.
- 5.IV.1932 — s-a născut Fănuș Năgu.
- 5.IV.1946 — a murit Harle Voroca (n. 1903).
- 6.IV.1907 — s-a născut Bogdan Amaru (m. 1936).
- 7.IV.1871 — a murit Nicolae Niculescu (n. 1835).
- 7.IV.1908 — s-a născut Emilia Șt. Milicescu.
- 8.IV.1898 — s-a născut Al. Claudiu (m. 1962).
- 8.IV.1913 — a murit Panait Cerna (n. 1881).
- 9/21.IV.1894 — s-a născut Camil Petrescu (m. 1957).
- 9.IV.1924 — s-a născut Francisc Munteanu.
- 9.IV.1961 — a murit Al. Kirîșescu (n. 1888).
- 9.IV.1964 — a murit Mihai Drago-mir (n. 1919).
- 10.IV.1914 — s-a născut Maria Banuș.

Laurențiu Ulici

1877

O DRAMATURGIE A

INIȚIATIVA constantă, remarcabilă a Teatrului din Botoșani și a Asociației oamenilor de artă de a organiza anual o Săptămână a teatrelor din Moldova s-a înscris, în 1977, sub egida „Dramaturgia marilor evenimente”, reunindu-se, sub oblăduirea generoasă și ospitalieră a autorității politice și culturale locale, acele reprezentații care celebrează aniversarea marelui război pentru Independență și cea a răscoalelor țărănești. Un colocviu teatrologic final a examinat, cu competență, raporturile dintre scrisul teatral și istorie, în clipele de maximă intensitate ale vieții naționale.

Cu acest prilej s-a observat că există un număr însemnat de piese, mai ales noi, în care împrejurările de amplă rezonanță istorică își găsesc un ecou literar-dramatic corespunzător în actualitatea noastră. Scriitorii au răspuns, încă o dată, comandamentului social cu fervoare și har, străduindu-se, desigur, să dăruiască scenei nu lucrări conjuncturale, care să ocazioneze simple manifestări ad-hoc, ci drame durabile, evocând în imagini originale nu numai întâmplările cunoscute, ci tipuri, relații umane, contexte sociale, furtuni sufletești, surse ale eroismului autentic, consecințele în veac ale manifestărilor politice radicale de anvergură din istoria noastră modernă.

Cercetătorul specializat va constata, nu fără surprindere, că după 1877 și după 1907 dramaturgia română nu a dat lucrări multe și nici suficient de reprezentative despre oamenii acelor ani excepționali: o dramă de I.C. Vissarion, alta de Ion Luca... Poezia și mai cu seamă romanul s-au aflat, din acest punct de vedere, la o altă cotă a cuprinderii și comentării. Acum, efortul dramaturgilor Horia Lovinescu, Mircea Radu Iacoban, Dan Tărcihilă, Petru Vintilă, Ștefan Berciu, cărora li se alătură, cu piese aflate în repetiție, Dumitru Radu Popescu, Mircea Bradu, I.D. Sirbu și alții se cristalizează într-o literatură ce restituie momentele fierbinți de afirmare socială și politică a poporului român în perspectiva unei actualități lucide, revoluționare, întregindu-se astfel, cu capitole noi, epopeea națională.

Tocmai de aceea, consacrand aceste două pagini consemnării pieselor închinete marilor evenimente — reținând aici nu numai lucrările ce s-au prezentat la Botoșani, ci și cele ce au putut fi văzute la București și Constanța — avem credința că atragem atenția asupra unui fenomen literar stenic, reprezentând angajamentul civic, moral și cultural profund responsabil al dramaturgului român actual. Patriotismul său e probat nu numai de gestul adeziunii; e o atitudine esențială, proprie în tratarea subiectului și orientarea acțiunii, în valoarea eroilor și culminația dramatică. Nu sint, desigur, toate lucrări fără cusur, meșteșugul cu care au fost scrise are și el grade felurite, unele sint, poate, prea grăbit elaborate. Cititorii, spectatorii, criticii, mandatarii de azi ai posterității vor face, negreșit, clasificările și ierarhizările firești. Momentul, însă, al dedicației directe este el însuși, în integralitatea sa, relevant atît ca participare, cit și ca paragraf de istorie literară și teatrală.

Valentin Silvestru

Gravură de epocă

Patima fără sfîrșit

CONSTRUCTOR abil și inspirat de situații dramatice, cunoscător al secretelor de compoziție,

imaginînd personaje pentru care istoria devine motorul esențial al biografiilor lor bogate, complexe, pilduitoare în ordinea argumentației fundamentale, Horia Lovinescu s-a inspirat în noua sa lucrare din genealogia unei familii de dincolo de munți, ai cărei predecesori, instrăinați de originea lor etnică românească, au fost cîndva „voevozi” ai Transilvaniei, dar sub ocupație străină. Ultimul Mailat (acesta e numele familiei), Andrei, nu continuă, nu poate continua tradiția nobilă a castei, răsturnînd astfel planurile bunicului său, baronul Mailat, de redresare materială prin căsătoria nepotului cu Irene Kendy.

Consecvent cu sine, ambițios și demn, Andrei rămîne credincios iubirii sale pentru româncă Mara, o fată simplă, dar nu mai puțin orgolioasă. Destinul tragic al lui Andrei Dumșa (fiul unui revoluționar român de la 1848), răpus de gloanțe în drumul său spre tabăra românească (acțiunea se petrece în vara anului 1877), se așează într-o aureolată succesiune eroică, de bărbați mistuiți de patima fără sfîrșit a iubirii pentru patria mamă. Numele lor, și singele lor, rămîne scris pe faldurile anilor de temelie ai istoriei noastre: 1848, 1877, 1918, 1944.

Dramaturgul parcurge așadar o lungă perioadă istorică. O astfel de amplitudine narativă cere o structură adecvată, care să susțină înlanțuirea și să-i dea contururile de rigoare. Piesa are farmec evocator, o undă de evlavie și noblețe îmbracă scena cu lumina ei aurie, cununată celor care-și jertfesc viața pentru țară. Legătura peste timp și între secvențe, rotunjimea înțelesurilor se obțin prin personajul Povestitorului. Ca modalitate de tratare a materialului o atare experiență sintem dator să observăm că nu e nouă în repertoriul stilistic al dramaturgului. Spre deosebire însă de, să zicem, Petru Rareș — unde acolada brechtiană era mai vizibilă — aici patosul, emoția, lirismul însoțesc mai de aproape desfășurarea acțiunii. Tipologiile — diverse, solide, complexe — trimit la titluri cunoscute din opera dramaturgului. Ce ni se pare nou, constă în, pe alocuri, complicarea nebuloasă a biografiilor, cultivarea misterului și psihologiei abisale, în notă stridbergiană ori, altădată, cu trimiteri la O'Neill. Sigur, acestea pot părea

— în ciuda unor secvențe convenționale — referințe sau asociații firești care însoțesc de regulă orice lectură.

Este evident că Horia Lovinescu construiește drumul eroului central în grija de a releva dimensiunea lucidă a conștiinței sale naționale, înțelegerea descendenței și apartenenței acestuia la un popor care, luptînd să-și cîștige independența, se pregătește de fapt pentru lupta mult mai grea (cum și observă un personaj), a apărării drepturilor cucerite cu arma în mînă.

Spectacolul realizat de George Rafael la Teatrul „Nottara” are ritmul lent, acumulativ, impus de ieșirea la lumină a adevăratului Andrei. Mișcarea personajelor este mereu înceată, dislocantă. Monotonia decorului (Constantin Russu) nu slujește însă la fel de bine toate scenele de pe parcursul acțiunii. Reprezentația se impune și se urmărește cu emoție reală, autentică, înălțătoare, am zice, dacă nu ne-am feri și noi de cuvintele patetice, cum sint atente în citeva rînduri să ne avertizeze înseși personajele, a căror trăire e secundată de inteligență și bun gust. Distribuția spectacolului recomandă un compartiment al prestigioșilor. Mircea Albușescu face din Baronul Mailat epava propriei inconștiențe tragice. Uneori însă personajul are momente de luciditate și înțelegere a adevăratului său drum. Acest examen critic cu care actorul își cenzurează personajul sporește autenticitatea și îi dă, din cînd în cînd, o vigoare binevenită. În ciuda apariției sale scurte, Marga Barbu (Contesa Kendy) a conturat cu dezinvoltura-i, inteligența și farmecul binecunoscute, rolul de culise al unei femei frumoase și neastîmpărate în viața bătrînului baron și, nu mai puțin, în aceea a urmașilor acestuia. Melania Cîrje a făcut eforturi notabile să ne convingă că personajul interpretat (Irene Kendy) nu e doar o „gîscuță”. A ajutat-o îndeaproape Alexandru Repan (Hoinarul) într-un rol greu, esențial bine condus, fără retorism și patetisme de paradă. Exact și cald ni s-a părut Dorin Varga (Povestitorul); riguroasă, tăioasă — Gilda Marinescu într-o compoziție în care gestul economic și tăcerea trec pe primul plan. Am lăsat la urmă (fără a fi, cum se spune, ultimii) pe interpreții eroilor tineri: Mara și Andrei. Ca de obicei, mobil, Emil Hossu are însă de accentuat unele nuanțe ale destinului personajului său, îndeosebi pe acelea țînînd de definirea distanței față de trecutul întunecat al familiei. Ne-a cucerit, în schimb, jocul sobru, cald, emoționant al actriței Cătrinel Paraschivescu, ajutată și de o voce plăcută, potrivită să exprime frumusețea robustă a unei tinere și iubitoare românce din popor.

Ion Lazăr

Șoimii

INTR-UNA din optsprezece pagini Suvenirilor din cartea Bulgaria 1877

1878 (recent publicate), generalul Alexandru Cernat, comandantul Armatei române de operații de la sud Dunăre, scrie despre prima luptă între români și turci, care a avut loc pe 27 august 1877, la redanul din fața Plevnei: „Cel întîi soldat român care a căzut în aceste lupte au fost sergentul P. care au avut intestinale scoase de o boală și în momentul morții s-au ridicat și au strigat: „Înainte copii! Să trăiască România!” Ion Pastia (17 ani), fiul marelui lașului, Constantin Pastia, moare brațele fratelui său, Tudor, student în medicină, ajuns de asemeni pe front, în Plevnei, cu ambulanța.

Pornind de la aceste pagini de memorii, Petru Vintilă a scris o frumoasă piesă a cărei substanță este, de la prima la ultima pagină, patriotismul, dragostea fără margini pentru țară și libertate. Ferindu-se de grandilocvent, scriitura este așternă simplă și firesc, țesătura dramatică, ducînd, aici, mai departe știința de dramaturgie (a cărei dovadă o făcuse în piesa care a fugit prin ușă) de a crea site-uri personaje, citeva dintre ele (Bunicul, Grigore) bine definite.

Fără a avea forța și valoarea marilor crări dramatice, Șoimii este o piesă exagerată și incredibilă care înțelegătoare și poate prilejui spectacole de se fixa în conștiința publicului, efect fiind tonic.

Acțiunea se petrece la Iași, în fața Pastia, și pe front. Cu excepția opritului Moruzi, toate personajele au gestul elevului Pastia, care, falsificînd pleacă voluntar pe front. Este emoția această participare comună la susținerea luptei pentru neatințarea țării și care se înțelege că lupta cere jertfă.

Șoimii a prilejuit — în premieră la Iași — un spectacol frumos și impresionant, dînd celor ce-l urmăresc satisfacții estetice. Direcția de spectacol a lui Cristian Nacu, regizor cu experiență cunoscută, a extras esențialul dintr-o fărâșimă ostentativ (în scenografia dată de Safta Șerbu) l-a potențat enorm. Echipa de actori joacă firesc puțini sint cei ce susțin interpretările. Marina Banu (Maria) are din Valy Mihalache (Catinca) convingătoare Druică (Aglăia), interpretînd cu adevărat un rol care nu era tocmai trivial, Gabriel Constantinescu (Jezuzi) joacă elegant și-și autoare personajul, Aurelian Napu (Tudor) o apariție ce se reține, Aurel Ionescu (fan Lupașcu) impune, ca de altfel și Predună (Constantin Pastia), Virgil, în rolul principal Ionel (Pastia), de la nașul farmec, iar Ștefan Tivodaru (Lupașcu) face dovada unui profesionalism.

Scotînd în relief tot ce are mai bun, spectacolul convinge și se urmărește cu interes, de la început pînă la sfîrșit.

Stelian Vasile

Marele soldat

CONSTANTIN este relevant pentru unomele ale eroilor țării noastre.

narea delicată a chipului de legendă a bărbaților înscrisi cu literă de onoare în cartea istoriei noastre, dramaturgul Dan Tărcihilă nu putea să nu vibreze la sensibilitate și la emoționantă farmec ale celor ce au făcut, cu sine, Independența. Ultima sa piesă, Marele soldat, ne traversează epopeea cuceririi Independenței dintr-un unghi foarte personal, evitînd gesturile zgomete și cavalcada marilor discursuri și

tuirea pioasă, optînd curajos pentru aducerea în prim plan a figurii pline de frumusețe a țaranului român, cel care, de fapt, a dus tot greul războiului.

Este urmărită astfel împlinirea acestei atît de scumpă nouă, prin destinul unei familii nevoiașe din Dobrogea, nevoită să fugă dincolo de Dunăre pentru a scăpa de urgia păgînă. Simplu și sugestiv, dramaturgul vorbește despre sărăcia țarilor, care atîrna cu atît mai greu cu cît omul era coborît la condiția de rob fără speranță. Și iată cum deznădăjduiți ca Visarion, Tudosia și toți ai lor, copleșiți de marile griji ale existenței, devin într-o bună zi eroi de legendă. Ce anume a putut proiecta atît de înalt aceste conștiințe? Dramaturgul analizează subtil tocmai exploziva izbucnire a unor virtuți extraordinare ce aureolează statornic chipul luptătorilor de la Plevna, Grivița, Smirdan. Ei nu se înrolaseră voluntari fiindcă întrezăriseră — precum boieri ca Strunga ori Butu — marile avantaje ce decurgeau din obținerea neatinării. Pentru ei lupta cu turcii și imperativul victoriei reprezentau un ideal de demnitate și libertate, în numele căruia se jertfiseră, înainte, multe generații de oameni ai pămîntului.

Partea a doua a piesei, și cea mai consistentă de altfel, este un frumos poem dramatic despre marile calități morale ale acestui popor, atît de des încercat de-a lungul istoriei sale. Războiul nu e ilustrat, cum ne-am fi putut aștepta, prin înclștarea, pe viață și pe moarte, a celor două armate, ci tot prin urmărirea acțiunilor celor care pînă mai ieri arau ogorul. Gheorghe, feciorul lui Visarion, cel îndrăgostit de mare și de pescăruși, avea să scrie și el, cu propria sa viață tină, o pagină de neuitat în această cronică ce păstrează pînă azi fiorul emoționant al luptei.

Era firesc, deci, dată fiind problema ca sa, ca piesa să trezească interesul unor colective teatrale. Publicată parțial în revista „Tomis” și montată în premieră absolută pe scena Teatrului dramatic din Constanța, **Marele soldat** a beneficiat de o îngrijită descifrare din partea regizorului Ion Maximilian, care a știut să creeze, în planuri simple și bine gradate tensiuni, un spectacol ce solicită atenția spectatorului. Cîțiva dintre cei mai buni actori ai teatrului — Ileana Ploscaru, Sandu Simionică, Romel Stănciugel, Vasile Cojocaru, Iancu Lucian, Jean Ionescu — caligrafiază discret rolurile. Funcționalitatea reală a decorului imaginat de Eugenia Tărășescu-Jianu este inspirat completată de folosirea, în fundal, a unor secvențe de documentar, izbutindu-se astfel crearea unei atmosfere emoționale particulare.

Carmen Tudora

Răfuiala

„DUMNEZEU să-i ierte pe cei patru țărani români împușcați în orașul românesc Botoșani, de oastea românească, în ziua de 5 martie 1907. Să-i ierte Dumnezeu pentru cită muncă de rob și au muncit, pentru ce trai de doborîoc nenorocite au dus, pentru cită îngelare au suferit, pentru cită jignire au îndurat; să-i ierte pentru viața lor de suferință, să-i ierte pentru clipa de desperare cînd s-au ridicat”... În prelungirea acestor celebre cuvinte rostite de Nicolae Iorga cîndva, chiar în anul răscoalei, Ștefan Berciu scrie azi **Răfuiala**; o piesă care prezintă și comentează faptul de mai sus (sau un fapt asemănător lui). În acest an magical 1907, **Răfuiala** este prima piesă originală dedicată evenimentului, care se montează pe scenele noastre (celelalte teatre apelînd la montaje de versuri, dramatizări, colaje etc.). Lucrarea lui Ștefan Berciu alege modalitatea teatrului-proces (rareori abordată de către autorii noștri actuali): cei patru acuzați — țărani Anton Becheru, Didu Ciljan, Velu Trăișan și soldatul Marin Jurcă — sînt aduși în fața instanței și judecați în cadrul unui proces formal și nedrept (în ciuda încercărilor disperate de obiectivizare a sentinței depuse de avocat). Succesul teatrului-proces a fost verificat la noi de nenumărate ori (vezi **Răscoala de pe Caine** a

lui Wouk, **Dosarul Andersonville** de Saul Levit, sau **12 oameni furioși** a lui Reginald Rose). Ștefan Berciu nu face excepție. El a împănât acțiunea procesului cu dese flash-back-uri, ea bifurcîndu-se astfel pe planurile prezent, trecut într-o alternanță tensionată, dinamică.

Răfuiala prezintă și destule inegalități. Astfel, dacă personajul Avocatului eusește să ne cucerească prin subtilile lui alocuțiuni, prin accentele ironice, sarcastice, cu care-și gratulează adversarii (Judecătorul și Procurorul), aceștia doi suferă de un vizibil schematicism, avînd ieșiri mai puțin verosimile. Apoi, înafara puseurilor discrete de umor cu care autorul își pigmentează — uneori — textul, mai întîlnim și scene involuntare de haz, neconcordante cu tematica sobră a piesei.

De asemenea, dacă unele personaje, cum sînt Velu Trăișan (un erou care rostește mereu, obsesiv, „Mi-e frig! Mi-e tare frig!”) justifică metaforic motivul pentru care a dat foc conacului („Ca să mă-n-călzesc!”), alt erou — boierul Costache Mihălceanu nu este convingător în momentul în care-și impușcă fiica.

Pus în scenă de tînă regizoara Magda Bordeianu, spectacolul botoșean cu **Răfuiala** face o bună impresie, datorită funcționării multumitoare a tuturor compartimentelor spectaculare: scenografia semnată de Mircea Ciobanu se bizuie pe hiperbolizarea mobilierului tribunului, în mijlocul căruia sînt plantați patru stilpi „ai infamiei”; ilustrația muzicală (aparținînd regizoarei), compusă din muzică modernă, dinamizează acțiunea; iar creațiile actorilor Elena Ligi, Sorin Medeleni, Silvia Brădescu, Boris Ciornei, Doru Buzea, Cristina Radu, Boris Perevoznic, Constantin Cadeschi și Jean Maydick, se impun prin realismul sobru.

Barbu Udrea

Pelina

SCRISĂ, se pare, în 1956, la solicitarea Teatrului Național din București, și tipărită

doar în volumul **Teatru** (Editura pentru Literatură, 1963), **Pelina**, piesă în șapte tablouri despre marea răscoală țărănească de la începutul secolului, e aproape necunoscută — ca, de altfel, o bună parte din opera fecundului Ion Luca (1894—1972). Cum observa în prefața volumului citat Valeriu Răpeanu, piesa nu e, stilistic, unitară: primele patru tablouri sînt alcătuite în maniera dramei psihologice, iar următoarele constituie o evocare a iureșului răscoalei. Cele dintii replici dezvăluie biografii și relațiile protagoniștilor: Pelina, fiica mijlocie a unor țărani care sărăciseră rău în anii din urmă, a primit, din datoric față de ai săi, să fie servitoare la conacul arendașului Ciumete; Vlad, fiul acestora, student medicinist cu vagi lecturi socialiste, sensibil și plin de generațitate, detestă actuala sa familie, îndeosebi pe Vitrega, care alimentează speranța de parvenire a tatălui său. Fost funcționar la stat, arendașul e un ciocoi nou, beat încă de puterea sa asupra sătenilor și se visează boier și ministerial. În calculele sale foarte importante e, de aceea, căsătoria lui Vlad cu Joujou, fiica moșierului Carabăi. „Să dai lovitură!” — își stimulează el feciorul, și o face cu convingerea că relațiile materiale trebuie puse întotdeauna înaintea relațiilor sentimentale: „Căsătoria face mai mult decît meseria”. Constrîns, în urma unei înscenări, să-i facă jocul, Vlad scapă totuși de compromis, grație evenimentelor de la sfîrșitul lui februarie și începutul lui martie 1907.

Conflictul moral anticipează, în **Pelina**, marele conflict social. Drama de familie e o deschidere către drama unei întregi țări. Violențe, punînd în contrast două mentalități — ciocoiască și poporanistă —, discuțiile dintre tată și fiu — unul cinic, brutal, celălalt moralizator, patetic — documentează într-un fel asupra proporțiilor exploatării și corupției în acel timp, dezvăluie „rădăcinile social-economice ale răscoalei”. „Superstiție, mincună, neștiință, beție, slugărnice, teamă...” — asta e starea generală în lumea satelor, arată, pe un ton apăsător critic, Vlad. Răs-

Desen din ziarul „Dimineața” (25 martie 1907)

coala apare drept consecința logică a spoliierii și a injustiției.

Încercările prin care trece Pelina sînt experiențele unei întregi clase sociale. Năpăstuită, terorizată, repudiată odată de ai săi, hăituită, Pelina dobindește într-un scurt interval conștiința revoltei. Fata obidită, de la începutul piesei, ni se infățișează, în final, dirză, „o loană d'Arc neînzuotă, ivită din răstriaștea țărănească”, fascinantă, mobilizatoare, un început de legendă.

Deși nu e una dintre creațiile pe deplin izbutite, **Pelina** relevă deseori forța dramaturgului de rasă care a fost Ion Luca. Animat, cu cîteva surprinzătoare schimbări de situație, tabloul al V-lea, în care se declanșează mecanismul revoltei, e o dovadă de intuiție și de măiestrie. Mai puțin strălucită și mai puțin fluentă decît a altora dintre dramaturgii noștri, replica personajelor lui Ion Luca e remarcabilă însă prin densitate și precizie. Defectele **Pelinei** provin nu numai din indecizia autorului față de maniera de a trata subiectul său, ci și din faptul că el ține să expună anumite cunoștințe istorice, informații care nu trec, totuși, de nivelul unui bun manual școlar, de unde impresia de insistență demonstrativă, de îngroșare. Deranjează, în sfîrșit, „procedul copilăros” (cum ar zice Ibrăileanu) de a da personajelor nume care spun totul despre natura lor morală: Ciumete, Vitrega, Michel Scobay (ofițerul care conduce represaliile), Agurița (țărancă rea și parvenită) etc. **Pelina**, nume cu sunet frumos, evocator, ar fi fost de ajuns.

Recenta premieră pe țară a piesei lui Ion Luca pe scena Teatrului dramatic „Bacovia” s-a dat în regia Mușatei Mucenic, care a operat cîteva estompări, dar a și etalat cîteva lucruri și așa ostentate. **Pelina** e Ioana Ene-Atanasiu, iar Vlad, Constantin Constantin. Spectacolul are semnificația unei restituiri.

Constantin Călin

Răscoala

RASCOALA este romanul unei tragedii colective pe fundalul căreia se conturează cu ușurință caractere bine individualizate. Personajul colectiv este cel care dă însă forță, semnificație și valoare textului lui Rebreanu. Prin descrierea mulțimii, prin ritmurile lente sau exacerbate ale stărilor acesteia, marele romancier surprinde elementul

social și istoric al revoltei țărănești din 1907.

Adaptările și dramatizările, care, îndeobște, stînesc polemici și comparații subiective cu originalul, sînt și mai anevoioase în cazul unui roman de factura **Răscoalei**. E simplu să treci în pagina scrisă destinată scenei indicațiile romancierului: „a sosit tot satul” sau „grupuri răzlețe de săteni se îndreaptă către conac”. Mai greu este să sugerezi aceleași întîmplări sau stări cu mijloacele posibile și particulare ale teatrului. În romanul lui Rebreanu apar, în afara personajului colectiv, peste o sută de personaje care nuanțează tendințele politice ale celor avuți sau ale intelectualilor și țirgoveților, care prezintă stratificarea socială a lumii satului și reacțiile diferite decurgînd din ea în momentele de maximă intensitate. Modalitatea de prezentare scenică trebuia să pornească de la o nouă concepție istorică asupra evenimentelor și, pe baza acestei noi concepții, să ajungă la simplificarea, esențializarea posibilă a tuturor acestor personaje și, deci, a romanului. Este, după olnia mea, ceea ce a realizat Valeriu Sirbu cu precădere în planul motivației psihologice a răscoalei și a urmărilor ei prin unificarea socială a grupului restrîns de țărani, care poate figura astfel masa celor răscolăți. Liviu Rebreanu introduce, ca, de altfel, și în celelalte scrieri ale sale, un subtext de factură mitică, propriu sufletului țaranului român, subtext transferat în spectacolul nostru cu continuă valoare dramatică și metaforică. Am reușit astfel, atit autorul dramatizării, cit și noi, realizatorii ei, să păstrăm spiritul, dacă nu litera textului, prin succesiunea aproape cinematografică a planurilor, prin imbinarea dintre realismul descrierii și suprarrealitatea ființei țaranului, dintre înfruntările directe și cele care trec pragul istoriei.

Nu cred că teatrele au menirea de a oferi pagini ilustrate de calendar, dar am convingerea fermă că marile aniversări ale sufletului și spiritului național nu-și găsesc loc mai nimerit decît scena. Și aceasta nu prin serbări ocazionale cu aspect școlăresc, ci prin ample și reale contribuții spectaculare.

Asumîndu-și, alături de Valeriu Sirbu, riscurile prezentării scenice ale unui roman cu o structură prin excelență epică, colectivul Teatrului „Ion Vasilescu”, ca și colaboratorii săi, subscălitul regizor, scenograful arh. Vladimir Popov și Diana Popov, ilustratorul muzical Iosif Herța sînt convinși că au infăptuit nu numai un act de cutezanță repertorială și, implicit, unul de cultură, ci, prin rezultatul strădaniei lor comune, și un spectacol ce se constituie ca un modest omagiu artistic adus celor 70 de ani de la răscoalele din 1907. Într-o prezentă activă în Festivalul național „Cîntarea României”.

Radu Boroiu

Anton BREITENHOFER

NEGURI AUTUMNALE

Fragmentele de față fac parte din ultimul roman al scriitorului Anton Breitenhofer, intitulat *Prea tirziu pentru Marilena*, evocare a perioadei celui de-al doilea război mondial, roman care va apărea în curând în Editura „Cartea Românească”. Tălmăcirea românească aparține Sevillei Răducanu.

INDİRJIT, cu buza de jos scoasă în afară, fabricantul Titus Abrudan cerceta harta continentului. Fața-i mobilă frapa prin paloare. Ochelarii fumurii de pe nasul vulturesc conturau două cavități opace, acoperindu-i ochii adânciți în orbite. Comunicatele militare nu-l pasionaseră niciodată. Ar fi preferat să fie la curent cu ultimele descoperiri din domeniul ciberneticii sau cu stadiul de evoluție al cercetării nucleare. Tehnica nouă în slujba războiului îi stârnea interesul, acel interes pe care nu-l incitau comunicatele militare, mai cu seamă cele care lăsuau să se întrevadă victorii ale sovieticilor. Bolșevicii înaintau irezistibil spre vest, amenințând să cuprindă partea centrală a Europei.

Mult discutatele replieri strategice ale Wehrmachtului, care voiau să însemne în oracularul limbaj al propagandei naziste un fel de uvertură vagneriană a victoriei, se dovediseră a fi curate înfringeri: la Kursk, frontul hitlerist se prăbușise irevocabil, fără să prefigureze vreo replică eficace. Un veritabil dezastru cu implicații incalculabile. Și tocmai în momentul în care Armata Roșie trecuse la ofensiva generală în est, Italia fascistă plecase, în vest, steagurile de luptă. Cămașile negre și fanfaronii lor conducători o ștergeau ca găinile plouate. Abrudan nu-l apreciasse niciodată prea mult pe Duce. Nici înfringerea lui Mussolini, nici eșecul lui Hitler nu-i storceau vreo lacrimă de compasiune. Niște diletanți fără știință, azviriți de circumstanțe în arena istoriei universale; cocoțați în virful piramidei, cu sprințul marelui finanțer, se dovedeau incapabili să pună capăt spectrului roșu, amenințător, de la răsărit.

Cu miinile la spate, rămase o clipă locului, ca pentru a se reculege. Apoi, cu o degajare neafectată deschise tabachera, scoase și-și aprinse o „Astoria”. Mustata englezească, pe care și-o răsese la începutul războiului, crescuse la loc Trăsăturile feței se destinseseră recompunind pe chipul, o clipă întunecat de griji, o expresie echilibrată. Norii albaștrui ai țigării se ondulau în jurul frunții țesute și al bărbiei cu contururi lipsite de fermitate.

Se îndreptă spre birou și, plin de nerăbdare, apăsă butonul unei sonerii. Cu un bloc-notes în mână secretarul intră în cameră.

— La ordinele dumneavoastră, domnule Abrudan, răpăi ca o mitralieră bărbatu imbrăcat într-un costum de culoare închisă. Ochelarii săi cu ramă aurită răsfrîngeau ciudat scilipirile de lumină.

— Notează, domnule Moarșeș! — dicta stăpînului fabricii. La noua, discuție cu Daiculescu. Să-mi prezinte lista oamenilor care urmează să plece pe front. La zece te rog să chemi pe secretara mea particulară. Directorul de la finanțe să poftască pe la douăsprezece. La patru pot sta de vorbă cu domnul Pelger, dacă dorește o discuție cu mine. Pe șeful de secție de la armament programează-l pentru orele șase. Detectivul meu să fie aici la opt. Ur-

mătoarele puncte de pe listă o să le precizez mai tirziu.

— Dacă-mi permiteți, domnule director general, dorește să vorbească cu dumneavoastră șeful siguranței.

— Bine, să spunem... miine seară. În timp ce Daiculescu îi prezenta situația, privirea lui Titus Abrudan se opri asupra planșetei goale. Cît timp să fi trecut de cînd nu mai proiectase nimic, cu toate că de idei nu ducea lipsă? Apoi luă mapa de piele și parcursese încă o dată lista muncitorilor ce urmau să fie trimiși pe front.

Ministerul de război cerea două mii de oameni. Brusc își înălță ochelarii pe frunte. Un zîmbet malițios îi înflori pe buze:

— Domnul mareșal o să se mulțumească și cu mai puțin! N-are ce face! Dar... spune-mi, te rog, cum îl cheamă pe strungarul din fabrica de mașini, cel care mi-a lovit săptămîna trecută cîinele?

Interlocutorul, un bărbat volnic, imbrăcat într-un costum sport, nu se uită în ochii șefului său. Răspunse vădit indispus:

— Pe strungar îl cheamă Tulbureanu. Permiteți-mi, totuși, să-mi exprim convingerea că omul e nevinovat. Și am absolută nevoie de el în uzină.

Abrudan aruncă uriașului cu miinile roșii o privire neîncrezătoare și înăspri tonul.

— Ce înțelegi dumneata prin nevinovat? Mi-a lovit cîinele sau nu?

— Nu pot nega. I-a tras un picior. Dumneavoastră știți doar că Flash a leargă cînd la gard, cînd la stîlpul de telegraf. Și dacă din întimplare nu-i nici un gard nici stîlp în apropiere, ridică cîteodată piciorul și lingă strung.

Își bate joc de mine — gîndi Abrudan — se prefacă a nu ști că nu suport să fiu contrazis. Indispus, își țuguie buza de jos și rosti răspicat:

— Rămîne așa cum am hotărît: omul pleacă pe front!

— Dorința dumneavoastră-i ordin, domnule director general!

— Dar cine-i Traian Brebenar?

— Un tînăr muncitor de la forjărie. Dintre cei mai buni. Am nevoie de el, fiindcă îmi lipsesc trei șefi de echipă. Și o mulțime de fierari din atelierele de sculărie și din fabrica de muniții.

— Se prea poate, Daiculescu, dar șeful siguranței mi-a recomandat să-l trimit neapărat pe front pe băiatul ăsta.

— Pe forjorul Traian Brebenar? Daiculescu dădu din umeri. Fiecare i se amestecă în ciorbă, dar lui și nu altuia i se cere să producă și iar să producă pentru nevoile frontului. Nu mai poate renunța la nici un lăcătuș sau electrician, altminteri va fi nevoit să închidă porțile uzinei. De la începutul războiului nu se mai făcuseră reparații generale. Toate mașinile sînt suprasolicitate, instalațiile și macaralele complet uzate. Accidentele din secții devin tot mai frecvente. S-au ridicat la șaisprezece săptămîna trecută, din care două mortale.

Abrudan îi tăie brusc vorba și întrebă tăios:

— Și cine-a pus la cale, nu de mult, greva de la laminare?

Încercă mai întîi să se eschiveze, temîndu-se că adevărul brutal o să-l facă pe Abrudan să explodeze.

În cele din urmă se hotărî totuși să ia taurul de coarne. Opinia lui este că greva a izbucnit spontan. A cerut șefului uzinei să oblige pe muncitori la șaisprezece ore de muncă. Și atunci laminatorii au arătat șefului lor pantalonii ruși și coastele de parcă spărgeau pielea străvezie. Evident, era o manifestare de insolentă fără precedent. Niciînd în trecut nu pomenise asemenea acte de indisciplină, sublinie Daiculescu. Desigur că poate fi socotită o formă de sabotaj, e convingerea lui. Lucrătorii din satele de munte nu vin zile de-a rîndul la lucru. Abia mai poate asigura funcționarea unor ateliere.

— Dar oamenii din organizația „Muncitorii germani” și din „Asociația Românilor” stau cu miinile încrucișate? Uriașul își îndreptă spatele. Nu se sfîi să mărturisească ceea ce știa: conducerea acestor asociații nu se bucură deloc de stima muncitorilor. Mai cu seamă după catastrofa de la Stalingrad, capitularea Italiei și atentatul asupra lui Hitler. De cînd rușii se apropie, conducerea locală a grupului etnic german pierde din autoritate și influență.

— Și ce măsuri am luat noi ca să întărim disciplina?

Daiculescu se ridică de pe scaun. Deoarece era cu două capete mai înalt decît superiorul său, se creă și pe acest plan o disproporție. Înfruntă deschis privirea lui Abrudan.

— Dacă-mi permiteți, domnule director general, să-mi spun deschis părerea despre starea și mersul uzinelor și să vin chiar cu propuneri, o fac cu dragă inimă. Mă simt dator să vă mărturisesc că pînă și cei mai buni șefi de echipă sînt extenuați și descurajați, tocmai din pricina dezordinii. Și, ca să fiu sincer, nici comandamentul nostru militar nu-i la înălțime. Dispozițiile Curții Marțiale sînt afișate pretutindeni. Dar cine le mai ia în seamă?

„Spune el comandament militar, dar se referă la comandant, la colonelul Drăgan”, își zise Abrudan enervat. Domnul Pelger făcuse de curînd aluzii la loialitatea indoielnică a ofițerilor români față de germani, exprimîndu-și bănuiala că simpatiiile acestora sînt de partea aliaților. În ce situație s-ar vedea pusă soția sa, dacă colonelul Drăgan ar trebui să dispară? Nu, nu-i putea uita pe cei costumați în domino la balul mascat din sala „Oltenia”.

Comandamentul militar al uzinei trece prea multe cu vederea muncitorilor, adăugă Daiculescu. Nu intervine operativ cînd se întrece măsura. Muncitorii acționează în cunoștință de cauză. N-au priceput sau se prefacă a nu ști ce înseamnă a fi mobilizat pe loc. Este de datoria soldatului să stea „drepti” pe front sau în industria de armament. Maiorul Trifu, locțiitorul comandantului, face în acest sens tot ce-i stă în putință. Dar singur n-o scoate la capăt. Dacă domnul Abrudan îmi permite, fac o propunere concretă!

Abrudan ciuli urechile:

— Te rog, îl îndemnă pe Daiculescu și așteptă încordat.

— Gruescu!

— Ce-i cu Gruescu? Întrebă Abrudan rece, pîndind însă sensul răspunsului ca pisica urechile șoarecelui.

A fost numit de Ministerul de Interne locțiitor al șefului siguranței. Pe baza abnegației și incusității dovedite, a acțiunilor sale de îndrăzneală ieșită din comun, a faptului că-și primejduește adesea viața în misiune. Omul ăsta e polițist născut, nu făcut. În fața primejdiei sau a dușmanului nu ezită, merge la țintă cu dirigența și neînduplecarea fanaticului. De asta nu se putea înțelege cu șeful lui. Voinea e de o brutalitate rudimentară, dar mai e și comod, și pe deasupra bea de stînge. De cînd Gruescu a fost numit adjunctul său, se teme c-o să-i ia postul și amîndoi se mîncîcă literalmente unul pe altul. Vă puteți închipui cum se răsfrînge tendința de a se impune în munca lor. Și acum propunerea mea: acest Gruescu este și căpitan de rezervă. Ce-ar fi dacă l-am propune pe maiorul Trifu comandant, iar pe Gruescu adjunct?

Sprîncenele lui Abrudan se ridicară mult peste rama ochelariilor. „Daiculescu manifestă din ce în ce mai multă inițiativă”, — gîndi stăpînul fabricii. Pun însă mîna-n foc că propunerea asta nu-i aparține. Nu încăpea nici o îndoială, aici și-a băgat coada gestapoul. Întrebă curios:

— Și de ce să se apuce Drăgan?

— Tocmai în momentul ăsta frontul are nevoie de ofițeri capabili. Ar fi chiar mai bine pentru colonel... Să schimbe aerul și cîmpul de operații.

Acum avea confirmarea. Mina domnului Pelger trăsese sforile. Răspunsul lui Abrudan se lăsă așteptat. Daiculescu încercă marea cu degetul:

— Dacă dumneavoastră, domnule di-

rector general, sînteți de acord cu această propunere, iau asupra mea rezultat. Bucureștiul o să-l confirme pe omul nostru în citeva zile și vă asigur că în două săptămîni el restabilește ordinea în fabrică. Nimeni n-o să mă cricenească și totul o să meargă ceas.

— Propunerea dumitale este fără îndoială interesantă, conchise precăut Abrudan. O să mai reflectez. În două-trei zile îți dau răspunsul.

Nu încăpea nici un dubiu, Jane o să-l aibă pe colonel pe conștiință. Să înlocuiască severitatea atît de necesară în raporturile cu subalternii printr-o blîndețe înțelegătoare era telul eticii pragmatice a soției sale. Mă rog, asta o privea personal. Dar... ca un ofițer să pună în practică o astfel de concepție în timp de război...? Fie că Drăgan era cu totul sub influența ei, fie că — această alternativă părea de asemeni posibilă — acționa ca prieten al aliaților. Și-n acest din urmă caz îl nedreptățea. Așadar, în cazul în care... da, fără îndoială că Jane ar pierde un adorator. În schimb Gruescu era omul său. Chiar detectivul său particular. Desigur, pe el te puteai bizui oricînd.

A FARĂ valuri de negură așediau cu perseverență ferestrele largi, instăpînind o seară învăluitoare. Șeful de cabinet anunță pe domnișoara Minna Hirt. Stăpînul fabricii comandă imediat coniac și cafele. Își cercetă atent și emoționat chipul și-și netezi părul grisonat. Regreță că nu se îmbrăcase cu un costum mai modern; acum era însă prea tirziu ca să se schimbe. Sună și o rugă pe domnișoară să poftască în cabinetul său.

Minna își spinzură într-un cuier paltonul cel nou, cambrat pe talie. Cu o mișcare tinerească, spontană își aruncă pe spate părul pieptănat la Greta Garbo. Fără a aștepta o invitație din partea șefului ei, lunecă într-un fotoliu și se servi cu o „Astoria” din pachetul de pe birou. Abrudan scăpără galant și nu fără îndeminare bricheta. Aprinzîndu-i țigara, atrase ușor spre el mina feței. Nu scăpă prilejul să-i admire puloverul cu decolteu rotund și fusta elegantă.

— Creație proprie?

Ea dădu din cap afirmativ, trimițînd grațios, spre tavanul încăperii, rotocoale de fum. Constată în sine ea că în costumul deschis la un rînd, Abrudan arăta ceva mai bine decît la ultima lor întîlnire. Acesta își stăpînea cu greu nerăbdarea de a afla cum de-i parvenise ei scrisoarea din Anglia, pe care i-o înminase la balul mascat. Un om de serviciu aduse coniacul și cafelele. Ridică paharele, pregătindu-se parcă pentru un toast. Aprinzîndu-și și el o țigară, Abrudan o întrebă prevenitor dacă a mai fost în București și dacă este dispusă să facă o călătorie acolo în interesul lui.

— Cu plăcere. Mai am și eu cite ceva de rezolvat în Capitală.

— Pentru conducerea grupului etnic? — Nu, ceva particular, răspunse ea cu dezinvoltură. Subliniindu-și cuvintele cu un zîmbet fermecător continuă:

— Am expus citeva modele într-un salon de modă. Acum sînt gata să preiau comenziile.

Proprietarul fabricii de pe Birzava își pipăi mustața și-o întrebă cam cît timp are de gînd să stea la București, dacă la întoarcere nu i-ar suride să se relaxeze puțin la Băile Herculane sau mai bine la Moldova-Nouă. I-ar ține cu multă plăcere companie o zi sau chiar două.

Domnișoara cea blondă ezită să dea un răspuns la întrebarea care i se parea că trece oarecum de scopul acestei plăcute întrevederi. Și în definitiv care este acest scop?

— Să-mi lei o grijă!

— Și de-ar fi chiar două! Cu plăcere!

— O chestiune de încredere care nu-i lipsită de primejdii.

— Toți trăim în timpuri de război, primejdia ne pîndește la tot pasul.

Pe un ton egal și măsurat, alegîndu-și cu grijă cuvintele, Abrudan abordă miezul problemei și, poate pentru a nu-și dezvălui subtilitatea, se grăbi să-și acopere ochii scorbînd cu ochelarii fumurii. Are de făcut o plăcî unei bănci elveteiene O dăruie mai reche, pentru niște mașini pe care le cumpărase încă înainte de izbucnirea războiului și nu apucase să le vîndă. Știa doar prea bine, acolo se va putea plăti decît în aur sau valută forte.

Minna nu ezită să-l asigure că e gata să-l ajute. Chiar răspunsul la scrișoarea uzinelor Vicker îl pusea la cu dînsa.

Privirea ei se uită o clipă la rîndurile priante încoace. Dar cum acceptarea ei spontană așteptase sovieticii, Abrudan începu să-i detalieze planul tuturor măcărilor de pe arterele ma-

relui oraș, precizând însă că numele și adresa i le va comunica doar oral. Să-și întipărească în minte trei lucruri: numărul 19247, înțelegeri Buzdugan și reprezentanța comercială suedeză de pe Calea Victoriei. În semn de confirmare pentru o să-l comunice și el un număr, pe care să-l reție și să i-l comunice după ce se va întoarce acasă.

Apoi stăruie asupra unei recomandări: dacă pe undeva lucrurile o să meargă prost, să nu pronunțe numele lui sub nici un motiv.

— De acord, domnișoară? Bine, asta ar fi tot!

Deschise apoi trezorul și scoase din casa de bani un vechi geamantanăș. Îl puse pe măsuta cu ustensilele de fum.

— Vezi, domnișoară Hirt, aici sînt cocoseii și ceva valută forte. Din motive de securitate, ieși trenul de noapte abia de la Caransebeș. Pînă acolo te duce șoferul meu.

Sorbînd Hennessyul, Minna cîntări în gînd dacă toată povestea cu numărul 19247 și cu reprezentanța suedeză nu era acoperirea fictivă a unei manevre, ce urcarea de fapt a cumpărarea ei și spulberarea eventualelor bănuiele. Nu-i făcuse Abrudan, în același timp, o aluzie la o posibilă aventură? Bani cîștiga dînsul să-i mînci cu lingura mare. Nu, bunul meu domn. Pe Minna n-o poți cumpăra nici cu aur, nici cu valută. O idee fascinantă o prinse. Abrudan bătu cu degetul inelar în masă și-i spuse ceva care-i plăcu.

— Valiza rămîne pînă la plecare la șofer. Iar dumneata, domnișoară, o să păstrezi cheile. Pofim, ia-le în primire! — Și dacă n-am încredere într-un șofer pe care nu-l cunosc? întrebă ea.

Abrudan făcu ochii mari. E doar șoferul lui! Dar Minna ripostă rîzînd:

— Dacă-mi încredințezi valiza pînă la București, o faceți chiar din acest moment. Atelierul meu de modă este o ascunzătoare sigură. Nimeni nu va afla, nici măcar nu va bănuie ceva.

O singură bărbărie a ochilor ei strălucitori de albaștri fusese suficientă pentru a-i spulbera temerile și a-l face să recunoască faptul că fata avea dreptate. De ce se făcuse așa de taină încă o persoană? Se înțeleseseră cînd și de unde avea șoferul să vină și o ia. Își luară ziua bună și domnul cu părul grizonat o întrebă:

— Și noi ne vedem, dragă domnișoară, peste o săptămînă. Unde ai dori să intrerupi călătoria și unde pot spera să te aștept?

— La Băile Herculane. E ceva mai monden. Dar nu peste o săptămînă, ci după două săptămîni; în prima duminică.

Apoi despărțirea se desfășură mult mai cordial decît ar fi dorit-o Minna. Directorul deveni sentimental, îi ținu galant haina, îi sărută de două ori mina și-i dori voiaj-bun.

ABIA ieși Minna cu valiza, și Abrudan se îndreptă spre fereastră. Își șterse broboanele de transpirație de pe frunte și, surprins de nervozitate, începu să fumeze. Primul pas îi reușise. În afara șoferului de cabinet nu știa nimeni că frumoasa domnișoară Hirt fusese astăzi la el. Dacă treaba ieșea bine, fata n-avea să regrete niciodată. Dacă eșua, pierdea doar bani. Putea nega orice demers. Scrisoarea, însăși adresa, erau cifrate. Și pe Buzdugan te puteai bîzui. Iar Minna se dovedise isteată și plină de curaj. Îi înmînase aproape sub nasul oficialităților scrisoarea lui sir John Young și nimeni nu observase nimic. Jucase cu artă de maestru o scenă din repertoriul dibăciei.

Părăsi speculațiile, dornic să dea o raită prin fabrică.

— Spuneți, vă rog, să mi se aducă ciinele, domnule Moarșes!

— Sper că nu intenționați să plecați pe ceața asta la uzină, domnule director!

— Dacă-l am pe Flash cu mine, nu-mi pasă de ceață!

Omul de serviciu aduse ciinele în birou. Abrudan îi porunci să scoată zgarda de la gîtul animalului. La ușă, unde se afla, ogarul cu pete albe sări în sus, lătrînd de bucurie, cînd Abrudan își îmbracă paltonul și-și luă pălăria.

— Ce ceață afurisită! Parcă am fi la Londra!

De la vila din pădure pînă la uzină ducea o cărăuie ce străbătea o vilcă. În dreapta și în stînga foșneau bătrînii fagi, ceva mai sus brazii își ridicau trufăși trunchiurile. Învăluirile de ceață deasă și opacă, păreau fantomele rigide ale unor oameni încotoșmănați. Rămase locului, fixîndu-și ciinele, care deschiseseră tocmai botul și înhațe ceva.

— Ce-i cu tine astăzi, Flash?

Ogarul adulmecă cu botul în pămînt și rădău din nou să apuce.

— De ce mînci? Nu știi că n-ai

voie să mînci ce găsești pe drum? Ia te uită! Cîrnăciori! Dar cum de au ajuns aici? Cu talpa pantofului întoarse un cîrnăcior pe o parte și pe alta ascunzîndu-l de nasul cercetător al animalului pofcios. Deși singur, fără martori, dădu glas gîndului năstrușnic care-l amuza:

— Daiculescu zice că oamenii din uzină n-au ce mînci și aici, în pădure, plouă cu cîrnăci!

Ciinele nu voia cu nici un chip să renunțe la prada pe care Abrudan o acoperea cu virful piciorului. Enervat, dădu animalului o mică lovitură care-l proiectă la o oarecare distanță și aruncă cîrnăciorul în șanț. Ciinele goni după el și-l devoră. Stăpînul mai făcu cîțiva pași. Mai mult ca sigur — gîndi el — cîrnăciorii provin de la soldații germani. Lacomii, ba chiar nesățui, „friții” nu se despart în nici o împrejurare de proviantul lor. Iar cînd e vorba de cîrnăci, și-ar vinde diavolului și suflul. Dacă i-au rătăcit prin pădure înseamnă că erau cu chef.

În aceeași clipă își văzută cu stupoare ciinele alergînd nesigur spre dînsul, oprindu-se ca împiedicat, ridicîndu-se cu greu, ca mai apoi, prins în clestele unor spasme care imprimau trupului rasat zvîcniri neregulate, să îngenunche în iarbă. Cînd Abrudan se apropie, ogarul se lipi scheunînd de pantalonul lui.

— Ce-l cu tine, Flash?

Ciinele înălță capul, încercă să se ridice, dar picioarele din față nu-l mai ascultau. Căzu pe o parte, se mai zbătu o dată și rămase întins. Să fi fost otrăviți cîrnăciorii? — se întrebă în sinea lui Abrudan tulburat, fără să-și ia ochii de la animal. Dar nimeni nu-l putu răspunde.

Și-n jurul său, atît cît vedea cu ochii, doar ceață deasă. Brazii înseră viață și se îndreptară amenințător spre el. Simți o lovitură puternică în creștet. Cineva îl trîni la pămînt. Voi să strige după ajutor, dar gura îi fu astupată cu un căluș. Zeci de mîini se întindeau amenințătoare spre chipul lui; se zări îngrozit degetele, ca niște cângi scurte, prinziindu-l într-o încheștare hotărîtă și trîndu-l de-a lungul cîmpiei spre liziera pădurii.

— Așa, tiran spurcat al orașului de pe Bîrzava! Și-acum să ne răfuim puțin, ticălosule!

Mîini de femeie, da, mîini albe făcute să mîngie trandafirii și frumusețile lumii, acum încheștate de încordare și furie! Fețe ascunse de broboade, priviri reci, pline de minie, țintuindu-l cu luciul lor răpăvestitor. Cuvîntele grele ca steiurile prăvălitate în adîncuri. Eco-uri de catapeteasmă spartă, grindină aruncîndu-și proiectilele de gheață pe timpanul urechilor lui.

— Acum ai să dai socoteală, îl amenință o voce răgușită.

— Ți-a sosit sorocul, adăugă alta. Încearcă să se miște. Ploaia de lovituri îi curmă însă rezistența, lăsîndu-l moale, pe seama frînghiilor care-i încolăciră în te mîini pe picioarele.

Umbră firavă care îngenuncheie apăsîndu-i pe piept dovedea o forță pe care nu i-ai fi bănuit-o privindu-i silueta sveltă. Avea mîinile acoperite de pistol. Celelalte umbre alcătuiră un cerc în jurul ei. Furia comandă întreaga ceață.

— Sfișiați-i hainele! Pentru ele a jupuit pielea oamenilor și a furat hrana pruncilor!

Îl dezbrăcără pînă la cămașă.

— Smulgeți-o și p-asta!

Era cu toții în puterea acestor răzbunătoare îndrîjite, nemiloase. Nu se putea mișca, nu putea striga. De-ar fi fost Flash teafăr! Dar ciinele zăcea ca mort pe drumeag. Un fior de gheață îi cutremură trupul despuiat. Femeia uscățivă și pistruiată pe mîini întepi apă-sarea:

— Ia spune, ticălosule, de ce ne scoți bărbății din uzină și-i trimiți pe front?

Lipsit de atributele falnicei sale tinute, așa gol și cu demnitatea zdrențuită, aidoma hainelor elegante devenite jalnice cirpe, marele patron tăcea chitic. Chipul lui împietrit devenise o mască. Călușul îl sufoca. Simți usturi-mea unei palme și cu o supraomenească sfortare încercă să se elibereze. Zădarnic. Umbră uscățivă, care-și continua nepăsător și fără semne de slăbiciune apăsarea chinuitoare, întrebă amenințător:

— Cînd muncitorii flămînzi și-au cumpurat pîine, l-ai sfătuit să vetele cu iarbă și frunze, ca să scape... E rîndul tău, spurcăciune, să afli gustul bună-tăților astea!

Țintuie la pămînt, Abrudan apucă să rostească printre gîfuituri:

— Minciună, calomnie!

Fu însă repede redus la tăcere.

— Aduceți finețul! porunci femeia cu mîinile pistruiate. Îndoașă-l, să nu se mingă cumva că l-am ospătat cu zgîrcenie.

Cînd l se scoase călușul, Abrudan, presimțînd înfrîngerea, se aruncă, pierzînd din minți. Dar cît ai clipi din

ochi gura îi fu astupată cu o mîină de iarbă.

— E bună? scîrnăvie afurisită! Și-l înviorară cu cîteva lovituri, ca să-și mestece cum trebuia atînsul. Iritarea umbrelor răzbuțoase atîns apoteoză:

— Inghite mai repede trufandau! Aici e cantină populară și nu banchet regal!

Femeia cu mîinile pistruiate se așeză din nou cu toată greutatea pe pieptul gol al patronului și porunci:

— Curea! Curea!

Simți șarpele de piele înlăntuindu-i soldurile, lopocîndu-se de piele și îngustîndu-i toracele:

— Stringe-o mai tare, mai cu putere! Abrudan avea senzația că vor să-l frîngă, să-i desprindă picioarele de trunchi. Și întrebările porniră din nou:

— Ticălosule, tu i-ai îndemnat pe muncitorii să-și stringă cureaua?

Dădu din cap afirmativ. Aici nu mai era loc pentru minciună și violenție, pentru șiretlicuri sau negări fățarnice. Da, așa spusese. O palmă îi urzică fața. Vocea continuă poruncitor.

— Stringeți mai bine! Încă o gaură! Și încă una!

Abrudan simți că-și va pierde în curînd cunoștința, atît de violente erau durerile pricinuite de strîngerea curelei. Aceeași femeie strigă:

— Așa, netrebnice! Și-acum dați-i jos izmenele!

Șovăitoare, erinile pădurii înnegurate ascîțzira suieră însă nerăbdătoare:

— Ei, nu s-aude?

Ultimul fu smînt ce-i acoperea goli-ciumea fu smînt brutal.

Ce aveau de gînd nălucile crude ale infernului? se întrebă pătruns de mîria morții Abrudan. Abia acum, în mîntea-i torturată de spaimă încolții bănuiala că se află în ghearele Rozei Sprinz și că o să-și piardă bărbăția.

— Codoș afurisit! Tremuri de frică că-ți tăiem macaroana?

Și întrebările de furie reinnoită, femeia cea pistruiată îi lovi cu picioarele în pîntec.

În timp ce-l snopeau în bătaie o altă voce întrebă:

— I-adevărat că ai sfătuit pe muncitorii care-ți cereau îmbrăcăminte și ru-fărie de corp să-și vopsească fundul albastru?

Încercă să nege, făcînd un semn cu capul. Spusese o dată ceva asemănător, dar numai în glumă.

— Vopsiți-i fundul albastru! Dați-i un strat gros! Să nu uite cît o trăi!

Cineva aduse dintr-un tufiș din apropiere o oală cu vopsea și pensule. Abrudan simți cum l se picta pe ȳndele pîntecul. coapsele și... întreaga față. Îl întoarseră apoi pe burtă și-i vopsiră și dosul.

— De data asta, domnule fabricant, ne mulțumim cu aia. Și de o să fii întrebă cumva cine te-a băgat în spe-riete, te poți referi la vopselele de muncitorii. Și nu uita lecția asta! De o să ne mai cazii odată în mină, nouă sau bărbăților noștri, s-ar putea ca lucrurile să lasă mai prost o să-ți tăiem și boasele, om nerușinat și mirșav! Așa, acum băgați-i călușul în gură și... după mine, femeii!

Erinile se furișară printre brazii fantomatici Femeia care adusese oala cu vopsea goli restul pe pieptul lui Abrudan, stropindu-l în graba cu care făcea treaba, și pe față. Aruncă oala și se făcu tăcut.

Întepenit de frig, dar pe deplin con-

știent, Abrudan înțelese semnificația coșmarului: femeile de fețe acooperite nu avuseseră de gînd să-l omoare, ci doar să se răzbune și să-l facă de risul lumii. Instinctiv începu să se rostogolească prin iarbă, încercînd să-și desfacă legăturile. Într-un tirziu, după mari eforturi reuși să-și elibereze o mîină, apoi și pe cealaltă.

Perseverînd, reuși să-și desfacă cureaua care-i ținea trupul strîns ca într-o menghină. Respiră adînc, bucuros că scăpase de strîngătoare

În mijlocul cărării, gol pușcă, cu fundul pictat și întregul trup zîngălit cu vopsea, adăstă cîteva clipe tremurînd și clocotînd totodată de minie. Găsi bocceaua cu lucrurile lui. Nu-și lipse nimic. De portofel nu se atinseseră. Acum putea striga după ajutor. Dar gura-i rămase mută. Își puse paltonul pe umeri și o porni în pas alergător spre vilă. Se împiedică de trupul chincit, dar cald și tremurător al unei viați. Era ciinele său în nesimțire, dar viu. Îl luă în brațe, continuîndu-și apoi fuga spre casă. Pe neașteptate o pală de foc despica negura... Un șir de detonături puternice răsunară la intervale tot mai dese. Paralizat de spaimă, Abrudan înțelese dintr-o dată.

— Arde fabrica de armament! A sărit în aer depozitul! Ajutor! strigă el involuntar.

Despuiat, cu ciinele în brațe, Abrudan părea pradă nebuniei Acolo, lingă limbile roșietice înălțate ca torțe ale infernului, etea magălia cu pulbere. Mii de tone de proiectile, aruncătoare de flăcări și mine stivuite lingă mistuitoarele incendii ce-și întindeau necruțător palele purpurii! Toate cu destinația: front!

— Incapabil să mai faci un pas, începu să strige răgușit:

— Ajutor! Crimă... sa-bo-taj!

Dar strigătul lipsit de forță, suna fals și ridicol în liniștea solemnă, majestuoasă a pădurii.

Se răzgîndi, ridică din nou ogarul care-l alungea din brațe și începu să injure. În starea deplorabilă în care se afla, nu voia să dea ochii cu cineva. Sleit de cîte pătămise într-un scurt răstimp, pătruns pînă în măduva oaselor de frigul tăios, dar mai ales zgudu-uit de ceea ce ochii vedeau iar minsele refuza să accepte, Abrudan atinse limitele disperării. Tot ceea ce era și voise să fie, scoorul, ținta vieții sale, prezentul și viitorul se năruiau mistuite de foc, nimicite de explozii. Iar în fața holocaustului un trup gol, vopsit și neputincios, o sperietoare prăpădită și ridicolă, caricatură a ceea ce se înălțase ca un Dumnezeu al orașului de pe Bîrzava, stăpîn pe oameni și pe destine.

Abrudan se întoarse spre locul incendiului. Rise demențial și urlă:

— Gruescu, da, Gruescu comandant militar al uzinei! Am nevoie de securitate! Vreau liniște de țintirim în fabrica mea! El și numai el! Îl vreau dur și necruțător. și numai și pielea saboturilor!

Ajunse în sfîrșit la vilă. Gîfii. Cînd intră gol, cu Flash în brațe, în dormitor. Jane, care proba o minunată rochie de seară în fața oglinzii, se sperie, crezînd că bărbatul ei își pierduse mințile.

Cu un ultim efort, Abrudan mal făcu cîteva pași în cameră, lăsă trupul ciinelui să cadă pe covorul persan și se prăbuși alături de dînsul, pierzîndu-și cunoștința.

Spectacole Rostand

Teatru

Cartea:

Teatrul lui Ion D. Sirbu

■ **CURIOS** la acest dramaturg, aproape strălucitor prin gust, volum liric și cultură este tezismul, mereu prezent, niciodată explicit. Din toate ideile situațiile, caracterele încearcă să scoată o definiție și un canon. Ion D. Sirbu

scrie numai dramă, așa încît complicitatea cu receptorul, fie spectator, fie cititor, esențializează neliniștile lumii moderne.

Arca bunei speranțe reactualizează mitul (autorul îi zice, cam impropriu, simbol...) potopului, în felul lui Giraudoux și O'Neill, adăugînd sporul de complicație și perfecționare al acumulărilor dramaturgice moderne. Piesa renunță la semnificația liturgică pentru a acorda un sens umanist frământărilor unor personaje: „Eu am patru mii de ani. Și știu că acela care nu a simțit niciodată că viața, că lumea, că totul se sfîrșește, se cufundă într-un potop, acela care nu a stat sub ploaie patruzeci de zile și patruzeci de nopți, acela care nu a urcat într-o Arcă luînd cu el tot ce e bun de salvat, zicîndu-și: trebuie să fie undeva un liman, un țel, o nădejde — acela nu e om. Nu se poate trăi fără speranță, fără așteptare. Și în inima omului e o arcă în care stau închise fiare, duindu-le puterea mașinilor și strigă inima după ajutoare...”

Totuși, alegoria cu elementele morale ce se află în om e cam mecanică: Sem e zoolog, Ham răspunde de mașinile arcei, Iafet de radiolocație. Cred că s-ar fi impus și un echilibru între cadrul modern și atmosfera mitică. Acțiunea se încheagă convingător dar monologurile păcătuiesc prin emfază și patetism, atribute nu întotdeauna negative în dramaturgie, dar care nu se potrivesc aici. În orice caz, imaginea arcei (în fond, lumea) pe un butoi de pulbere convinge dramatic și își realizează suprasensul de avizare morală.

Frunzele care cad evocă un moment din lupta muncitorilor din Valea Jiului în timpul ultimului război. În tradiție ardelenescă, autorul are vocația scenelor de masă. Personajele au „forța prezenței” într-o epocă de teroare politică. În lumea muncitorilor din această Vale a Plîngerii revine din lagăr Mihai, comunist încrezător în dreptate, muncitor care luptă pentru principiile sale, neînfricat de opresiune. Dacă în Arca bunei speranțe era remarcabil actul al II-lea printr-o frumoasă sensibilizare a tehnicii „expunerii de motive”, și în a doua piesă apare aceeași formulă dramatică, de data aceasta pe tema apolitismului în contradicție cu sacrificiul suprem.

A doua față a medaliei rămîne o piesă mai degrabă pentru lectură decît pentru scenă; monologurile sînt prea lungi pentru a susține atenția spectatorului, dar satisfăcătoare pentru lector. Precum Camil Petrescu, autorul lucrează cu teze și antiteze; sinteza lipsește însă, mai explicit, nu apare și a treia față a medaliei. Fețele medaliei se șterg și rămîne numai forma. În fine, autorul surprinde viața actuală cu acuitatea aceleia care o trăiește și nu doar o observă, deși eroina principală pare neverosimilă. Preferința pentru mediul muncitoresc al minerilor este confirmată și de piesa Amurgul acela violet, deși, după opinia mea, I. D. Sirbu realizează mai exact portretele de intelectuali decît de lucrători.

Dramaturgia autorului, apreciabilă prin originalitatea subiectelor, prin vivacitatea și consistența dialogului, rămîne uneori incredibilă pentru rupturile prea bruște și forțate.

Aureliu Goci

Violeta Andrei (Roxana) și Damian Crișmaru (Cyrano) în Cyrano de Bergerac

Rodica Mandache și Florin Zamfirescu, protagoniștii comediei lirice Romanțioșii

Teatrul Național: „CYRANO DE BERGERAC”

DUPĂ ce a lipsit atîta vreme de scenele noastre, iată că, într-o singură stagiune, neoromanticul Edmond Rostand reapare pe afișele bucureștene cu cele mai cunoscute piese ale sale: Cyrano de Bergerac și Romanțioșii. Poate fi o simplă coincidență; dar, în același timp, e posibil ca această dublă opțiune să însemne o încercare de sondare a apetenței poetico-romantice a publicului de astăzi.

Primul text, celebru prin eroiul său, pare și azi la fel de interesant ca la sfîrșitul secolului trecut — cînd a cunoscut un adevărat triumf. Dar nu din aceleași motive. Sau — nu numai. Pentru că, dincolo de frumusețea morală a personajului (contrastantă cu proverbialul său nas), trecînd peste lecția de demnitate, independență și autoironie oferită de Cyrano, reîntîlnim anumite ipoteze filosofice moderne (în care se demonstrează că autorul Pedantului păcălit era un pozitivist avant la lettre), ori versuri superbe ca muzicalitate și subtilitate (cum ar fi Oda închinată Nasului sau povestirea Călătoriei spre lună), cred că Cyrano de Bergerac ne poate capta azi atenția datorită unei posibile reinterpretări: temutul spadasin și baladist nu este un ratat. Și nu cred în afirmația lui Guy Leclerc, după care piesa „mai reflectă și o dramă reală: drama lui Cyrano (și aceea a lui Rostand); drama scriitorului de mina a doua care aspiră la geniu. În această „comedie eroică” în care se întîlnesc o seamă de anacronisme, tragedia ratatului este veridică”. Pentru că, luînd drept cheie a textului chiar o frază rostandiană („Nu poți iubi perfect decît ceea ce ai pierdut pentru totdeauna”), vedem clar că nici măcar dispariția lui Cyrano nu stă sub semnul eșecului: cîți oameni au tăria și demnitatea ca, în ultimele clipe ale vieții, să-și ceară iertare... pentru că mor!? Și-apoi, conform versului de mai sus, după trecerea Styxului, eroiul obține ceea ce urmărise timp de patru sprezece ani: dragostea perfectă a Roxanei. În

fine, speculativ spus, putem fi siguri că ultima călătorie a celebrului personaj nu are, într-adevăr, destinația Lunei?..

Regizorul N. Al. Toscani, autorul reprezentăției de pe prima scenă a țării, nu a fost tentat însă de ideea reevaluărilor scenice. El a încercat, ca de obicei, o lectură corectă a textului, dornic să pună în valoare intriga și sonoritatea lui. Păcat că această dorință (modestă) a sa a oferit spectacolului un aer pe alocuri vag desuet. Regret că nu s-a lăsat molipsit de spiritul și fantezia personajului titular al piesei, decît pe alocuri.

Cîteva emisiuni

■ Luni, între 3 și 6 după amiază, marca afluentei a emisiunilor pentru tineret. Despre cele radiofonice am mai scris și cu alte prilejuri. Clubul adolescenților sau Ora tineretului au, astfel, meritul cu adevărat relevabil de a fi găsit „limbajul” adecvat „expunerii” propuse: prezentatorii și redactorii știu, deci, că dialogul cu cei tineri trebuie să se poarte deschis, că ocolșurile inutile și vorbăria de prisos nu vor convinge niciodată pe entuziaștii ascultători (și eroi) între 15 și 20 de ani. Ca atare, probleme foarte serioase și de maximă actualitate sînt dezbătute la obiect, cu responsabilitate, care nu e decît altă față a spiritului critic și a adevărului. La

televiziune, ultima ediție dedicată Cenuașilor tineretului (transmisă pe programul II) s-a desfășurat în primăvara Casă de cultură a studenților bucureșteni, împrumutînd forma creditată de Amfiteatrul artelor. Prezentatorul a fost poetul Dan Mutașcu, bucuros și emoționat în a comenta realizările artistice ale tinerilor de la facultatea de chimie, română sau de la construcții. Bucuros și emoționat căci spectacolul tineretului nu poate fi tratat decît pe fundalul acestor sentimente. Am văzut, deci, soliști și recitatori, bune orchestre de folk și excelenta formație de teatru studentesc „Podul” (care, sub îndrumarea regizorului Cătălin Naum, și-a cucerit

Alături de el, Mihai Tofan a construit un frumos dispozitiv scenic, la care renunță însă — pe la mijlocul spectacolului — pentru ca apoi să-l readucă iar în scenă după o lungă manevră de decor.

Dintre interpreții celor peste cincizeci de personaje (în majoritate — secundare) i-am reținut doar pe trei: Damian Crișmaru — dezinvolt și cu mult simț al măsurii, în rolul acestui bizar amestec de Faust, Don Quijote, Orlando furioso și Münchhausen care este Cyrano; Violeta Andrei — foarte frumoasă, sinceră și caldă în rolul Roxanei, reprezentînd, de această dată, o fericită întîlnire între posibilitățile actriței și cerințele rolului — și Marian Hudac — interpretînd cu haz și tandrețe un ruinat protector al artiștilor. Dacă tînărul Mihai Niculescu nu ar fi jucat bătrînicos, de bună seamă că li se putea alătura și el. Rolul i-o permitea...

Oricum, o atare piesă și bineînțeles, ceea ce s-a izbutit — cit s-a izbutit — în spectacol nu pot lăsa insensibil publicul, mai ales cel tînăr.

Teatrul Giulești: „ROMANȚIOȘII”

ROMANȚIOȘII pune mai puține probleme decît Cyrano... (chiar prea puține!) — atît publicului, cit și realizatorilor. De aceea, multă lume s-a și întrebant care este rostul opțiunii repertoriale a Teatrului Giulești. Un om de teatru, însă, este obligat să privească în proiecție, opiniile lui fiind sprijinite de calitatea convertirii spectaculare a partiturii dramatice.

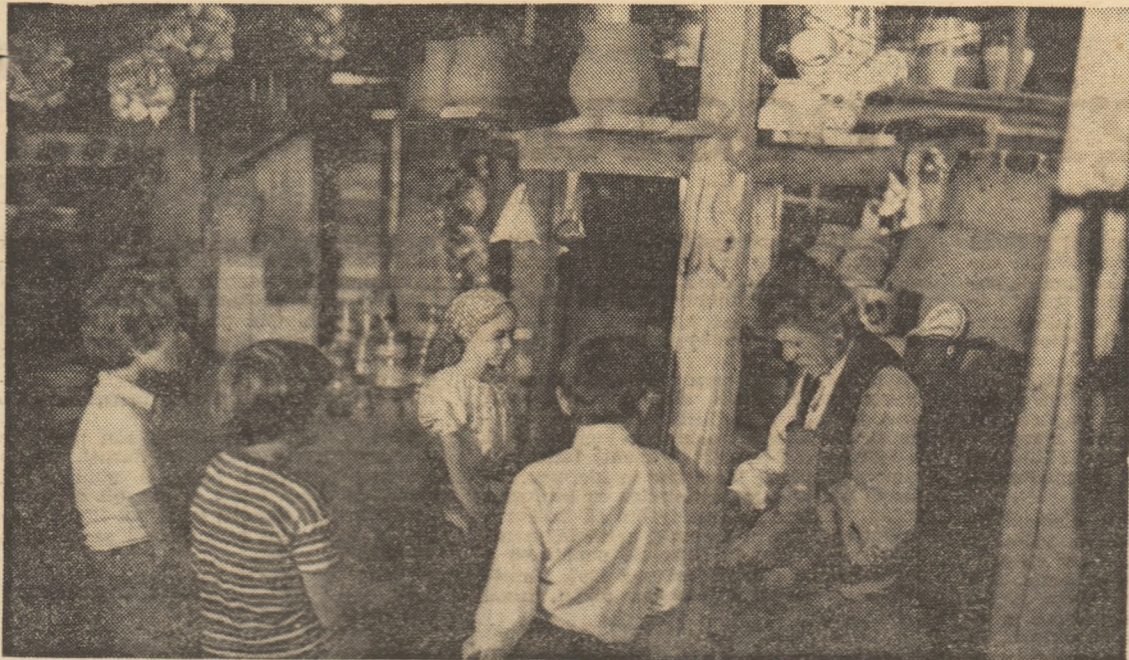
Așa se face că aici, spre deosebire de montarea anterior amintită, s-a încercat o modalitate mai modernă de abordare a textului, atît povestea celor doi îndrăgostiți care se cred Romeo și Julieta, cit și relația taților lor (ursuzi și certăreți, dar dominați de cele mai bune intenții paterne), fiind privite dintr-alt unghi, quasi-parodic. Din păcate, concepția regizorală n-a fost consecventă; montarea nu are prea mult haz. E adevărat că foarte talentatul scenograf Dimitrie Sbiera a creat costume de mare invenție comică, regizoarea Geta Vlad a încercat cîteva (timide) băți la poarta inspirației comice. Alecu Popovici, ca autor al versiunii românești, a scuturat — pe ici, pe colo — o parte din firele de praf depuse, în timp, pe foile cărții; iar tinerii actori Rodica Mandache și Florin Zamfirescu au reușit unele momente nostime. În general însă e puțin în raport cu exigența publicului actual.

Poate că, atît cei doi interpreți citați mai sus, cit și partenerii lor (Șt. Mihăilescu-Brăila, Traian Dănceanu, Sebastian Păpaiani — lipsiți de vervă la premieră, dar cunoscuți pentru disponibilitățile lor spirituale), vor reuși — odată cu rodarea spectacolului — să îmbogățească hazul lui.

Bogdan Ulmu

un bun prestigiu în țară și peste hotare), selecțiuni din programul ansamblului „Doina” (dirijor Gheorghe Popa). Cum exact în aceste zile se desfășoară faza pe Centrul Universitar a Festivalului „Cîntarea României”, emisiunea a reținut, nu întâmplător, pe cei mai buni dintre cei mai buni, mulți înscriși în palmaresul laureaților cu premii sau mențiuni, mulți urmînd a reprezenta Capitala la marea confruntare pe care se va avea loc nu peste mult timp. Am fost noi însuși martori ai acestui Festival. Seară de seară, pe scenele teatrelor sau în sălile de concert au evoluat, la un nivel artistic de totul remarcabil, sute de studenți pentru care deviza a fost permanentă inventivitate, patetism. Am văzut spectacole competitive cu cele profesionale, realizate, însă, după orele de laborator și antrenament, după cele de bibliotecă sau practică productivă, spectacole construite pe texte autentice (în bună parte, creația studenților). Interpretarea cu dăruire și vocale. Selecția premiantilor a fost, cu atît mai dificilă și dincolo de litera diplomațiilor acordate, inevitabil, doar citorva, impresionantă a fost forța acestor minunați tineri, valorosi

„Misterul lui Herodot”

INTR-UN sat din România, doi băieți de 14 ani, școlari eminenti, fac săpături și descoperă senzaționale adevăruri de arheologie. Aceasta e povestea din filmul *Misterul lui Herodot*, semnat de Geta Doina Tarnavski (scenariu și regie).

Desigur, psihologii sînt de acord că adolescenții au temperament de explorator. Veți zice, însă, poate, că asta merge cînd e vorba de căutare de comori imaginare sau de robinsonade cu insule necunoscute. Asta merge și în povestile politiste, poveștile cu „hoți și vardiști”. Dar niște copii cercetători științifici în probleme de arheologie, așa ceva ar putea părea cam neverosimil. Totuși, nu-i lăsați un argument sigur, irefutabil. Anul trecut, Studioul „Al. Sahia” a făcut un serendip „ciné-verité” cu un institutor adevărat care aduna cu ajutorul elevilor săi, de la oamenii din sat, obiecte fără însemnătate aparentă, dar care, reunite, aveau să compună un prețios muzeu folcloric. Tot la „Sahia” s-a făcut un documentar, despre niște școlari care, și ei, mergeau pe urmele lăsate de strămoșii noștri. Fenomenul este, deci, general. O adevărată pasiune pentru cercetările istorice înflăcărează azi, în România, mințile copiilor de școală. E poate și tendința firească spre preocupări intelectuale a civilizației noastre. Pentru toate aceste motive, povestea din filmul *Misterul lui Herodot* este și verosimilă, și foarte contemporană, adică axată pe întimplări sufletești de autentică actualitate.

Povestea mai are un interes etern omnesc, privitor la peripețiile uneori stranii pe care le trăiesc căutătorii de adevăr. E vorba de curiosul, paradoxalul ajutor pe care adevărul îl datorează cîteodată erorii. Băieții noștri, pe nume Adrian și Onoriu, din fidelitate pentru nobila lor origine latină, vinează antichității romane. Dar scotocind ici și colo, apof găsind niște do sare ale unui învățător de la ei din sat,

pasionat și el de arheologie, apoi luînd un dosar greșit în locul celui care părea cu adevărat interesant, apoi întrebîndu-se totuși dacă nu cumva și în dosarul cel greșit nu ar fi rost de descoperiri interesante — se pomeniră că pornind de la o eroare, ajung la senzaționale revelații de istorie.

POATE aceste întimplări și fapte de psihologie, inrudite, dau multă savoare filmului *Geta Tarnavski* inspirat din romanul *Movila bătrînuului*, semnat de N. Ionescu-Dunărau. Dar farmecul lui mai are și alte surse. Poveștile închipuite și trăite de copii sînt totdeauna pe bază de luptă, de înfruntare cu dușmanul; eroii din filmul nostru. Onoriu și Adrian, vor să ducă la bun sfîrșit explorările lor în cel mai mare secret, fără ajutorul altora. Alți doi camarazi îi spionează și îi sabotează. Această dușmănie face și ea parte din psihologia copilului. În faimosul tratat de psihologie a copilului de Claparède (tradus și în românește), unul din capitolule are titlul: „La ce servește copilăria?” Iar titlul capitolului următor e răspunsul la întrebare: „Elle sert à jouer”. Servește la joc, la joacă. Și a te juca e sinonim cu a disputa, foarte serios, foarte îndrăgît, o victorie asupra unui rival de competiție. Aici cuvintele partener și adversar sînt sinonime. O anume mentalitate face toată diferența între copil și adult: spre deosebire de adult, care, adesea, din neseriozitate, ia în joacă lucrurile serioase, copilul, din contra, ia cîmplit de „în serios” jocurile imaginare, sportivo-literare, pe care le trăiește. Și mai e o deosebire: copilul, spre deosebire de adult, nu calcă niciodată „regula jocului”. Ei bine, în filmul *Misterul lui Herodot* adversarul tocmă că încearcă să „trîzeze”. Dar nu multă vreme. Căci înșiși trîzeria îl va readuce la „fair play”. Trîzeria aici consistă din a spiona și a minti. Iată că se îngroașe gluma: cei doi eroi plecaseră în expediție și nu se mai întor-

seseră acasă. Părinți și vecini, adulți (întruchipați în film de Silviu Stănculescu, Ernest Maffei, Melania Ursu, Romeo Pop, Mihai Mereuță) sînt în alertă. Cercetările rămîn fără rezultat. Nimeni nu știa încotro cei doi dispăruți o apucaseră. Nimeni nu știa că, un minut după ce ei descoperiseră, într-o grotă neștiută, două magnifice monumente funerare, coasta se surpase și astupase intrarea în cavernă, zidind de vij pe dramaticii noștri exploratori. Vor fi salvați tocmai de puștii din tabăra adversă. Mai ales de unul din ei, care era o fetiță. Ea va lua inițiativa și conducerea operațiilor de salvare. Tocmai din cauza rivalității, salvatorii posedau date, indicii. „Clues” cum zic romanele po'îtiste eno'eze, „urme” care îi vor conduce la locul dramei.

AM VRUT să arăt cîtă rezonanță are această poveste în psihologia copilului și a adulților. ba chiar în psihologia neîntelegerilor dintre părinți și copii, conflicte în care și unii și alții au și n-au dreptate. După cum vedem, filmul nostru are implicații sufletești multiple, înfrumusețate prin dramatismul rocambolestilor sale peripetii. Iar copiii „joacă” bine. Mai ales cînd tac. Fîndcă atunci cînd vorbesc, cum deranjează la ei o oarecare alură cabotinească (sau și mai rău: tonul de elev premiant care recită o lecție la tablă). Asta nu pentru că în limbajul lor apar cuvinte cam prea culte pentru vîrsta lor. Nu. Elevul de liceu minuieste un vocabular „savant” mult mai bogat (și mult mai ales) decît adultii. Lexicul lor nu e artificial. Artificial e felul țanțos cu care fiecare frază pare a se termina cu acel „Et voilà!” al scamatorului. Curios, căci în filmul anterior (*Aventurile lui Babușca*), la care colaborase aceiași autore, copiii nu aveau amintitul cursur. Un cursur usor de corectat, prin simpla atenuare a celui ton mereu ultra-vioi din fiecare frază.

D. I. Suchianu

Cinema

Flash-back

Știință și conștiință

● SALTUL de milenii pe care Andrei Tarkovski îl face din evul mediu în viitorul cosmic, de la Rubliov la *Solaris* este numai aparent senzațional. Dacă Rubliov era poemul cunoașterii prin artă, *Solaris* devenea acela al cunoașterii prin știință. Ceea ce le apropie și le dă coeziunea unui diptic este preocuparea, în primul rînd, pentru sensul etic al cunoașterii, finalitatea utilitară a acesteia, trecînd pe planul secund. Plasarea în niște universuri incerte, aproape nebuloase, îi dă cineastului moralist posibilitatea unei ipotezări minuțioase.

În cazul lui *Solaris* — într-o lume îndepărtată, într-o stațiune cosmică, aproape părăsită din cauza impasului la care au ajuns cercetările, pămîntenii întîlnesc un fenomen pe care sint gata să-l atribuie epuizării lor fizice, dereglării lor nervoase. Ei sînt vizitați de oameni asemenea lor, de făpturi părelnice, întîlnite cîndva pe pămînt, dar considerate dispărute. Explicația — singura — la care ajunge este că straniile ființe ar fi incarnări ale propriilor reprezentări despre lume, propulsate spre ei de oceanul inconjurător, înzestrat cu misterioase fluide cerebrale. Și, într-adevăr, explicația se verifică: ceea ce se observă din primul moment este că neașteptații oaspeți nu pot supraviețui în sine, că ei par a fi strict legați de prezența omului, că ei dispar, se dezintegrează de îndată ce acesta, îndreptîndu-se spre alte preocupări, îi scoate din raza atenției sale.

Întrebarea dramatică a filmului este dacă știința are sau nu dreptul de a se lăsa subjugată și de astfel de sensibilități. Cu alte cuvinte, dacă trecutul, conștiința, iubirea pentru om a savantului sînt sau nu integrabile, indispensabile opereii sale științifice. Kris Kelvin, ultimul sosit, își reîntîlnește în sfera acestor iluzii marea iubire a tinereții. El este pus, zi de zi, în dilema de a o ucide, uitînd-o, sau de a i se dedica, renunțînd astfel la munca de cercetare. Dar — se întrebă Tarkovski și Lem, autorul subiectului — părăsirea n-ar însemna tocmai dezumanizarea științei? Iar generozitatea nu trebuie să fie — nu este, de fapt — tocmai idealul unei opere științifice?

Toate acestea sînt spuse, sînt trăite, trist și tandru, cu un scepticism constructiv care valorează mai mult decît entuziasmul facil. Tarkovski știe să recupereze în plin cosmos, printre aparate abstracte și peisaje halucinante, tăria și slăbiciunea zberii umane, și prin asta să se reumanizeze science fiction-ul, să-l încorporeze în cadrele realului moral.

Romulus Rusan

specialiști în aeronave sau profesori, medici, arhitecți, ingineri, de a face din artă o formă de auto-exprimare și de exprimare a propriilor idealuri, o formă nobilă și strălucitoare prin noblețea ei. Să sperăm că televiziunea și radioul vor dedica Festivalului studențesc emisiuni de sinteză care să e-vindenteze tocmai această convingătoare stare de spirit.

■ Din cuprinsul *Virștelor* peliculei (marți după amiază, pe programul I, la televiziune) remarcăm în această săptămînă pe de o parte interviul-document pe marginea filmului *Războiul Independenței* și, apoi, profilul Robert Redford, vedetă incontestabilă a artei nr. 7 din ultimii ani, strălucitor interpret al unor complexe roluri, actor care ne farmecă și ne pune pe gînduri cu fiecare rol. „Sfeea” care dă singularității adîncimea neierțătoare a diemiei, îndreptînd spre noi perspectiva deloc liniștitoare a unei intense priviri.

■ Nu mai puțin incitant este și vagul zîmbet ce plutește neîncetat în ochii lui Octavian Cotescu, actor căruiu televiziunea i-a dedicat o emisiune de

simbătă seara (reluată și luni după amiază pe programul II), emisiune pe care am fi dorit-o mai puțin descriptivă. Este un actor doar suma rolurilor sale? Da și, mai ales, nu, se poate răspunde pe dată, mai ales cînd actorul este o personalitate. Dacă Octavian Cotescu ar fi fost și autorul (sau coautorul) emisiunii la care a fost invitat, tele-profilul nu ar fi avut nimic de pierdut. Dimpotrivă. Am admirat, însă, încă o dată forța și știința lui Octavian Cotescu de a înainta cu maximă siguranță pe tășul luncos al nuanțelor. O căsătorie fericită de Cebov, unde Octavian Cotescu a avut ca mare parteneră pe Mariana Mihaș, a fost, din acest punct de vedere, o mică și perfect cizelată bijuterie, confuzia dintre iubire-casentiment (ce nu se poate, cum bine știm cu toții, nici vinde, nici cumpăra, nici licita) și iubirea-ca afacere (niciodată, cum la fel de bine știm cu toții, în vreo palidă relație cu inima omului) fiind perfect intuită și exprimată de interpreti.

Ioana Mălin

SECVENȚA

● CE FACE Harry Caul? Ce să facă: înregistrează conversațiile unor oameni și dă benzile celor care îl plătesc pentru asta. Ce pățește Harry Caul? Ce să pățească: descoperă într-o bună zi că, la rîndul său, este înregistrat. Cercul s-a închis. Revăzut duminică pe micul ecran, *Conversația* mi-a produs aceeași impresie ca atunci cînd l-am urmărit prima oară: o extraordinară analiză și demontare a mecanismelor unui climat social de nesiguranță, de susoiciune reciprocă: un tulburător eseu cinematografic (aceasta pe o altă linie a demonstrației) asupra complexului drum spre aflarea adevărului și asupra relativității acestui adevăr (asemănarea cu *Blow up* este frapantă). *Conversația* a fost conceput înaintea dezvoltărilor finale în cazul *Watergate*. Se spune, de obicei, că realitatea întrece orice ficțiune. De data aceasta, realitatea (cazul *Watergate*) s-a mulțumit „doar” să confirme pînă la urmă ficțiunea (filmul lui Coppola)...

a. be.

Telecinema

■ PARAVANUL — „film inatacabil” în adevărul său, după cum apreciază „Le Nouvel Observateur” — e relatare fără de ficțiune, sarcastică, vehementă, a unui acces de isterie fascistă izbucnit în plină pace numită „război rece”, pe culmile civilizației, chiar sub ochii și la picioarele Statuiei Libertății. Printre fluvii de lapte și miere — dovedindu-se încă o dată că debitul și abundența lor nu pot fi singurul criteriu de dreptate și bunătate al unei orînduirii politice — s-a trecut cu sistemă — o organizare, cu o ură demnă intrutotul de modelul fascist, la degradarea și distrugerea a tot ce are mai prețios o societate umană: talentele ei, personalitățile ei creatoare. Nimic nu-i mai compromițător pentru chipul unei societăți decît suspiciunea cu care-și privește talentele, descoperind în expresivitatea lor un pericol pentru bunăstarea ei. Talentele, nu numai cel artistic, orice talent, este — prin natura lui — antifascist. O bunăstare care se simte periclitată de talent nu e altceva decît o mărturisită ordine fascistă. *Paravanul* smulge toc-

„PARAVANUL”

mai această mărturisire. Crima mccarthysmului constă în transferul delicteului — delicteul de opinie se identifică cu delicteul de expresivitate, deci de talent, deci de antifascism. Cu sistemă, cu organizare, mccarthysmul a promovat și a secretat nulitățile, inexpressivul, prostia, bătădăria de suflet, grosolănia de spirit, organizînd un infern intelectual. *Paravanul* e imaginea deloc tîrzie, deoc inactuală, a acestui infern unde artistului i s-a luat angoasa inspirației pentru a i-o înlocui cu stearea angoasă a declarației de denunț: unde sfînta curiozitate umană s-a degradat — cum spunea Arthur Miller, erou indirect al filmului — în „acel dezgustător spirit de observare a tot ceea ce se petrece la vecin”: unde ființele i s-a luat fiorul existențial pentru a i se propune o mizerabilă luptă pentru existență al cărui reper fundamental este, așa cum strigă eroul lui Zero Mostel, frica, frica, frica: unde eliberarea de frică a fost înlesnită doar prin santaj și minciună perpetuă: unde întregi generații au fost înfricoșate și somate să demisioneze de

la misiunea lor pentru a se pune în slujba unor necesități de cîrțită. În *Paravanul*, răsturnarea valorilor duce la erijarea indecenței în apărătoare a bunului simț, a sperjurului ca piesă de bază a justiției, la consacrarea sistemului de intimidare ca principal sistem de comunicare socială, la manipularea drepturilor omului pentru a prezerva nedreptatea, arbitrarul și totala condiționare a omului de către om. În *Paravanul* deconspirarea acestor mecanisme de adăptare și subunere, portretizarea lor, e admirabilă, ca și creația lui Woody Allen, memorabilă resuscitare a unui „General della Rovere” în contextul unui nou fascism ideologic. Nimic din destînlul lui de biograf alîns involuntar erou și de acolo, constant, la decizia demnitate, nu poate fi înțeles în afara „arestelor sfînte, naive dar inflexibile credințe în forța talentului, capabilă să reziste și să transfigureze omul — ideea de foc a filmului lui Ritt.

Radu Cosașu

Plastică

Omagiu postum

ORGANIZATA ca un omagiu postum cu ajutorul pieselor ce au putut fi recuperate din diferitele colecții unde generozitatea autorului lor le răspîndise, retrospectiva regretatului **Liviu Popa** aduce în prim plan creația unei personalități autentice și, simultan, contribuția sa determinantă la definirea specificității unui gen încă tânăr la noi: scenografia de film.

Expoziția deschisă în holul „Sălii mici a Teatrului Național” grupează schițe, proiecte, propuneri pentru ambianța filmelor noastre din ultimele trei decenii. Pentru că, definitiv acaparată de pasiunea sa pentru compunerea spațiului scenografic acceptat ca una dintre dimensiunile determinante ale actului artistic cinematografic, **Liviu Popa** își confundă biografia de creator cu istoria filmului românesc de după Eliberare. Avem astfel revelația unei existențe de pionier al genului, obligat adeseori să experimenteze „în prima linie”, fără a mai avea posibilitatea verificărilor, să găsească soluții filmice eficiente fără a beneficia de exemplul predecesorilor sau de lecția unor măestri autohtoni. Astfel și-a cristallizat treptat acea viziune adecvată, organic integrată în sintagma expresivă finală, pină la nivelul calitativ care îi consacra ca pe un maestru al genului. Filmografia sa, impresionantă nu numai prin cantitate, acoperă distanța în timp dintre anul 1948 și acel funest 4 martie 1977, dar și pe cea dintre entuziasmul începutului, cu inerențele tatonări sau îndoieli, și calmul certitudinilor rezultate din însumarea experiențelor ce însoțeau munca anonimă, discretă și totuși atât de necesară a scenografului de film.

Diversitatea genurilor cărora le-a creat ambianța fizică și, pină la urmă, psihologică, este derutantă: comedie muzicală, film de acțiune, film politic sau istoric, o succesiune de propuneri dramatice în interiorul cărora sugestiile, tentațiile, rezolvările ridicau tot atâtea întrebări pasionante, așteptînd și gîsind în cazul lui **Liviu Popa** cele mai potrivite soluții din perspectiva specificității. Căutînd însă un domeniu în care regretatul scenograf a reușit să definească un stil, o stare optimă spațială, mobilă și totuși limitată, trebuie să acceptăm că acesta este cel al filmului istoric. Aici talentul plasticianului și rigoarea arhitectului au fost dublate cu sever profesionalism și cu responsabilitate de inerentă, obligatoria cultură, de informarea adeseori pedantă, vizînd eficiența scenică a ultimului detaliu de multe ori convertit în element cu finalitate dramatică. **Dacii, Columna, Cantemir** ar pu-

tea ilustra sensul tradițional al noțiunii de film istoric, dar cu același etalon căruia i se adaugă o gravitate ce ține de actualitatea acută a evenimentelor trebuie apreciate realizările obținute în filme-etalon ca: **Setea**, — el însuși un pionier al genului — sau **Lupeni**, în egală măsură filme politice de atitudine civică. **Liviu Popa** ne apare astfel și o conștiință angajată, un om al timpului său, implicat total nu numai în actul creației material-artistice cu valoare complexă, ci și în sensul general uman, ideologic și spiritual al opere filmice.

Ar mai trebui să adăugăm, element esențial în definirea artistului, valoarea plastică a schițelor expuse, axate cu precizie pe sensuri picturale evidente, mizînd pe jocul cromatic totdeauna gîdit sub raportul eficienței dramatice și emoționale. Sînt cîteva piese cu valoare de reper, în care necesara logică spațială este disimulată în spatele unor efecte picturale care transformă lucrările în tablouri ce pot exista ca valoare estetică în orice expoziție. Astfel stau și în actuala retrospectivă, vorbindu-ne despre un artist și un om de o rară calitate, a cărui amintire se păstrează în ceea ce depășește timpul sau memoria omului: opera de artă.

Galerii

● Fără îndoială, **Costin Neamțu** este un pictor liric, aplecat, cu interesul funciar propriu temperamentelor introvertite, asupra realității imediate. Expoziția de la **Galateea** ni-l dezvăluie în adevărata dimensiune interioară nu numai prin tematica abordată — natura statică și peisajul — ci și prin calitatea procedeelor expresive utilizate. Concepute ca stare de spirit deschis exprimată, situațiile plastice pe care ni le propune pornesc de la realitate, acordîndu-i în plus șansa interpretării de pe pozițiile unui panteism poate resimțit încă în mod difuz, dar sigur existent în substanța moral-afectivă a artistului. În sensul acestei premise conceptuale obiectele banale, dar și peisajul cunoscut devin personajele unui scenariu dominat de un respect ce însoțește actul misterios al constituirii materiei în formă logică și congruentă. Desenat cu rigoare și respect pentru structura lor intimă, realitățile obiective se convertesc în interpretări subiective, adeseori înstrăinate de condiția lor pragmatică. Un ușor aer metafizic

innobilează prezențele tăcute, elementele naturii statice se instituie ca argumente picturale, peisajul capătă o aură ușor imaterială, în ciuda figurativului sever de pe pozițiile căruia sint abordate. Un sentiment sigur al culorii-materie și al raporturilor cromatice face din pictura lui **Costin Neamțu** locul unor rezolvări sobre, adeseori chiar austere, aici adăugîndu-se și acea senzație a tactilității ce conferă materialitate și savoare multor lucrări. Fără a descifra o diferență de esență între tratamentul aplicat lucrărilor în ulei sau celor în pastel — naturi statice cu profunde rezonanțe tonale — va trebui să izolăm o preferință pentru formula gestuală manifestată mai ales în peisajele pictate cu o pensulație liberă: **Primăvara 1907, Impri-măvărare** și chiar **Linștea plajei**, piesă

deosebită căreia i se alătură și **Vara**, un mic studiu de culoare cu funcții emoționale. Specifice pentru concepțiile artistului, lucrările intitulate: **Ceramică, Bol, Uleica, Duet**, apoi pastelurile **Spărgătorul de nucă, Tigva, Stejarul de la Pasărea, Spațiu**, definesc un stil și o concepție, iar lor trebuie să le adăugăm prezența calului-siglă, simbolic introdus în peisaj, ca o aluzie picturală.

Fără a vehicula subiecte sau procedee spectaculoase, rămînd el însuși, **Costin Neamțu** sugerează prezența unui talent sigur, de cursă lungă și capabil de auto-descoperiri și definiții ce îl pot impune atenției publicului prin pictura sa de bună calitate.

Virgil Mocanu

COSTIN NEAMȚU: Portret

Muzică

Mozaic coregrafic la Opera Română

■ O NOUA undă din căldura și seva primăvărată resimțite cu doi ani în urmă, cînd am avut bucuria de a vedea trupa lui **Alvin Ailey**, a răzbătut, din nou, pină la noi, prin dansul balerinei **Judith Jamison**. Învolt nufăr alb și roșu, desprinzîndu-și din propria-i corolă torsul de abanos, lungile picioare sau șerpuitoarele, nesfîrșitele brațe, dansatoarea evolua cu mișcări lenese sau intense fremătătoare, care, chemau, implorau, ademeneau. În admirabila coregrafie a lui **Alvin Ailey**, din **Strigăt**, trupul se ridica semet sau se tîra umilit, voalurile albe se infășurau sau se învolburau ritmic în jurul corpului amplificînd mișcarea în infinite planuri, lungă eșarfă albă era cînd vâl de nuntă, cînd lanț subjugător, cînd umilă rufă spălată în genunchi. Acest dans, pe muzică de **Alice Coltrane** și **Laura Nyro**, a fost creat pentru **Judith Jamison** și dedicat de coregraf „Tuturor negreselor de pretutîndeni, în special mamelor noastre”.

Coborînd într-o sferă tematică fără tenuni dramatice, dansatoarea a interpretat cu îndrăzneală și totodată candidă dezinvoltură sulta de cîntece tradiționale și moderne intitulată **Fațete**, în coregrafia lui

John Butler, din ale cărui realizări am mai văzut, în urmă cu doi ani, **Carmina Burana** de **Orff**. De astă dată nu era vorba de un vocabular de pași — deși cîteva, foarte puțini, erau împrumutați din dansul clasic, iar unele mișcări erau proprii folclorului negru — ci de metamorfozarea mișcării firești, cea de toate zilele, în mișcare scenică, prin plastica expresivă, naturală a dansatoarei, cit și prin fluxul emoțional care încarcă fiecare gest.

Din păcate, nu am avut prilejul să o urmăm pe **Judith Jamison** în prea multe numere, iar cuplarea dansurilor ei cu cele interpretate de **Miriam Răducanu** și **Gheorghe Iancu** nu ni s-a părut potrivită. Alăturarea unor lucrări ce abordează dintr-un unghi intelectual, rafinat, uneori îngăduitor ironic un izvor primar de creație nu va rezista niciodată, ca intensitate, puse lingă izvorul însuși. Separîndu-le din context, am putut aprecia, coregrafic și interpretativ, realizările lui **Miriam Răducanu** și **Gheorghe Iancu** din **Negro spirituals, Take Five** și, de astă dată, și din **Arlechin în repetiție, Miorița** rămînd însă o creație mult prea palidă în comparație cu încărcătura filosofică a genialului poem popular, iar **Adagio** pe muzica de **Vivaldi** sugerînd atitudinea de meditație pe care o avem fiecare dintre noi în fața marilor opere muzicale, eventual schița unei creații coregrafice, dar nu forma ei definitivă.

A doua parte a spectacolului ne-a prilejuit reintîlnirea cu majora realizare interpretativă a **Magdalenei Popa**, în puternica dramă coregrafică creată de **Oleg Danovschi** pentru baletul **Carmen** de **Bizet** — **Scedrin**. În rolul lui **Don José** am urmărit, de astă dată, debutul bucureștean al prim balerinului Operei din **Timișoara** **Francisc Valkay**. Dansator cu calități plastice deosebite și cu o valoroasă experiență scenică (a mai interpretat acest rol și în varianta coregrafică timișoreană), **Valkay** a realizat un **Don José** pasionat, neîndurător în disperare. O notă de căldură ar putea să imblînzească, în duetele de dragoste, desenul puțin cam aspru dat personajului.

Liana Tugearu

Tineri dirijori

„TRIBUNA TINERILOR DIRIJORI” — un ciclu de concerte care se desfășoară sub auspiciile Radioteleviziunii, ne-a propus, în cadrul unei manifestări recente, două nume noi de șefi de orchestră: **Răzvan Cernat** și **Horia Andreescu**. Primul, născut în anul 1945, este absolvent al cursurilor de dirijat coral, clasa **Dumitru D. Botez**, și al clasei de compoziție îndrumate de **Ștefan Niculescu**, din Conservatorul bucureștean. După terminarea studiilor, tînărul muzician și-a perfecționat pregătirea, pe parcursul mai multor ani, sub îndrumarea lui **Iosif Conta**, participînd, de asemenea, la cursurile de vară, ținute la **Veneția, Bologna** și **Paris**, de către **Franco Ferrara** și **Sergiu Celibidache**. În țară, **Răzvan Cernat** a apărut pină acum la pupitrul orchestrelor simfonice din **Oradea** și **Bacău**, fiind apreciat, de fiecare dată, pentru calitățile sale indiscutabile. În cadrul concertului prezentat la Radio, tînărul dirijor a condus un program alcătuit din uvertura **Moldova** de **Eduard Caudela** și poemul simfonic **Preludiile de Liszt**. Am observat, cu această ocazie, că îndrumările primite din partea lui **Iosif Conta** au încoțit, rodind cu succes, atît în aria stilului dirijoral cît și în aceea a concepției interpretative. Am putut remarca astfel că tînărul dirijor folosește o gestică precisă, pusă în slujba directă a muzicii. În uvertura **Moldova**, tematica reunind secțiuni pline de dinamism, dramatice, cu zone lirice, a prilejuit tînărului dirijor etalarea unei palete interpretative variate; certele sale calități sînt dublate de un temperament viguros. E capabil să simtă orchestra, să o stăpînească prin detașarea planurilor, prin sonoritate și dinamică. În ansamblul acesta am putut remarca, de asemenea, conducerea cu căldură a melodiei — de natură narativă — tipic moldovenească, constituind una dintre calitățile compozițiilor semnate de către primul profesor al lui **George Enescu**.

Abordînd poemul simfonic lisztian, **Răzvan Cernat** și-a asumat riscul muzicilor foarte cunoscute și foarte apreciate. El a realizat așezarea partiturii, cu un veritabil rafinament sculptural, atît în cazul monodiilor cît și al polifoniilor de diferite tipuri. Tempii lirici aleși au condus

la o anumită acuratețe a interpretării, lăsîndu-ne să bănuim doar, de data aceasta, aplicațiile tînărului șef de orchestră pe terenul muzicilor mai noi. Poate realiza lucruri notabile, cu condiția precupării cit mai atente pentru construirea arhitecturii generale a lucrărilor, reunind într-un tot unitar articulațiile și micro-articulațiile pieselor pe care le dirijează.

Al doilea șef de orchestră, **Horia Andreescu**, născut în anul 1946, a studiat dirijatul cu **Constantin Bugeanu** și compoziția cu **Ștefan Niculescu**. După terminarea studiilor la Conservator, a participat la un curs de un an de zile, în cadrul Academiei de muzică din **Viena**, la clasa profesorilor **Hans Swarowsky** și **Karl Östereicher**. Cu o activitate mai bogată decît a lui **Răzvan Cernat**, el a condus cîteva ani orchestra „Orfeu” a Conservatorului din **București** și Orchestra de cameră a ansamblului artistic al U.T.C. Din anul 1974 este dirijor permanent la pupitrul **Filarmonicii din Ploiești**, colaborînd, în același timp, cu orchestrele simfonice în țară și străinătate. Pentru concertul de la Radio el a înscris în program, alături de o foarte interesantă **Uvertură** de **Corneliu Dumbrăveanu** — prezentată în primă audiere — o lucrare foarte dificilă, din repertoriul permanent al marilor dirijori, **Sinfonia nr. 39** în mi bemol major, de **Mozart**. Cu aceasta, tînărul dirijor ne-a demonstrat că stăpînește multe secrete ale materiei, avînd cultul bunului gust în tratamentul simfonic, din care știe să extragă căldura armoniei și supletea polifoniei. El a îmbrăcat opusul **moderată** într-o haină eroică, **beethoveniană**. În uverturile simfonice însă, unde am avut impresia că muzica a fost lăsată să vorbească de la sine, și-a făcut loc și o anumită moliciune, monotonie neobișnuită. Prin contrast, menuetul a sunat în spirit baroc, cu temeinicie, dovedind bună înțelegere a partiturii. **Uvertura simfonică** de **Corneliu Dumbrăveanu**, prezentată în același concert, a făcut impresia unor muzici ritmate, foarte bine construite, respîndind folcloric și neocolid **diversitate** orchestrale și dirijorale. Dirijorul **Horia Andreescu** a stăpînit, pe terenul acestei partituri, un aparat orchestral amplu, cu un program alcătuit cu precizie, cu echilibrul.

Anton Dogaru

O gramatică românească apărută la Viena în 1813

Orizont
științific

MPREJURĂRILE politice și economice de la începutul secolului XIX — secolul naționalităților — au favorizat afirmarea conștiinței naționale a românilor.

Acest spirit s-a afirmat atât în Valahia, Moldova, Transilvania cât și în alte centre europene, în special la Budapesta și Viena.

La Budapesta, în anul 1808, s-a tipărit lucrarea învățatului doctor G. Roza Cercetare despre Românii numiți Valahi care locuiesc dincolo de Dunăre, iar în anul 1809, tot de același autor, cu un vădit scop practic, s-a apărut cu alfabet latin lucrarea Măiestria Chiovășirii (citirii) românește cu litere latinești. Instruirea în limba română maternă devenise o tradiție la românii din sudul Dunării, iar scriitorii ca Teodor Cavalotti, Constantin Ucuta, Mihail Daniil au scris în secolul al XVIII-lea lucrări practice în acest scop.

La 1 septembrie 1813, la Viena s-a tipărit Gramatica română sau macedo-română întocmită de învățatul profesor Mihail G. Boiagi. Gramatica, cuprinzând 208 pagini, este scrisă în limbile română, neo-greacă și germană. Conținutul, astfel cum este arătat de autor chiar în prefață, cuprinde: Studiul literelor și pronunțarea lor; cele nouă părți de cuvânt; exemplificări prin dialoguri (48 pagini) și un număr de 40 de fabule sau istorioare alese, redată numai în dialectul român sud-dunărean și cu litere latine.

Limbile neo-greacă și germană sînt folosite numai pentru explicații în ce privește gramatica propriu-zisă. Dialogurile, ca un ghid modern pentru cunoașterea mai eficace a limbii, sînt redată pe trei coloane, în limba română, cu litere latine, în limba neo-greacă și germană.

În prefață, Mihail G. Boiagi expune

scopul gramaticii sale, precum și ideile umaniste despre limbă.

Graul național este considerat ca o „înfățișare a spiritului omenesc”. Fiind o manifestare firească, naturală, cultivarea limbii materne primează, constituind o îndatorire și în același timp o mindrie: „Românului nu are de ce să-i fie rușine de limba sa, din contră el are să se simtă mîndru cu ea, și cînd își va impodobi, își va cultiva spiritul, limba îl va urma, ca să zică așa, bucuros”.

Cultivarea se impune ca un deziderat esențial, avînd un exemplu viu: „surorile sale, în limba italiană, franceză, spaniolă” iar drept chează bogăția sa originară. Posedînd o teinică și bogată cultură filologică, cunoscător a peste 10 limbi, printre care și latina, pătruns de un adînc spirit umanist, autorul pledează, în același timp, pentru îmbogățirea cunoștințelor prin însușirea și a limbilor străine. Rolul practic al unui manual de gramatică — act de cultură primară — constituie preocuparea de bază a lucrării sale, Mihail G. Boiagi este primul român care demonstrează necesitatea adopțării alfabetului latin în scrierea limbii române. În prefață, el își argumentează astfel poziția: „ca alfabet al acestei limbi românești am introdus pe cel latinesc, după cum au procedat înaintea mea toate fiicele limbii latinești”, adăugînd că „alfabetul latinesc nu prezintă atîtea lipsuri pentru limbile străine”. În probleme de ortografie, Mihail G. Boiagi este adeptul folosirii unui singur semn pentru exprimarea unui singur sunet. Acest deziderat ortografic — încă actual — l-ar fi realizat dacă, așa cum arată în 1829 slavistul Kopitar, care l-a cunoscut îndeaproape, „ar fi găsit un Mecena”.

În vocabularul său folosit în dialoguri,

fabule și istorioare, introduce cît mai multe cuvinte de origine latină și din limba română vorbită la nord de Dunăre ca: energie; mulțumire; natură; miracol; viață; condițiune etc.

Despre viața acestui învățat premergător se cunosc puține date, dintre care unele incerte. S-a născut în anul 1780 la Budapesta sau la Moscopole. După Edwin Arno Dunker, care, în 1895, și-a susținut la Leipzig teza de doctorat avînd ca subiect Der grammatiker Boyadzi, s-ar fi născut la Budapesta, fapt dedus din afirmația în dialogurile gramaticii sale: „Eu escu Budimianu născutu”. După Dimitrie Bolintineanu și Emil Picot s-ar fi născut la Moscopole, de unde a emigrat la Viena. Pentru această concluzie ei se referă la vocabularul din gramatică folosit de Mihail G. Boiagi, vocabular pur, asemenea celui obișnuit la românii din Moscopole. Emil Picot, în lucrarea sa Les Roumains de la Macédonie, Paris, 1875, considerîndu-l ca pe un mare patriot și gramatician, arată că, pentru cunoașterea limbii române, „Gramatica lui Boyadzi a devenit o carte indispensabilă” (pag. 43). În anul 1819 a întocmit un prospect pentru traducerea în 10 limbi a operei didactice a lui Jan Amos Comenius (Komensky), Orbis Pictus. Traducerea urma să apară în 10 limbi. În prospect se indică numele românilor din București, Iași, Brașov, Constantinople, Salonic, Budapesta etc., unde se puteau face abonamentele prealabile, învederîndu-se prin acestea legăturile sale cu românii de pretutindeni, încă din 1819. După date certe, astfel cum se arată în Geschichte Der Sudslavischen Literatur, t. III, pag. 379, în 1829 circula manualul de conversație în 10 limbi, printre care și română, manual întocmit de

Mihail G. Boiagi, Emil Picot, în opera citată (pag. 44) consideră investigațiile filologilor români în descoperirea acestui manual drept „o îndatorire de onoare”.

Mihail G. Boiagi s-a stins din viață la 3 februarie 1843 la Budapesta. Gramatica sa a avut o soartă deosebită. Publicată la Viena la 1 septembrie 1813 prin chemarea românului moscopolean Demetru Nicola, cavaler de Nitta, a dispărut încetul cu încetul, astfel că în București, la 1863 se afla un singur exemplar. Din inițiativa lui Dimitrie Bolintineanu și prin contribuția mărinimoasă a lui Costache Negri a fost retipărită în 1863. Din această ediție, 208 pagini, există două exemplare la Biblioteca Academiei R. S. România. Ediția conține prefața sumară a lui Dimitrie Bolintineanu în care este reprodus îndemnul pios al lui D. Massimu: „Meritatar să o retipărească Români în eterna memorie a bărbatului învățat ce consacra totă viața sa la luminarea națiunii sale”. În anul 1915 gramatica a fost retipărită de către Pericle Papahagi, în 316 pagini, cuprinzînd și vocabularul folosit în gramatică.

În zilele noastre, amintirea lui Mihail G. Boiagi trebuie să constituie dragoste pentru graul străbunilor și un îndemn pentru instruirea în limba maternă. De altfel, acest îndemn, ca motto, este cuprins în primele cuvinte scrise în gramatica sa: „Dimidium Facti, qui caepit habet: sapere aude, incipe...” („cel care a început să o înțelegă din faptă; îndrăznește să o înțelegă, începe...”).

Atanasie Nasta

1877 — 1878. Jurnalul de front al unui corespondent italian

Șipka, la orele trei dimineața

● A TREBUI să asistăm la măceluri de oameni împinși unii contra altora, animați de același elan războinic, dar totdeauna fără să se vadă vreun rezultat definitiv. Acum turcii care au forțe considerabile între Iantra și Lom, în loc să atace cu vigoare pe ruși, înainte ca aceștia să primească marile întăriri pe care le așteaptă, tatonează ici și colo, fără să apară un plan general, ci la întâmplare. Alaltăieri la unu după prînz, turcii l-au atacat pe generalul Tatișev la Circovna pe Iantra. Respînși la flancul drept, și-au mutat forțele spre cel stîng și apoi la centru, dar este tot au fost înfrinți.

Fiecare zi ce trece este în avantajul rușilor, pentru că trece vin continuu întăriri. O mare parte a gărzii imperiale este acum sub ordinea țărăviciului. Între alte arme, cavaleria de gardă, ai cărei ofițeri sînt nobili toți, este renumită. Ofițerii de infanterie sînt mai bine instruiți decît sînt de obicei ofițerii ruși. Fiecare grad din gardă corespunde gradului imediat superior în restul armatei; de exemplu, un căpitan din gardă corespunde unui maior din alt corp. Deci, dacă ploile de toamnă nu amînă la defînit operațiile militare, vom vedea în curînd o mare bătălie deci-

sivă între Lom și Iantra. Va fi prima din această campanie.

Știrile mai importante se referă mereu la Șipka, împotriva căreia turcii se încapăținează inutil să lupte. Am primit mai înainte unele detalii asupra atacului de la 4 septembrie. Lupta a durat de la trei dimineața pînă la amiază. Turcii s-au cățărât pe stînci, aruncînd cu mina grenade în fort. Respînși, s-au înturnat vitejește la asalt, semănînd cu cadavre acele stînci goale și pădurile vecine. În fine, după amiază, două companii din regimentul Jitomirului și una a celui din Volhinia, i-au alungat de pretutindeni. Prințul Marsarski a fost ucis în luptă, iar colonelul Traiscikof a fost rănit. Generalul Radetzki, același care la 10 august a salvat Șipka, comanda pe ruși și în memorabila zi de 4 septembrie. Se calculează că pierderile avute se ridică la 1 000 de oameni.

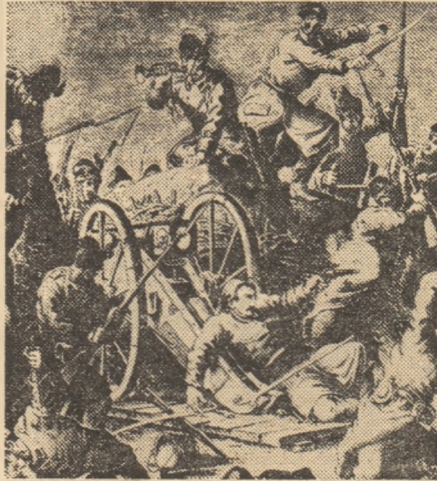
La Plevna, aproape că nu trece o zi fără ca românii să nu se încălece cu turcii la Rovîna; și una a celui din Volhinia, i-au alungat de pretutindeni. Prințul Marsarski a fost ucis în luptă, iar colonelul Traiscikof a fost rănit. Generalul Radetzki, același care la 10 august a salvat Șipka, comanda pe ruși și în memorabila zi de 4 septembrie. Se calculează că pierderile avute se ridică la 1 000 de oameni.

Numărul corespondenților tot mai mic pe frontul rusesc, pe cel românesc nu mai este nici unul. De fapt (a fi corespondent de război) este o sarcină foarte grea în care se pune în pericol sănătatea și viața. „Corespondentul care a putut face această campanie la Plevna, scria acum zece zile un corespondent al ziarului «Pester Lloyd», fără să dea peste el vre-un rău se poate socoti cu adevărat fericit”. Eu așa fi putut să mă număr printre acești norocoși dacă n-aș fi fost expus ploii în teribila noapte de la 30—31 august; de-atunci mi-a intrat în oase febra care nu vrea să mă lase așa de curînd.

Au început ploile și corturile de vară nu fac doi bani împotriva lor. Pot adăposti împotriva ploii care cade, dar cum poate să se odihnească soldatul pe pămîntul îmbibat de umiditate? Din cînd în cînd reabate soarele, și are destulă putere ca să usuce solul, cu atît mai mult cu cît acesta mai reține parte din căldura strînsă peste vara arzătoare. Dar ce va fi mai tirziu, în toamna înaintată?

Cît puțin îmbunătățirea stării drumurilor, puține sau mai multe nu s-a făcut. ...Întrevăd timpul, v-am scris-o de mai multe ori, în care vor fi impracticabile, și oamenii și caii vor suferi de foame.

Ne șoseș din cînd în cînd, ca să zicem așa, ecouri de la București. Serbare pen-

tru stindardul turcesc capturat la Grivița și călduroasa primire a soldatului Grigore Ion, care a fost primul care a pus mina pe trofeu. Serbări pentru cele trei tunuri luate tot la Grivița și duse acolo. Două au fost așezate: unul la dreapta și altul la stînga statuei lui Mihai Viteazul, în fața Academiei¹⁾ și unul la corpul de gardă al palatului Principelui. Serbări pentru un alt stindard capturat de cavaleria română de la circazi. În felul acesta poporul român se consolează de pierderea celor 3 000 de căzuți glorios la Grivița și se înflăcărează pentru continuarea războiului.

Ajutoarele medicale sînt puține față de numărul răniților. În diferite orașe românești există o nobilă întrecere în pregătire de spitale, dar personalul medical și chirurgical este prea puțin. Se aștepta ca Italia să facă ceva pentru națiunile surori dar această speranță a fost dezamăgită și acum aceste popoaze si indiferenți la suferințele altor națiuni. A spune adevărul, și Franța, de la care se așteptau lucruri mari, n-a făcut nimic sau aproape nimic.

Sistov 10/23 septembrie 1877

¹⁾ Este vorba de Universitatea din București. Academia instalată în chiliile de la Sf. Sava. se afla tocmai pe locul unde a fost așezată statuia lui Mihai Viteazu.

Campania de toamnă

● NORII, care de cincisprezece zile acopereau bolta cerească și ascundeau soarele și stelele, au dispărut. Un senin minunat a urmat obscurului înorat și ploii aproape neîntrerupte. Pînă și zăpada așezată pe virfurile Balcanilor a dispărut. Aerul este destul de plăcut ziua, ceva mai răcoros noaptea. Avem splendide zile de toamnă care vor continua probabil toată luna. Nu este imposibil ca și noiembrie să fie frumos. Vom avea deci o campanie de toamnă.

Este adevărat că pămîntul se va usca aievea; razele soarelui de toamnă vor cădea peste băltoace și mocirle fără să le sece. Doar noroii, din lichid, va deveni mai vîros și mai lipicios. Bulgaria, care se schimbese într-un imens lac de noroi, nu va înceta să fie altfel pe timpul frumoasei luni de toamnă...

În orice caz, operațiunile militare sînt gata să înceapă... De partea să, Osman pașa, dacă nu va primi întăriri de la Vidin și de la Sofia, este cert că peste cincisprezece sau douăzeci de zile va trebui să se predea sau să treacă la încercări extreme. Lucrările rușilor și ale românilor sînt aproape terminate. Nu mai este vorba de parcurgerea unei distanțe descoperite înainte de a ajunge la parapetele forturilor inamice. Aliații sînt acum foarte vecini. Nu au altceva de făcut decît să iasă din tranșeele lor, acum, la zece douăzeci de metri de forturile turcesti, și să lupte corp la corp. Acum au și avantajul numărului: sînt zece contra șase sau șapte. La urma urmei totul pare să le promită victoria.

Acum se va proba valoarea, capacitatea militară a lui Suleyman pașa, acest albanez care este socotit drept cel mai valoros general otoman. Să atace în fortificațiile sale armata țărăviciului, respingîndu-l către Iantra și Dunăre, să constrîngă armatele ruse și române din jurul Plevnei să se retragă spre fluviu, ca să nu fie atacați din spate; acesta trebuie să fie planul comandantului (serdarkeem) otoman. Ii va reuși? Este o altă chestiune.

Marc Antonio Canini

Cartea
străină

Centenarul Ady Endre

IN VIAȚA POPOARELOR, poezii sint — cu adevărat — oameni-punte, purtători de cuvânt, marii mijlocitori ai gândirii și simțirii, cei care reprezintă ch. pul însuși, multip. u. al națiunii lor, în fața altor națiuni. Eminescu sau Petru — poezi de care acest important organ al comunicărilor moderne care e radiodifuziunea a avut prilejul să-și celebreze, la București ca și la Budapesta în ultimii ani — sint asemenea reprezentanți exemplari ai popoarelor care le-au dat naștere. Operele lor, ca și aceea a unui mare liric al acestui secol, Ady Endre, intruzează specificul națiunii din care purced comunicind, totodată, universalul uman.

Printre liricii care mi-au făcut ceea ce aș putea numi educația poetică, Ady Endre a urmat încă de oapă Eminescu, Blaga, Arghezi și poezii francezi de la Baudelaire la Claudel. A răsunat în mine multă vreme — după ce, adolescent, i-am citit versurile în limba sa — strigătul ciudat în care se adunau, pentru mine, vocile diverse ale poetului maghiar. Și azi, cind alte lecturi din opera aceluiași poet s-au așternut ca niște straturi peste cele dintii, mai aud în mine ecurile aceluși tipăt primordial. Să-l numesc un tipăt expresionist. Știu că sabloanele criticii (justificate, de altfel, prin numeroase probe și analize) îl apropie pe Ady — liricul care a simțit precum puțin, pe Boulevard Saint-Michel, furișându-se toamna în Paris, care pe malurile Seinei se lăsa învelit în vis de „o sută de iubiri de foc” — de lirica franceză modernă, de melodiile și imagistica simbolismului. Și, totuși, contemplind pinzele unor pictori din primele două decenii ale veacului nostru, cu culorile lor, uneori exploziv-vitale, alteori sumbru-depressive, cu stridentele lor care urmau estetica programaticului Schrei expresionist, am auzit din nou tipătul acela uneori exultant, alteori gîtuit, preschîmbat într-un oftat adînc al patosului maghiar intrupat în lirica lui Ady Endre.

Patosul, în sensul arhaic al acestui cuvînt, implicind patima și pătîmirea totodată, a dat substanță vieții acestui poet. „Cînd eu plîng, plînge Viața mare”. Acest vers, din poezia **Plînsul meu**, este precedat de o autodefinire trist-orgolioasă a poetului: „Atotputernic imi e plînsul / Căci eu sint regele-gropar”. Poetul nu exprimă doar o depresiune intimă, el nu cîntă doar o durere personală. Plîngerea prea-intimă devine linguire cosmică. Tinguire orfică. Pentru acest Orfeu modern, cîntarea este — ca și într-un cunoscut vers al lui Rilke din **Sonetele către Orfeu** — însăși existența.

Puțini poeți, în secolul acesta, au găsit, asemenea lui Ady, un centru al creației lor lirice la intersecția dintre cîntare și existență. Toate repetițiile obsesive, refrenurile, melos-ul propriu al liricii lui Ady nu sint nicidecum aplicări ale poeticii simboliste care privilegia muzicalul. Există o retorică a patosului în această poezie, ceea ce înseamnă o redescoperire a valorilor patetice ale cantilenei. Repetiția unor expresii deznădăjduite („Și toate-s pentru alții”), infrigurate („Nu pot s-astept”), visătoare („Ce mort frumos am să mai fiu”), imperioase („Eu vreau să mă iubiți pe mine”) au un fond muzical. Ceea ce nu înseamnă că poetul se complăce doar în legăturile melodice ale versurilor. Ca și în străvechile formule magice, repetițiile acestea, cu magia lor sonoră, vor să provoace o transfigurare. O transfigurare a cuvîntului prin cuvînt. O transfigurare oarecum contrară celeia a esteticii argheziene. Dacă poetul Cuvîntelor potrivite își propunea în „testamentul” său liric o transfigurare a vieții, chiar a belei mai sordide incintări („Din muzgaiuri, bube și noroi / Iscat-am frumuseți și prețuri noi”), poetul maghiar încearcă o transfigurare a cuvîntului în viață plenară. Repet, este aici, în această tentativă, o aplicare a formulei orfice: Cîntarea este existență.

Existența patetică a unui mare posedat al Eros-ului, care o cruță pe Doamna sa Leoa. Doamna albă a cetății, dar, totodată, existență a unui bărbat al cetății, purtător de cuvînt al unui popor, care se vrea pe sine „Poetul pusteii ungurești”. Visătorul din **Singe și aur** este răzvrătitul din **Lupta cu boierul** sau cel care întonează **Cîntecul iacobinului maghiar**. O bogată vină proiectoare de imagini străbate această lirică de o mare diversitate tematică. O generoasă sensibilitate este susținută de o înaltă conștiință a poetului dedicat marilor cauze ale umanității.

Ady Endre stă — nu numai în istoria poeziei maghiare, ci în aceea a poeziei universale — pe pragul aventurilor liricii secolului XX. Pendulind ca și alte conștiințe lirice ale secolului nostru între dezolare și incitare, între disperare și speranță, acest poet al pusteii ungure, ca și al cheiurilor Senei, al ogorului străvechi și al infriguratei căutări de innoire, al luptei cu Femeia, dar și cu Inalta Taină, cu Străvechiul Animal, cu Marele Chit, cu miturile arhaice și moderne, a înscris în poezia sa o întreagă dramă a verbului și a existenței omului din acest veac. Străbătînd cercurile tematice, sferile sau bolgile liricii sale, urmezi un adevărat itinerariu al poeziei care va fi a acestui secol. Poetul, mort înainte de vreme, în 1919, ne este atît de aproape, nouă celor care am pătruns în ultimul pătrar al veacului, tocmai prin această dramatică înclestare a verbului pe care poezia sa o include.

L-am citit și recitat pe Ady în limba sa ca și în aceea a atît de frumoaselor tălmăciri în limba noastră. Mari condeie ale literelor române din timpul nostru ca și iscusitii tălmăcitori l-au tradus în românește. Amîntesc doar tălmăcirile lui M. Benic, Al. Jelebănu și florilegiul mai recent al lui Paul Drumaru.

Poți spune despre Ady ceea ce el însuși spunea într-o amară apolozie a „poetului pusteii ungurești”, despre acel „Fără curcan cu ochii mari”: „Sînt cîntăreț ar fi putut să fie / În orșicare parte a lumii”. Dar el a fost, a trebuit să fie, nici nu putea să fie altceva decît cîntărețul aceluși ogor pe care l-a cîntat. El, care își declara apartenența: „Stăpîne, huma mea-i ma'h'ară...” — s-a vrut profetul reînnoirii ogorului său. Dar, suflet larg-cuprinzător, el care (asemenea lui Blaga, ce se va recunoaște bolnav de prea mult suflet) mărturisise o sublimă vină: „E mare vîna mea: se cheamă suflet”, va trece viziunile sale, de poet-profet cu verb înrosit în vîșările tuturor ardorilor, dincolo de fruntariile stricte ale apartenenței sale, și va clama: „Din mij de doruri amorfite / De ce nu crește-o vrere mare / ma'h'ară, s'av'ă ori va'h'ă / E la'ea-n veci aceeași ja'le...”.

Nu este oare și poezia, adevărată în veci aceeași poezie ?

Nicolae Balotă

• Cînd a publicat lucrarea **Elita puterii**, celebrul sociolog american C. WRIGHT MILLS a stîrnit senzație. Și nu puține reacții de furie. Era prima analiză pătrunzătoare a mecanismelor societății capitaliste postbelice. Timpul n-a făcut decît să-i verifice soliditatea, relevanța. Astăzi, aproape fiecare din aserțiunile care părăseră șocante, neintemeiate, trimite la nume, la fapte, la întîmplări de toată lumea cunoscute. La afacerea Lockheed, ca să dăm un singur exemplu, cit se poate de edificator. Meritul lui Wright Mills este de a fi demonstrat în ce măsură raziile acceptate ca inerente vieții moderne se datoresc nu imperfecțiunilor naturii umane în genere, ci unui sistem de relații nedemocratic, întemeiat pe puterea banului. Fragmentul reprodus mai jos reprezintă, cu unele mici prescurtări, capitolul final al cărții, intitulat „Corupția cercurilor suspușe”.

MORALITATEA celor suspuși nu poate fi nici restrînsă la sfera politică, nici înțeleasă ca fiind, în primul rînd, problema unor oameni corupți, în instituții fundamentale sănătoase. Corupția politică este unul dintre aspectele unei imoralități mai generale; nivelul de sensibilitate morală predominant astăzi nu ține, pur și simplu, de corupția unor oameni. Imoralitatea cercurilor suspușe este o trăsătură sistematică a elitei americane; acceptarea ei generală este o trăsătură esențială a societății noastre.

Evident, pot exista oameni corupți în instituții sănătoase, dar atunci cînd instituțiile sint corupătoare, mulți dintre oamenii care trăiesc și lucrează în ele sint, în mod necesar, corupți. În era corporațiilor, relațiile economice devin impersonale — iar funcționarul superior simte mai puțină răspundere personală. În lumea corporațiilor, în cercurile militare politice, conștiința personală este redusă, iar imoralitatea celor suspuși este instituționalizată. Nu e vorba doar de o conducere coruptă a corporației, a armatei sau a statului; e o trăsătură a bogătașilor organizați în corporații, ca o pătură capitalistă profund implicată în politica unui stat militar.

Din acest punct de vedere, problema cea mai importantă în legătură, de pildă, cu fondurile electorale ale unor tineri politicieni ambițioși nu este dacă politicienii sint insensibili din punct de vedere moral, ci dacă, în politica americană, vreun tînăr ar fi putut să ajungă atît de repede atît de departe fără să fi avut sau să fi dobîndit o sensibilitate morală cam tocită. Multe dintre problemele „delincvenței oamenilor bine” și ale relaxării moralei publice, ale viciului de lux și ale scăderii integrității personale sint probleme de imoralitate structurală. Nu sint problemele unui caracter slab pervertit de mediu. Multă lume își dă oarecum seama că lucrurile stau așa. Cînd se află despre acte imorale ale unor oameni suspuși, se spune adesea: „a mai fost prins unul azi”, subtextul fiind că diversele cazuri dezvăluite nu sint evenimente intîmplătoare, ci simptome ale unei condiții larg răspîndite. Există dovezi certe că cei ce gîndesc așa au dreptate. Care este însă condiția subiacentă care are ca simptom toate aceste cazuri ?

NELINIȘTEA morală a vremii noastre rezultă din faptul că, în era monopolurilor, bărbații și femeile nu mai sint reținuți de vechile valori și coduri de onestitate și că acestea nu au fost înlocuite de valori sau coduri noi, care să impună semnificații morale și să sancționeze moravurile aduse de marile trusturi. Nu înseamnă că publicul a respins explicit codurile vechi, dar pentru mulți membri ai lui aceste coduri au rămas fără conținut. Nu au la îndemînă termeni morali de acceptare, dar nici termeni morali de respingere. Ca indivizi, sint lipsiți de apărare din punct de vedere moral; ca grupuri, sint indiferenți din punct de vedere politic. Această lipsă generalizată de angajare este avută în vedere atunci cînd se spune că „publicul” este derutat în privința moralei.

Bineînțeles, însă, că nu numai „publicul” este derutat. „Tragedia Washingtonului oficial, spunea James Reston, este că, la fiecare cotitură, este confruntat cu persistența vechilor moravuri politice și a instituțiilor depășite, dar nu mai este susținut de vechea credință care stătea la temeliea lui. Se agață de rămășițele rele și se descotorosește de ceea ce ar trebui să fie permanent. Profesează credința, dar nu crede. Știe vechile cuvinte, dar a uitat melodia. Este angajat într-un război ideologic fără a fi în stare să definească propria sa ideologie”.

Bogătașii constituți în corporații dețin în prezent o putere enormă în instituțiile economice și politice, dar nu au fost nici-

odată în situația de a cuceri aprobarea morală a celor asupra cărora exercită această putere. Fiecare asemenea grup de interese, fiecare nou centru de putere al unei corporații, al unui bloc agricol, al unui sindicat sau al unei agenții guvernamentale apărute în ultimele două generații, se ascunde după sloganuri morale. Căci ce nu se face în numele interesului public ? Pe măsură ce aceste sloganuri se uzează, se pregătesc cu asiduitate altele care, la rîndul lor, se vor banaliza. Și, în tot acest timp, crizele economice și militare, care revin mereu, răspîndesc temeri, ezitări și neliniști, făcînd mereu mai imperioasă febrila căutare a justificărilor morale și a scuzelor elegante.

„Criză” este un termen compromis, deoarece ațiția oameni suspuși l-au evocat pentru a-și justifica orientările și faptele ieșite din comun; de fapt, o trăsătură esențială a imoralității cercurilor suspușe este tocmai absența crizelor. Crizele reale implică situații în care oamenii sint puși în fața unor alternative reale, ale căror semnificații morale sint supuse deschis dezbaterii publice. Imoralitatea cercurilor suspușe, degradarea generală a valorilor stabilite și organizarea iresponsabilității n-au implicat nici o criză publică; dimpotrivă, ele au fost primite cu indiferență și și-au făcut loc în tăcere.

Cu toate acestea, mai există încă o veche valoare americană care nu a decăzut: valoarea banului și a lucrurilor care se pot cumpăra cu bani. „Am fost bogat, am fost și săracă, a spus Sophie Tucker, și, credeți-mă, e mai bine să fi bogat”. Pe măsură ce alte valori se degradează, întrebarea, pentru americani, se schimbă din „Există oare vreun lucru pe care banii, inteligent folosiți, să nu-l poată cumpăra ?”, în „Cîte dintre lucrurile care nu se pot cumpăra cu bani sint mai prețioase și mai dorite decît cele care se pot cumpăra cu bani ?”. Bani reprezentînd singurul criteriu îndubitabil de succes și acest succes continuă să fie principala valoare americană.

Atunci cînd se impun criteriile vieții bazate pe bani, omul cu bani va fi respectat indiferent de felul în care i-a dobîndit. Un milion de dolari, se spune, poate acoperi foarte multe păcate. Nu e vorba doar de faptul că oamenii vor să aibă bani. Inseși criteriile după care trăiesc sint pecuniare. Într-o societate în care nimeni nu poate rivaliza în materie de reputație sau de onoare cu cel care știe să facă bani, cuvîntul „practic” ajunge să însemne folositor pentru a cîștiga bani, iar „bun simț” — simțul progresului financiar.

O bună parte din corupția americană — dar nu toată — nu e altceva decît un aspect al vechii strădăanii de a deveni bogat și, apoi, și mai bogat. Astăzi, însă, contextul în care se desfășoară această strădănie s-a schimbat. Pe vremea cînd atît instituțiile economice, cît și cele politice erau mici și dispersate — ca în modelele mai simple de economie clasică și de democrație jeffersoniană — nu stă în în puterea nici unui om să acorde sau să primească mari favoruri. Atunci însă cînd instituțiile politice și oportunitățile economice sint și concentrate și legate între ele, serviciul public poate fi folosit pentru cîștiguri private. Se presupune că oamenii de afaceri urmăresc numai propriile lor interese și, dacă reușesc să facă puț gheață subțire a legalității, americanii sînt stimează, îndeobște, pentru rezistența lor civilizată atît de strîns legată de afaceri cum este cea a Americii. Într-o realitate vieții de afaceri pătrunzătoare și în aparatul guvernamental, mai ales în cazul de fapt al cîștigului oamenilor de afaceri au pătruns în aparatul guvernamental.

O societate considerată a fi, în cercurile ei suspușe și la nivelurile medii, o rețea de izbitoare afaceri verzoase, nu produce oameni cu simț moral înăscut; o societate care ține doar să fie profitabilă nu

puterii în lumea capitalului

produce oameni de conștiință. O societate care reduce semnificația „succesului” la net și vede în eșec cel mai rău dintre vicii, atribuind banului valoarea absolută, va produce afaceriști pricepuți și afaceri dubioase. Binecuvințați fie cinicii, deoarece numai ei au calitățile necesare pentru a reuși.

IN LUMEA monopolurilor, în directoratul politic și, din ce în ce mai mult, în aparatul militar, capii marilor ierarhii și mașini de putere sunt priviți nu doar ca oameni care au reușit, ci și ca minutorii ai mașinării succesului. Ei sunt cei care interpretează și atribuie indivizilor însemnele succesului. Imediat sub ei se află de obicei membri ai clicii lor, ai clientelei lor, oameni solizi, după cum și ei înșiși sunt solizi. Ierarhiile sunt, însă, legate intim între ele și, înăuntrul fiecărei clici, există oameni îndatorați altor clici. Există îndatoriri personale și îndatoriri oficiale, criterii personale și criterii impersonale de avansare. Atunci când urmărim cariera unui membru al diferitelor cercuri suspuse, urmărim și istoria fidelităților lui, deoarece primul și cel mai important fapt legat de succesul în cercurile suspuse este că, la baza lui, stă auto-cooptarea. Al doilea fapt legat de aceste ierarhii ale succesului este că ele nu formează o structură monolitică, ci sunt un sistem complex de clici aflate în diverse relații de interdependență și, adesea, antagoniste. Al treilea fapt pe care trebuie să-l recunoaștem este că, într-o asemenea lume, tinerii care vor să reușesc încearcă să-și creeze relații cu cei în măsură să-i promoveze.

În conformitate cu toate acestea, literatura americană a aspirației practice — cea care perpetuează fetișul succesului — și-a schimbat într-un mod semnificativ sfaturile în legătură cu „ceea ce este necesar pentru a reuși”. Virtutea sobre ca forța de caracter și cinstea, generozitatea și incapacitatea înăscută de a spune „da” Căii Facile a femeilor, tutunului și vinului, acest clișeu al secolului 19, a lăsat loc „celui mai important factor, personalitatea eficientă”, care „se impune prin farmec” și „radiază încredere în sine”. În acest „nou mod de viață” trebuie să zîmbești mereu și să știi să ascuți, să vorbești în termenii intereselor celui alt, să-l ajuți să se simtă important și să faci toate astea în mod sincer. Pe scurt, relațiile personale au devenit o parte a relațiilor publice, o sacrificare a eului pe piața personalității, unicul țel fiind succesul personal în universul corporațiilor.

Cercurile suspuse din America proclamă cu mindrie că membrii lor au răzbit singuri. Această imagine pe care o proiectează despre sine și mitul pe care îl răspîndesc. Dovada populară a acestor aserțiuni este bazată pe anecdote; dovada lor științifică se presupune a se întemeia pe ritualuri statistice, din care ar rezulta că oamenii de sus sunt, în proporții variabile, fii ai unor oameni de rang inferior. Mai importantă, însă, decît proporția fiilor de muncitori salariați în aceste cercuri înalte este problema criteriilor de admitere în respectivele cercuri și a oamenilor care aplică aceste criterii. Nu putem considera ridicarea în rang ca pe o dovadă de merit. Chiar dacă cifrele brute de azi ar fi inversate și 90 la sută din elită ar proveni din rîndurile fiilor muncitorilor salariați, iar criteriile de cooptare de către elită ar rămîne cele de acum, n-am putea considera această mobilitate ca pe o dovadă de merit. Într-un sistem de cooptare de sus în jos, faptul că ai început ca sărac sau ca bogat pare mai puțin relevant pentru calitățile pe care le ai în momentul cînd ai parvenit, decît pentru principiile celor însărcinați cu selecția în materie de reușită.

Toate acestea determină o atitudine cinică față de lipsa de legătură între merit și mobilitate, între virtute și succes. Există un sentiment al imoralității realizării personale, oglindit în expresii ca „nu contează ce știi, contează pe cine cunoști”. Un foarte mare număr de oameni consideră azi imoralitatea realizării personale ca pe un fapt de la sine înțeles.

NEÎNCREDEREA morală în elita americană este determinată de imoralitatea cercurilor suspuse, dar și de sentimentul că aceste cercuri sînt ignorante. Pe vremuri, oamenii de afaceri aveau, în Statele Unite, o anumită finețe. Într-o foarte mare măsură, elita puterii și elita culturii coincideau și, acolo unde nu coincideau, cercurile lor interferau. La jumătatea secolului 20, elita americană era constituită din cu totul alți oameni decît cei care pot fi considerați cu oarecare îndreptățire elita intelectuală, sau măcar oameni cultivați, avînd o anumită finețe. Cunoștințele și puterea nu sînt cu adevărat reunite în interiorul cercurilor conducătoare: iar atunci cînd oamenii care dețin cunoștințele vin în contact cu cercurile care dețin puterea, se întîlnesc nu ca egali, ci ca ajutoare plătite. Elita puterii, a bogăției și a celebrității nu se cunoaște nici măcar

din vedere cu elita culturii, a cunoașterii și a sensibilității, ele nu sînt în contact, deși extremitățile ostentative ale celor două lumi se suprapun uneori în universul celebrității. Majoritatea oamenilor sînt stimulați să presupună că, în general, cei mai puternici și cei mai bogați sînt și cei care știu cel mai mult sau, cum ar spune ei, „cei mai deștepti”. Ideile de acest fel sînt sprijinite de multe sloganuri despre cei care „dau lecții, pentru că nu sînt în stare să facă ceva productiv” sau de tipul „dacă ești deștept, de ce nu ești bogat?”. Toate aceste expresii spirituale au un singur înțeles, și anume că cei ce le folosesc vîd în putere și în bogăție valorile cele mai de seamă pentru toți oamenii și în special pentru oamenii care „sînt deștepti”. Ei presupun, de asemenea, că, întotdeauna, cunoștințele aduc după sine o asemenea răsplată, sau ar trebui să o aducă, și că proba adevăratelor cunoștințe o constituie însăși această răsplată. Cei puternici și bogați trebuie să fie oamenii cei mai bine pregătiți, altminteri cum ar fi ajuns acolo unde sînt? Dar a spune că cei ce ajung la putere trebuie să fie „deștepti” echivalează cu a spune că puterea este pricepere. A spune că cei ce ajung bogați trebuie să fie deștepti, echivalează cu a spune că bogăția este pricepere.

Problema cunoștințelor și a puterii este problema relațiilor dintre oamenii cu cunoștințe și oameni cu putere. Să presupunem că i-am alege pe cei o sută de oameni care dețin cea mai mare putere în America, în toate domeniile puterii, și apoi i-am alege pe cei o sută de oameni care au cea mai mare pricepere, în toate domeniile cunoștințelor sociale. Cîți oameni ar face parte în același timp din ambele grupuri? Evident, selecția noastră va depinde de ceea ce înțelegem prin putere și, mai ales, de ceea ce înțelegem prin pricepere — mai ales de ceea ce înțelegem prin pricepere. Dar, dacă vom înțelege ceea ce cuvintele par să spună, este sigur că vom găsi foarte puțini oameni care să facă parte din ambele grupuri în America de azi, mult mai puțini decît în momentul întemeierii țării.

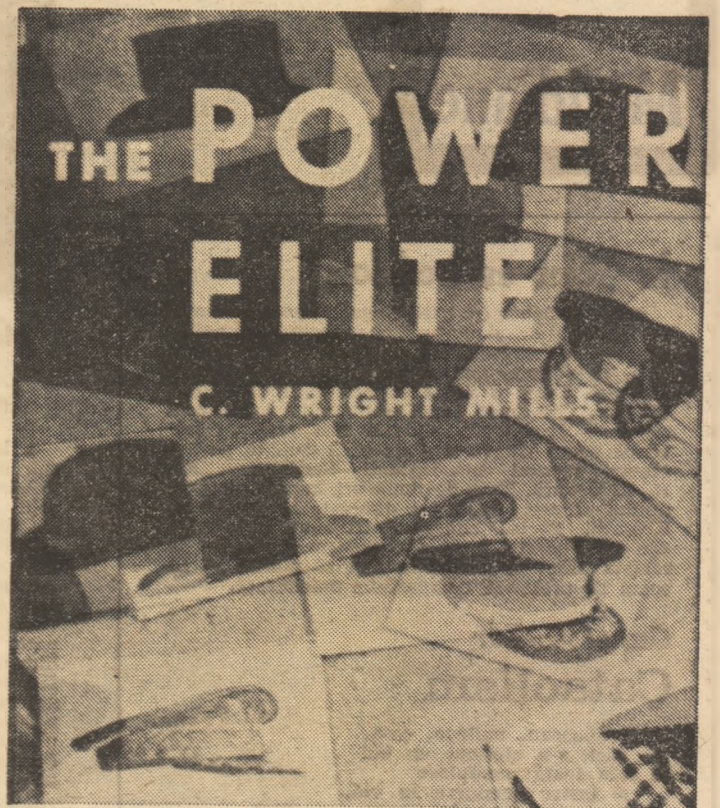
Priceperea și puterea nu se prea întîlnesc în aceeași persoană, dar persoanele care dețin puterea se înconjoară cu oameni avînd o anumită pricepere, sau cel puțin care au experiența sîrteniei. Omul priceput n-a devenit rege filosof. Pentru învătășii nu este un lucru firesc să se întîlnească, în cariera lor, cu oamenii puterii. Legăturile dintre universitate și aparatul guvernamental sînt slabe și, atunci cînd intervin, învătășii auare ca „expert”, ceea ce înseamnă, de obicei, ca tehnician plătit. Ca majoritatea celorlalți oameni din societatea noastră, piinea învătășului depinde de slujba sa, ceea ce reprezintă azi o primă etapă a controlului asupra gîndirii. Acolo unde avansarea presupune buna opinie a celor mai puternici, aprecierea acestora devine principalul obiect al preocupărilor. Ca atare, în măsura în care sînt folosiți direct de putere, într-un sistem de ierarhie a slujbelor, intelectuali sînt adesea lipsiți de libertate.

Membrul tipic al cercurilor suspuse de azi este o mediocritate intelectuală, uneori un om conștiincios, dar, cu toate acestea, o mediocritate. Inteligența lui iese la iveală numai în cazurile cînd își dă seama că nu este la înălțimea hotărîrilor pe care este chemat să le ia. De obicei, însă, el ține pentru sine gîndurile de acest fel, declarațiile lui publice sînt pioase și sentimentale, serioase și grave, optimiste și găunoase în generalitatea lor. Îi sînt accesibile numai ideile abreviate și vulgarizate, predigerate și denaturate. Este un comandant al erei apelului telefonic, al expunerii rezumative și al luării de note.

Cînd vorbesc despre mediocritatea oamenilor de afaceri nu vreau să spun că aceștia nu sînt, citeodată, inteligenți, deși nu e obligatoriu să fie. Problema nu este distribuția inteligenței, ci și cum inteligența ar fi ceva omogen din care poți avea mai mult sau mai puțin. Problema este tipul de inteligență, calitatea spiritului ales și format. Problema este de a privi capacitatea de a raționa fundamentat ca pe cea mai importantă valoare în viață, caracterul și comportarea unui om. Acest mod de a vedea este ceea ce lipsește elitei americane a puterii. El este înlocuit de „importanță” și de „judecată”, care contează mai mult în atît de lăudatul lor succes decît orice subtilitate a minții sau forță a intelectului.

De jur împrejurul și imediat în spatele importantului om de afaceri se află locotenenții săi tehnici cărora li s-a atribuit rolul de a ști și chiar de a vorbi: cei ce răspund de relațiile publice, cei ce îi scriu discursurile, asistenții administrativi, secretarii.

În canalele informaționale, retorica politică pare să coboare tot mai jos pe scara cultivării sensibilității. Culmea acestor comunicări nechibzuite către mase sau către ceea ce crede că ar fi masele o constituie probabil presupunerea demagogică potrivit căreia suspiciunea și acuza-

țiile, dacă sînt repetate destul de frecvent, echivalează cumva cu o dovadă de vinovăție, așa cum ceea ce se pretinde despre pastele de dinți sau despre diversele mărci de țigări este presupus a reprezenta adevărul. Cea mai intensă propagandă cu care este asaltată America, cel puțin din punct de vedere al volumului și al gălăgiei, este propaganda comercială pentru săpunuri, țigări și automobile; acestor lucruri, sau mai curînd Numelor lor, le cîntă societatea noastră cele mai zgomotoase osanale. Important este aici faptul că, prin implicații și prin omisiuni, prin accente și uneori prin afirmații fățișe, acest uluior volum de propagandă pentru mărfuri minte și induce în eroare; în plus, se adresează mai adesea burții și instincțelor decît capului sau inimii. Comunicățiile publice, provenite de la cei ce iau decizii presupunînd putere sau vor să ne determine să votăm pentru instalarea lor în locuri unde se iau asemenea decizii, capătă din ce în ce mai mult calitățile de nesocotință și de mit exemplificate de propagandă și publicitatea comercială.

În America de azi, oamenii de afaceri sînt mai curînd nesocotiti decît dogmatici. Dogma reprezintă o justificare mai mult sau mai puțin elaborată a unor idei și valori, avînd astfel anumite trăsături (oricît ar fi ele de inflexibile și de obtuze) de gîndire, de rațiune. Ceea ce vedem astăzi este, dimpotrivă, absența oricărui fel de rațiune ca forță publică: ceea ce vedem este dezinteresul și teama față de cunoștințele care ar putea avea o relevanță publică eliberatoare. Acest lucru este cu puțință ca urmare a deciziilor lipsite de o justificare rațională pe care intelectul să le poată examina și dezbate.

IN CIUDA — sau, poate, din cauza — ostracizării rațiunii din treburile publice, a imoralității și a predominanței ireponsabilității organizate, oamenii din cercurile suspuse au putere deplină asupra domeniilor instituționale pe care le conduc. Puterea acestor instituții, reală sau potențială, le este atribuită în calitatea lor de factori de decizie. Pe această bază, atitudinile și actele lor, chiar și persoanele lor, devin sacrosancte. În jurul tuturor punctelor înalte ale puterii există o aură de prestigiu care încununează directoratul politic, pe bogății constituiți în corporații, pe amirali și pe generali. Elita societății, oricît de modeste ar fi unii dintre membrii ei, intruchipează prestigiul puterii sociale. Puțini indivizi în asemenea poziții de autoritate sînt în stare să reziste multă vreme tentației de a-și proiecta imaginea la nivelul colectivității pe care o conduc. Acționînd ca reprezentant al țării sale, al corporației sale, al armatei sale, individul ajunge cu vremea să se vadă pe sine, — ceea ce crede că ceea ce spune el, ca o expresie a gloriei istorice a marilor instituții cu care a început să se identifice.

Poziția socială avansează odată cu marile ierarhii la scară națională. Poziția socială se bazează pe bani, chiar dacă aceștia au ceva gangsteresc în ei. Jos, în mase, vechile bariere morale și tradiționale în privința poziției sociale sînt distruse și americanii caută în cercurile situate deasupra lor modele și criterii ale respectului de sine. Și, totuși, americanilor le este mai lesne în zilele noastre să identifice asemenea personalități reprezentative în trecut decît în prezent. E

greu de spus dacă asta se datorește unei deosebiri istorice reale, sau pur și simplu faptului că e mai ușor să privești în urmă. Oricum, este adevărat că, atunci cînd se discută despre prestigiu politic, aproape nimeni nu-i vorbește de rău pe Washington, Jefferson și Lincoln, în timp ce, în privința figurilor actuale, intervin multe dezacorduri.

CERCURILE suspuse din America de azi au, pe de o parte, sclipirea voioasă erotică, aștitătoare, a celebrităților de profesie, pe de altă parte, aura prestigioasă a puterii, a autorității, a forței și a bogăției. Cele două culmi nu sînt rupte una de alta. Elita puterii nu este la fel de expusă privirilor ca celebritățile și adesea nici nu dorește să fie; puterea celebrității de profesie este puterea de a distra. America se închină la un grup ciudat de idoli. Profesioniștii gloriei sînt, în genere, sau mici animale încredute sau clovni frivoli; oamenii puterii, în genere, par rareori modele de oameni reprezentativi.

Inconfortul moral resimțit de elita americană este lesne de înțeles. Existența lui este confirmată de cei mai serioși dintre cei care își dau seama că reprezintă America în ochii străinătății. Cele două fețe ale faimei americane sînt reflectate atît în tipurile de americani care călătoresc pentru a se distra sau pentru a munci, cît și în imaginea despre „americani” a multor europeni cultivați. Onorurile publice par a fi, în America, fie frivole, fie încrunțate, fie cu totul vulgare, fie legate de un foarte scrobît sistem de prestigiu.

Elita americană nu este compusă din oameni reprezentativi a căror comportare și al căror caracter să constituie modele pentru aspirațiile americanilor. Nu există un grup de oameni cu care publicul să fie bucuros să se identifice. În acest sens fundamental, America este lipsită de lideri.

America — țară conservatoare lipsită de o ideologie conservatoare — apare acum în fața lumii ca o putere arbitrară, în timp ce în numele realismului factorii ei de decizie impun realității mondiale definițiile lor adesea lipsite de logică. Retorica liberală ridică la rangul de principiu impreciziunea, iar mentalitatea conservatoare face același lucru cu iraționalul. Relațiile publice și secretul oficial, campaniile de vulgarizare și politica faptului împlinit, înlocuiesc în economia corporațiilor, în ierarhia militară și în vidul politic al Americii moderne dezbaterile argumentate a ideilor politice.

Oamenii din cercurile suspuse nu sînt oameni reprezentativi: înaltele lor poziții nu sînt rezultatul unor virtuți morale; fabulosul lor succes nu e strîns legat de merite reale. Cei care dețin poziții suspuse, puternice, sînt selecționați și formați cu ajutorul puterii, al surselor de bogăție, al mecanicii celebrității, predominante în societatea lor. Nu sînt oameni selecționați și formați de un serviciu public legat de lumea învățării și a sensibilității. Deținătorii ai unei puteri fără egal în istoria modernă, ei nu reușit să parvină în sistemul american al ireponsabilității organizate.

Prezentare și traducere de
Liana Duca

În „Elet és Irodalom“

● Garai Gábor (n. 1929, Ungaria) poet de o mare sensibilitate și cultură, cu preocupări tematice cuprinzând arii largi, este și deosebit de fecund (cca. 15 volume de poezie, traduceri, studii și articole). După o vastă experiență redacțională (Editura „Europa“, apoi săptămânalul cultural „Elet és Irodalom“, unde a fost redactor-șef) ocupă acum pentru a doua oară funcția de secretar general al Uniunii Scriitorilor din R. P. Ungară. Este de două ori laureat al premiului József Attila și laureat al premiului Kossuth. Poetul consacră tristului eveniment din țara noastră poezia Cataclism, apărută în revista „Elet és Irodalom“, la 28 martie — în semn de profundă compasiune omenească.

Garai Gábor
Cataclism

Se prăbușeau, undeva, case.
Aici, s-a clătinat un zid
și sala toată pendulase
și lustre pendulau în vid.

Nimeni n-a suferit sminteală;
a incolțit doar spaima rea.
Sedeam, muncit de-o îndoială:
— Eu nu îmi tem viața mea?

N-ar fi păcat și mirșavie
să piară totul, despicat
fără de noimă, de-o stihie,
de-un cataclism — n-ar fi păcat?

Atît de curajos sînt oare
incît nici treburi nu mai am?
Sta zidul rece în picioare,
iar eu cu ochii stînși priveam.

Și-am înțeles: oricît mă pască
țurîșă-n cer și pe pămînt,
năpraznică și miselească —
eu nu de moarte mă-nspăimînt,

ci de vicleana-l intrupare
din mine, îndoiala mea:
tărie sufletul mai are
dacă începe a-și uita

edenul unde-n trepte-s munții
clădiți și tot nu s-au surpat
și unde flori pluteau, ca luntri,
pe apele de cer curat...?!

Și-am înțeles: umiltoarea
rusine n-o pot îndura —
dacă e alt-unde vilttoarea,
eu să mă tem aici de ea,

să-mi dea de spaimă dezlegare,
că mort nu eu, ci alții sînt
pe fața aspru-nfrățitoare
a chinuțului Pămînt.

În românește de Gelu PATEANU

Maia Plisețkaia
în rolul
Annei Karenina

● În filmul-balet inspirat din romanul lui Lev Tolstoi, Anna Karenina, rolul eroinei este dansat de marea balerină Maia Plisețkaia (în fotografie), care are ca parteneri pe Alexandr Godunov (Vronski) și Vladimir Tihonov (Karenin). Regia este semnată de Margarita Pilihina, care mai înainte făcuse operatoare. Din nefericire, prima ei experiență în regie a fost ultimul ei act de creație: Pilihina a murit în timpul filmărilor.

Scenariul acestui film în culori nu copiază libretul baletului prezentat pe scena Teatrului Mare din Moscova, ci este o lucrare originală, concepută astfel încît să realizeze imbinarea mijloacelor specifice ale dansului și muzicii cu cele ale filmului, culoarea fiind folosită ca un complement important al expresiei artistice.

Oscar '76

● Academia națională a filmului din S.U.A. a acordat, în cadrul celei de-a 49-a ediții, la Los Angeles, premiile pentru anul 1976: cel mai bun actor: Peter Finch (cu titlu postum); cea mai bună actriță: Faye Dunaway; cel mai bun rol secundar feminin: Beatrice Straight; cel mai bun scenariu original adaptat pentru ecran: (Paddy Chayefsky) — filmul Network („Rețeaua“); cel mai bun film american al anului: Rocky (o satiră la adresa moravurilor din lumea boxului); cel mai bun film străin al anului (acordat pentru prima dată): Negru și alb în culori (producție din Coasta de Fildeș).

Despre speranță
și durere

● Scriu despre speranță și durerea fraților mei — și-a intitulat cartea Luis Alberto Corvalan, fiul secretarului general al Partidului Comunist din Chile. Cartea este un document al timpului nostru care infierează fascismul sub toate formele lui, un îndemn la solidaritate, la încredere în viitor. Secretarul general al Uniunii tineretului comunist din Chile scrie în prefață: „Autorul face parte din acea categorie a tinerii generații pe care fascismul încearcă acum să o distrugă, să-l răpească dreptul și dragostea de viață“. Cartea lui Luis Alberto Corvalan a apărut la Sofia, în limba bulgară. Acolo, tînărul patriot chilian își găsisse o a doua patrie. Acolo a încetat din viață în urma chigurilor la care a fost supus în închisorile chiliene.

„XX-e Siecle“

● Ultimul număr al cunoscutei reviste „XX-e Siecle“ este consacrat în mare parte Japoniei. Numeroase articole, ilustrații din abundență, prezintă arta japoneză contemporană, reprezentanți de seamă ai ei, cum sînt Imai, Takamatsu și Arakawa. Un poem de Takiguchi și două poeme caligrafiate de Miró, un omagiu lui San Lazzaro, fondatorul revistei, și o panoramă '76 din care se desprind expozițiile San Lazzaro, Picabia, Sonia Delaunay, Jacques Monory, precum și prezentarea Fundației Miró de la Barcelona, completează conținutul acestui interesant număr al revistei, pentru care Miró a executat o litografie originală.

„Oul șarpelui“

● „Un film de groază“, declară Ingmar Bergman, va fi primul său film pe care-l realizează în afara granițelor Suediei. la München: Oul șarpelui. Este vorba despre perioada ascensiunii naziștilor, pe care Bergman o infățișează după cercetarea a numeroase documente ale vremii, dar și după amintirile sale, deoarece, copil fiind, se afla, în acea perioadă, în vizită în Germania. Printre protagoniștii filmului, celebra Liv Ullmann. Operator, Sven Nykvist, nelipsitul „coautor“ al regizorului.

Alex Haley contra
Doubleday

Gramsci
și lingviști

● La Editura Larousse a apărut lucrarea lui Jean-Pierre Corneille, La linguistique structurale, sa portee, ses limites, în care autorul consacră câteva capitole relațiilor lui Gramsci cu lingvistica și lingviștii, avînd ca bază Caietele din închisoare ale acestuia.

Virginia Woolf:
Memorii

● La 36 de ani după moartea Virginiei Woolf, în Editura Harcourt Brace Jovanovich, a apărut, îngrijit de Jeanne Schulkind, volumul intitulat Moments of Being (Momente de existență), alcătuit din texte inedite și captivante oglindind viața celebrei romaniere engleze.

Selecționate din arhivele Woolf de la Universitatea din Sussex, schițele autobiografice incluse în volum fuseseră scrise de Virginia Woolf pentru a se exercsa, din amuzament sau pentru desfătarea familiei și a unui cerc restrîns de prieteni. Numeroase notații se referă la copilăria autoarei, la viața ei de familie, la primele întâlniri cu mari personalități ca H. G. Wells, Bernard Shaw ș.a., precum și la sursele inspirației care a stat la baza celor șaptesprezece cărți scrise de Virginia Woolf.

„Floarea soarelui“

● Regizorul maghiar Gergely Horvath a realizat, pentru televiziunea din Ungaria, împreună cu studiourile italiene, ecranizarea cunoscutului roman al lui Gyula Krudy, Floarea soarelui. Autor a peste 60 de romane și a circa 3000 de nuvele, asemuit de critici cu Maupassant, Gyula Krudy redă și în acest roman al său atmosfera de la sfîrșitul secolului trecut, cu eroi romantici de tip d'annunzian.

● După părerea autorului american Alex Haley, partea proastă în ceea ce privește cartea sa Roots (Rădăcini, vezi R.N. nr. 7/17 II și 8/24 II a.e.) este legată de banii pe care pretinde că i-ar fi pierdut. Într-un proces de rupere a contractului intentat împotriva Editurii Doubleday and Co., Haley o acuză de a nu fi făcut destulă reclamă romanului său și că i-a nesocotit interesele legate de ediția de buzunar. În multe ocazii — se arată în plîngerea lui Haley — serialul de televiziune după Roots, care a avut un răsunet fantastic, nu a determinat totuși creșterea vânzării cărții, deoarece Doubleday nu a aprovizionat în mod corespunzător librăriile. Haley susține de asemenea că Doubleday ar fi trebuit să renegocieze un contract încheiat pentru edițiile de buzunar, în 1967, cu Dell Publishing Co. (care a devenit între timp o filială a lui Doubleday). Reclamantul revendică despăgubiri în valoare de 5 milioane dolari, cerînd totodată tribunalului să anuleze contractele sale cu Doubleday-Dell, ca să-și poată vinde drepturile pentru ediția de buzunar în condiții mai bune.

Concurs de afișe

● „Securitatea și cooperarea în Europa“ a fost tema unui concurs de afișe organizat de Academia de arte frumoase din Cracovia și Școala superioară de design de la Helsinki. Studenții și absolvenții anului universitar 1975-76 din cele două școli, invitați să participe la acest concurs, au trimis 140 de lucrări.

Juriul, prezidat, din partea poloneză, de prof. Marian Konieczny și, din partea finlandeză, de prof. Olof Eriksson, a decernat Marele Premiu Wiesławowi Ruci, studentă la secția de grafică a Academiei de arte din Cracovia. Au mai fost acordate 10 mențiuni de onoare. Prima expoziție de afișe ale acestui concurs (53 finlandeze și 36 poloneze) a avut loc la Helsinki. Următoarele se vor deschide la Cracovia, Katowice și Varșovia. Afișele concursului vor fi prezentate și la Belgrad, în timpul Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Premiul Lumière

● Filmul Desertul tătarilor, realizat de Valerio Zurlini, după romanul cu același nume al lui Dino Buzzati, a fost distins cu marele premiu al cinematografiei franceze, Lumière.

AM CITIT DESPRE...

„Ciinii războiului“

● „CU o săptămînă mai tirziu s-a angajat ca mercenar în comanda-ul lui Mike Hoare la Stanleyville... S-a certat cu John-John Peters și a plecat spre Nord, să se alature lui Denard... A făcut împreună cu Jacques Schramme, plantatorul belgian transformat în mercenar, lungul marș pină la Bukavu și, de acolo, la Kigali. După ce a fost repatriat de Crucea Roșie, s-a oferit imediat voluntar pentru alt război african...“ Frederick Forsyth a împănât biografiile sinistrilor săi eroi din romanul Ciinii războiului cu asemenea trimiteri la o realitate neverosimilă, dar pe care el, corespondent de război în Biafra, a cunoscut-o nemijlocit. A înfîlînit ei însuși entuziaști profesioniști ai asasinatului și chiar ai genocidului, bărbați voinici cu maturitatea afectivă a unui copil de cinci ani, fericiți să-și poată câștiga existența jucîndu-se de-a războiul fără rețineri, fără cruțare, fără prizonieri.

Pretextul romanului este o lovitură de stat pusă la cale de niște afaceriști care vor să exploateze nestîngherii un bogat zăcămint de platină dintr-o țărișoară africană. Acțiunea propriu-zisă este expedită în circa 40 de pagini din 440. Mult mai interesante sînt celelalte 400. Așa cum istoria vieții lor anterioare cuprindea zeci de nume și de evenimente cunoscute, demersurile mercenarilor pentru a se organiza, pentru a-și procura arme și o navă, manevrele legate de finanțarea afacerii etc., dezvăluie alte lumi la fel de reale și încă și mai sinistre. O documentație excepțională în materie de legislații ale diverselor țări și de metode de a le eluda, de sisteme bancare și de tranzacții oneroase posibile, în cadrul lor. În materie de explorare și exploatare minieră și de trucuri menite să disimuleze concurenței un zăcămint prețios, se constituie într-un ghid amănunțit pentru labirintul subteran, plin de capcane, al unei lumi de afaceri cu fațadă întru totul onorabilă.

„Ciinii războiului“ au nevoie de arme. De tot felul de arme, de la pistoale pină la tunuri. Și de muniție au nevoie. Forsyth a fost generos cu lista de comenzi,

pentru a ne informa de unde și cum se pot cumpăra orice tipuri de armament, în orice cantități, fără a călca măcar, sau călcînd abia simțit, legile diverselor țări. Complexa tranzacție, desfășurată simultan în mai multe țări ale Europei occidentale, nu trebuie să stîrnească suspiciuni și, de aceea, cuvîntul de ordine este ea, pe cît posibil, totul să se desfășoare în limitele legalității.

După stupefiante, armamentul este marfa care aduce cele mai mari cîștiguri în raport cu investițiile și, din acest motiv, este fabricat într-un ritm atît de disproportionat cu cererea, încît, la începutul deceniului nostru exista cite o armă militară pentru fiecare bărbat, femeie sau copil de pe glob. Cine sînt și în ce fel lucrează comis-volajorii însărcinați cu desfacerea surplusurilor — de la marile companii cu licență oficială de vânzare, care cer și obțin aprobarea guvernelor lor pentru fiecare tranzacție în parte, pină la pievușca burselor negre, unde se falsifică certificatele de „destinat final“ — iată una dintre problemele expuse cu lux de amănunte în această carte terifiantă prin perspectiva pe care o deschide. Avem nume, avem adrese. Aflăm că nu oricine poate cere să fie servit de Cogswell și Harrison din Londra, de Parker Hale din Birmingham, de Bofors din Suedia, de Oerlikon din Elveția, de CETME din Spania, de Werner din Germania occidentală. Fără o comandă de milioane de dolari, n-are rost să te adresezi dr-ului Langenstein din München, dr-ului Perretti din Roma, sau lui Cammermundt din Bruxelles. Pierre Lorez și Paul Favier din Paris, Gunther Leinhauser și alții sîrvesc, însă, și clienții mai modesti.

Meticulos, sistematic, Frederick Forsyth ia la rînd toate „rocket“-urile, toate soiurile de tirguri, toate tertipurile și demonstrează că oamenii de afaceri pot face orice, nu au nevoie să comită ilegalități, cadrul legal este destul de larg pentru a îngădui aproape orice treabă neonestă, imorală.

Mercenarii descriși de Forsyth ajung să pară mai puțin răi decît cei care îi angajează. Și Forsyth e de această părere. O demonstrează nu atît ciudatul, puțin plauzibilul sfîrșit al cărții, cit descrierea minuțioasă, obiectivă, a metodelor de lucru ale ambelor grupuri de ciinii ai războiului.

Felicia Antip

Ramayana repovestită
în germană

● Povestea iubirii dintre Rama și Sita, numeroasele înfruntări și aventuri prin care trece fiul de rege Rama pentru a-și redobîndi soția, Sita, răpită de regele demonilor Ravana, rămîne, peste veacuri, emoționantă și încîntătoare mărturie a istoriei și geniului creator al Indiei. Prima repovestire în limba ger-

mană, datorată lui Hans Meinck, încearcă să o facă accesibilă publicului modern, păstrîndu-i totuși calitățile originale și parfumul secular. Lucrarea este susținută de strălucitoare ilustrații în culori, semnate de Hans Bartsch (în imaginea de la pag. 10). Volumul, de 240 de pagini, a apărut recent în Editura Neues Leben din R.D. Germană.

te lucrări din perioada de început a literaturii pentru copii, enciclopedia conține o colecție atrăgătoare de animale, plante, flori, fructe, roci minerale, porturi populare și alte obiecte instructive din domeniul naturii, artei și științei, alese după cele mai bune originale, reproduse ca gravuri și însoțite de un scurt text științific explicativ, adecvat posibilităților de înțelegere ale copiilor.

De curind, Editura pentru artă și știință „Edition Leipzig” din R.D.G. a inițiat reeditarea acestei celebre lucrări din care nu s-au mai păstrat decât puține ediții complete, una dintre cele mai frumoase aparținând Bibliotecii Centrale a clasicismului german de la Weimar.

În semestrul al doilea al acestui an vor apărea primele două volume ale enciclopediei lui Bertuch, cu un comentariu de Werner Schimdt.

„Vara Carintiei 77”

Programul celui mai mare festival muzical organizat în fiecare an, din 1969, în această provincie meridională a Austriei a fost comunicat presei de prof. Helmut Wobisch, spirituos rector al manifestării. Se va desfășura între 30 iunie — 29 august. Cele mai importante manifestări vor fi zilele consacrate lui Leonard Bernstein. Celebrul șef de orchestră și compozitor va dirija Orchestra Filarmonică din Israel, va acompania la pian pe cântăreața Christa Ludwig și va participa la o dezbateră cu prof. dr. Marcel Prawy. Două opere vor fi prezentate la biserica barocă a mănăstirii Ossiach: *Bețulia liberata* de Mozart și *Fiul risipitor* de Benjamin Britten. Programul mai cuprinde numeroase concerte, recitaluri, matineeuri de poezie etc.

„Peisaje a'le Po'loniei și fragmente intacte”

Albumul cu acest titlu realizat de Stefan Jarosz (eminent savant și animator pe planul conservării mediului natural, decedat, de unde pregătirea și adoptarea operei de către elevul său, prof. Jadwiga Stasiak) aliază valorile cognitive cele mai înalte (textul) cu valorile artistice (ilustrațiile). Principiul întregului material este studiul diferitelor regiuni ale Poloniei cu scurte caracterizări ale naturii. O lucrare prețioasă, fiindcă „salvarea, pentru contemporani și generațiile viitoare, a valorilor științifice, economice și sociale ale peisajului nostru, ale florei și faunei sale, este indispensabilă astăzi când amenajarea teritoriului capătă o importanță din ce în ce mai mare”. Albumul a apărut în Editura „Arkady”.

Jurnalul lui Gombrowicz

În editura pariziană „Denoël” a apărut un nou volum din Jurnalul cunoscutului scriitor polonez Witold Gombrowicz (1904—1969), care, cu puțin timp înainte de moarte, a fost propus pentru premiul Nobel. Jurnalul cuprinde însemnări ale scriitorului din perioada de după 1939, perioadă în care a emigrat în Argentina.

„Flăcări și ritmuri”

Versurile lui Agostinho Neto — primul președinte al Angolei, unul din cei mai mari poeți africani —, au fost traduse în multe limbi ale lumii. Recent, în Danemarca a fost editat un volum de versuri de Agostinho Neto, cu titlul imprumutat de la una din poezii, *Flăcări și ritmuri*. Traducătorul, Per Ulrich, a respectat, în varianta daneză, dinamica inflăcărată a poeziei originale, alăturându-i și o sugestivă prezentare grafică. Desenele lui Ulrich, după cum apreciază specialiștii, reflectă pregnant patosul revoluționar al poeziei lui Neto.

Satira în lupta pentru pace

De la 11 martie până la începutul lunii aprilie Moscova a găzduit a treia expoziție internațională *Satira în lupta pentru pace*, înmănușind peste 600 de caricaturi politice. Marea lor majoritate reflectă lupta popoarelor pentru destindere internațională, dezarmare, progres social. Juriul, sub președinția caricaturistului danez H. Bidstrup, a decernat diferite distincții unui număr de 30 de artiști.

William L. Laurence

La Palma de Mallorca a încetat din viață scriitorul și ziaristul american William L. Laurence, în vîrstă de 89 de ani. El a fost distins de două ori cu Premiul Pulitzer pentru jurnalistică. Pentru prima oară acest premiu i-a fost atribuit pentru dramatica și zguduitoare relatare pe care a făcut-o în presă despre explozia atomică din orașul japonez Nagasaki, la care a fost martor ocular în ziua de 9 august 1945.

Godard conferențiar

Cunoscutul regizor francez J.-L. Godard a fost invitat de Conservatorul de artă cinematografică din Montreal să susțină un curs despre arta filmului, la cererea numeroșilor săi admiratori din Canada. „Mă uimește acest fapt — a declarat Godard — întrucât știu că sint foarte puțin cunoscut, că filmele mele nu plac, că peliculele mele au avut un prea mic succes financiar”. Godard lucrează, în prezent, la radactarea cursului său.

„Călătorie neterminată”

La Londra este anunțat volumul de memorii al violonistului Yehudi Menuhin. Intitulată *Călătorie neterminată*, cartea cuprinde fragmente autobiografice, impresii și comentarii din cariera sa, precum și numeroase pagini despre cel care i-a fost îndrumător și maestru, George Enescu, și despre care Menuhin scrie, între altele: „Tot ceea ce fac poartă amprenta lui Enescu”.

IREALITATEA

IMI AMINTESC cum, la puțină vreme după plecarea noastră din Iowa City, ziarele americane anunțau idilicul vest mijlociu, pe care abia îl părăsisem, pradă unor catastrofale vârtejuri de vînt numite *tornado*. Citeam cum zboară acoperișurile prin văzduh, cum pereții și case întregi sint smuși de aerul dezlănțuit cu nume spaniol, citeam întimplări, atît de senzaționale încît păreau inventate, despre miraculoase salvări și fatidice ghinioane, citeam bilanțurile pierderilor economice și povestirile martorilor oculari și imi amintesc cu precizie sentimentul pe care îl încercam. Era un sentiment de intensă compasiune pentru prietenii și cunoscuții pe care îi lăsasem acolo și care ar fi putut să pățească ceva, dar un sentiment, asemănător aceluia care se nasc în fața unei scene sau a unui ecran, expectativ oarecum, ca în fața unei irealități, un sentiment de spectatori care nu se simt nici o clipă amenințați de dramele la care participă. Participam suflătește la ravagiile pe care natura și le permitea acolo, dar nu ni se părea decît firesc faptul că totul se petrecea după plecarea noastră, tot ce citeam, tot ce auzeam erau întimplări care nu li se pot întimpla decît altora.

Iată, se împlinște mai bine de o lună de cînd viața mea s-a răsturnat și nu mai seamănă ei însăși. Și imi dau seama că n-o mai recunosc nu numai pentru că toate punctele ei fixe s-au mișcat și nu mai reușesc să-și reia locul imuabil, ci pentru că întreaga ei albie a lunecat în acea zonă ireală a scenei spre care toată lumea privește cu sentimentul, nemărturisit sau poate neînțeles, că asistă la întimplări care nu li se pot întimpla decît altora. Acum ele ni se întimplă nouă și mi-au trebuit zile și nopți întregi, după ce totul se întimplase, pentru ca să înțeleg acest adevăr, altora atît de evident, pentru ca să înțeleg că totul ni se întimplă nouă. Zile și nopți în șir, extraordinara compasiune care ne înconjură imi trezea o secretă și intensă mirare: nu înțelegeam de ce ne alesese pe noi.

Spun și ascult senzaționale povestiri despre salvări miraculoase și ghinioane fatidice, despre drame și noroace atît de greu de imaginat încît par inventate, fac și eu ce face toată lumea și totul este mai mult sau mai puțin firesc în această atît de firească primăvară, pînă în clipa în care — de fiecare dată cu o aproape insuportabilă stupoare — trebuie să admit că noi sintem eroii acestor senzaționale povestiri, că noi sintem personajele acestei irealități la care participă cu inima în palmă ceilalți. Și înțeleg de fiecare dată, pentru a uita cu spaime, în cea mai mare grabă, din nou, că ceea ce am pierdut în urmă cu o lună nu au fost numai cărțile și manuscrisele, ci mult mai mult și mai iremediabil decît atît: reflexiva mea calitate de martor.

Ana Bland'ano

Apel către scriitorii Europei, Statelor Unite și Canadei, către scriitorii întregii lumi

Între 7—14 iunie, la Sofia și Varna va avea loc întîlnirea internațională pe tema *Scriitorul și pacea: spiritul de la Helsinki și datoria slujitorilor culturii*. Inițiativa acestei întîlniri este Uniunea Scriitorilor Bulgari. Reprezentanții ei, precum și oameni de literă dintr-o serie de alte țări au adresat scriitorilor din întreaga lume următorul apel:

„Stimați colegi! Ne adresăm dumneavoastră într-o problemă foarte importantă. În zilele noastre este necesar să se facă simțită forța conștiinței scriitoricești. Este vorba despre pacea pe care o amenință o creștere fără precedent a înarmărilor, focarele de război care mai izbucnesc pe planeta noastră, despre pacea care protejează cultura, viața omenească, creația oamenilor, viitorul copiilor.

Lumea este împărțită în țări și continente; există în ea numeroase obstacole — sociale, politice, ideologice, lingvistice, culturale etc. Dar, în același timp, lumea este indivizibilă: ea este vatra omnenirii. Pace în această vatră este garanția fericirii locuitorilor ei.

Adesea se spune că literatura este un puternic mijloc de comunicare între oameni. Faptul este îndiscutabil, dar ideea poate fi exprimată și mai pregnant: literatura învinge prejudecățile care-i despart pe oameni, iar scriitorul este astăzi un mesager al păcii. Această idee despre misiunea literaturii și rolul scriitorului este împărțită de mulți dintre colegii noștri. De aceea vă propunem să organizăm întîlnirea pe tema *Scriitorul și pacea: spiritul de la Helsinki și datoria slujitorilor culturii*, în cadrul căreia să discutăm, într-o dezbateră largă și deschisă, ideea participării scriito-

rilor la apărarea păcii și umanismului, la menținerea și multiplicarea valorilor culturale. Vă propunem să organizăm această întîlnire în Bulgaria, o țară minunată și ospitalieră care a trăit grozăviile războiului și a ales pacea ca viitorul ei.

La această întîlnire invităm reprezentanți de seamă ai literaturii contemporane, colegi din toate țările care au semnat Actul final de la Helsinki, inclusiv Canada și S.U.A., precum și scriitorii din alte țări care prețuiesc ideea păcii.

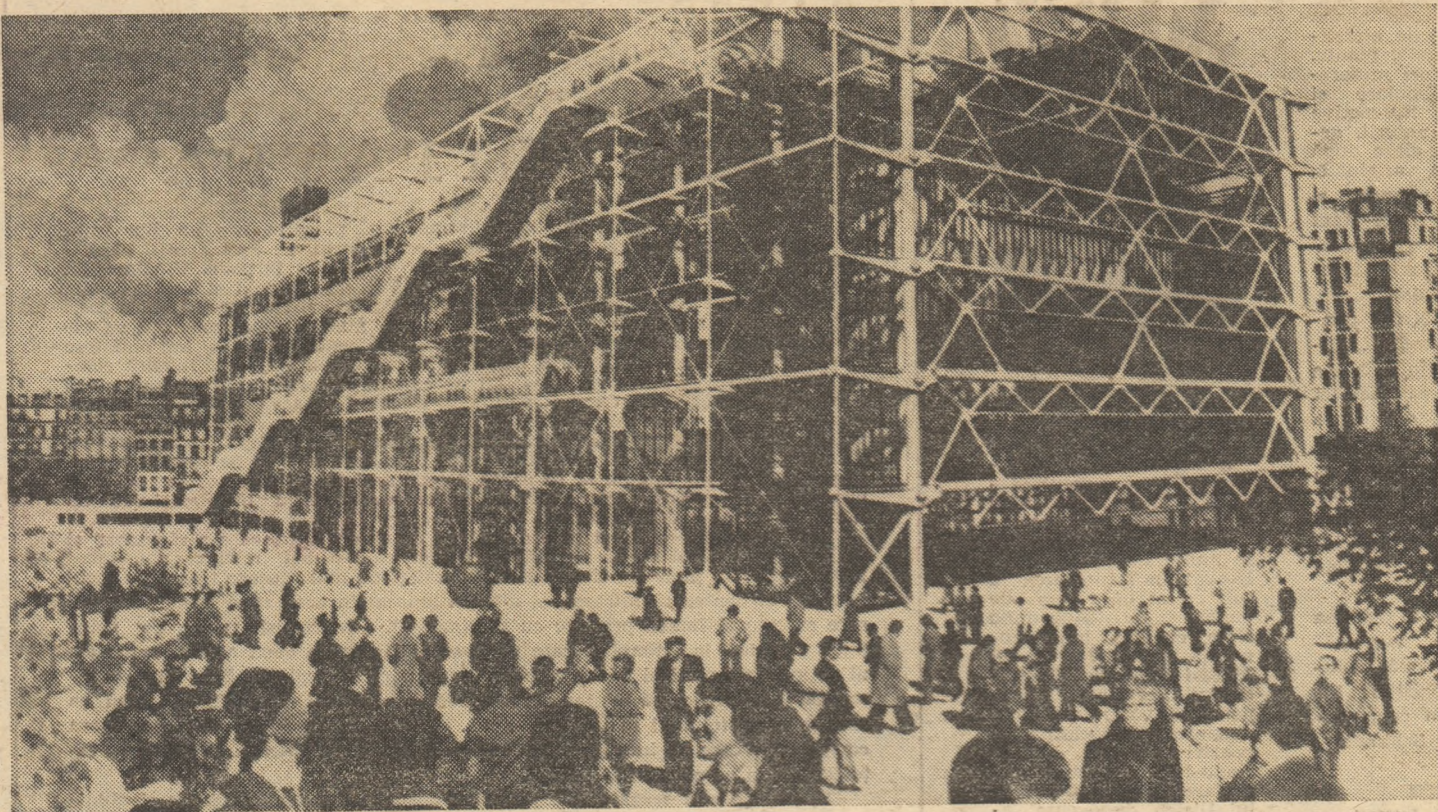
Considerăm că asemenea întîlniri au bune tradiții în secolul nostru. Trebuie să continuăm aceste tradiții printr-o nouă dezbateră în legătură cu problemele care ne frământă pe noi toți și care sint excepțional de importante pentru destinul și viitorul popoarelor noastre, al întregii omeniri.

Adresindu-ne vouă, sintem convinși că această conferință a scriitorilor, atît de importantă și responsabilă, va întîlni deplină înțelegere din partea voastră, pentru că misiunea nobilă a scriitorului este de a sluji pacea, poporul, întreaga omenire”.

Semnatarii acestui apel sint:

Cinghiz Aitmatov — U.R.S.S., Rafael Alberti — Spania, James Aldrige — Anglia, Robert André — Franța, Elisaveta Bagriana — Bulgaria, Hervé Bazin — Franța, Horst Bingel — R.F. Germania, Pietro A. Buttitta — Italia, Erskine Caldwell — S.U.A., José A. Castellet — Spania, Ernesto M. de Melo Castro — Portugalia, John Cheever — S.U.A., John Colombo — Canada, Aldo de Jaco — Italia, Imre Dobozy —

Ungaria, Evgheni Evtusenko — U.R.S.S., Nikolai Fedorenko — U.R.S.S., Pierre Gamarra — Franța, Hans A. Halbei — R. F. Germania, Lars Hulden — Finlanda, Hugo Huppert — Austria, Gyula Illyes — Ungaria, Jaroslaw Iwaszkiewicz — Polonia, Eugen Jhebeleanu — România, Ivar Johansson — Suedia, Kamen Kalcey — Bulgaria, Hermann Kant — R.D. Germană, Gheorghii Karaslavov — Bulgaria, Yaşar Kemal — Turcia, Jan Kozak — Cehoslovacia, Hans Krendlesberger — Austria, Maria Teresa Leon — Spania, Liubomir Leveev — Bulgaria, Denise Levertov — S.U.A., Arthur Lindkvist — Suedia, Gheorghii Marcov — U.R.S.S., Ana Maria Matute — Spania, Robert Merle — Franța, Ivor Montagu — Anglia, Aziz Nesin — Turcia, Rita Boumi Papa — Grecia, Nikos Pappas — Grecia, Goffredo Parise — Italia, Andrei Plavka — Cehoslovacia, Boris Polevoi — U.R.S.S., Bogomil Rainov — Bulgaria, Ludwig Renn — R.D. Germană, Paavo Rintola — Finlanda, Iannis Ritsos — Grecia, Gianni Rodari — Italia, Tadeusz Rozewicz — Polonia, Edoardo Sanguineti — Italia, Michel Scharang — Austria, Hans Scherflg — Danemarca, Pierre Seghers — Franța, Konstantin Simonov — U.R.S.S., Emilian Stanev — Bulgaria, Mihail Șolohov — U.R.S.S., Virgil Teodorescu — România, Yves Tberiaud — Canada, John Updike — S.U.A., Antonio Buero Vallejo — Spania, Gore Vidal — S.U.A., Andrei Voznesenski — U.R.S.S., Miriam Waddington — Canada, Peter Weiss — Elvetia, Pantelei Zarev — Bulgaria, Vilem Zavada — Cehoslovacia.

BEAUBOURG

INCHIPUIȚI-VĂ o pasăre de oțel și sticlă de dimensiuni uriașe, acoperind o suprafață totală de 100 000 metri pătrați. Ciudata arătare se înscrie, la Paris, în patruleterul străzilor: du Renard, Rambuteau, St. Martin și St. Merri. Clădirea este construită nu din cărămizi sau prefabricate ci... din țevi argintii și cristaluri! „Pereții” fiecărei fațade par a tinde să ia cu asalt spațiul din jur. Ascensoarele — propriu-zis escaladoarele, (scările fiind cu totul ascunse) — circulă prin niște tuburi enorme, asemănătoare coșurilor transatlanticelor, ușor înclinate. De jos, îi vezi cu ochiul liber, prin pereții de sticlă, pe cei care urcă și coboară, în valuri. Fiindcă, deschis marelui public abia luna trecută, marele centru cultural atrage ca un magnet.

„Centrul Național de artă și cultură Georges Pompidou”, despre care e vorba, conceput din inițiativa fostului președinte al Franței, a fost realizat de arhitecții Piano (italian) și Rogers (englez) asistați de biroul de studii „One Arup and Partners”. La concursul de proiecte pentru ridicarea edificiului, au participat 681 de proiectanți, dintre care 491 din alte 49 de țări. Planurile cuplului Piano-Rogers au fost aprobate cu 8 voturi contra... 1!

Este vorba de cel mai mare centru de cultură din lume la ora actuală, deși funcționează cu numai 800 de persoane.

STAU de vorbă, la etajul al doilea, într-unul din micile birouri plasate în stil american — adică pe același platou —, despărțite prin mici culoare, cu dl. Blaise Gautier, unul din cei șase membri ai direcției Centrului „Beaubourg”, care răspunde de problemele relațiilor cu scriitorii, ziariștii, artiștii, radioul, televiziunea și cinematografia. Îmi explică importanța acestei instituții unice, care, pentru prima oară, reunește în același loc toate activitățile culturale posibile și oferă vizitatorilor o imagine de ansamblu a creației contemporane în materie de literatură, artă plastică, muzică, creație industrială.

Este vorba de o întrepătrundere a acestor discipline, evidențiindu-se legăturile care există între ele, suscitând noi cercetări, promovind forme și expresii inedite de creație contemporană. Aceste manifestări trebuie să-și găsească dinamica necesară prin participarea directă a publicului la experiențele respective. Astfel, vizitatorul poate să urmărească, în spațiul rezervat colecțiilor, evoluția creației plastice din cele mai vechi timpuri până astăzi. Expoziții tematice temporare îl vor ajuta să se clarifice cu privire la raporturile existente între diferite genuri, ori despre legăturile ce se țes între artiștii de expresii diferite. Centrul va deschide căi noi tehnicilor de comunicație modernă: televiziunea, filmul, căile audiovizuale. Aceasta se va face atât prin manifestările desfășurate la fața locului, cât și prin difuzarea lor în alte regiuni ale Franței și în străinătate.

Indrăzneța construcție amplasată la confluența cartierului fostelor hale cu cel numit Marais, este denumită pe scurt „centrul Pompidou”, dar i se spune și „Hangarul Artelor”, „Super-piața culturală”, „Rafinăria culturală”, „Paralelipipedul” etc. Construcția, cu o înălțime de 42 m, o lungime de 166 m și o lățime de 60 m, a costat circa 900 milioane franci francezi și ridicarea ei a durat 4 ani. Este împărțită în patru departamente: Muzeul Național al Artei Moderne, Biblioteca publică de informații, Institutul de cercetări în acustică (muzică) și Centrul de creație industrială. Clădirea dispune de o sală de spectacole cu 600 de locuri, două săli de proiecție, un atelier destinat copiilor, o sală de actualități (unde pot fi consultate publicații și discuri din lumea întreagă, absolut la zi cu noutățile), o agenție de turism și un restaurant-cofetărie-bar. Ols mai multe birouri de informații. Muzeul Național de Artă Modernă este prevăzut a avea, pe

lingă colecții permanente, spații de expoziții pe 3 600 mp, o galerie experimentală de artă contemporană, un cabinet de artă grafică, un birou de documentare — fiind cu 35 la sută mai mare decât Muzeul de Artă Modernă din Avenue du President Wilson.

AM ZĂBOVIT mai bine de două ore la „Biblioteca publică de informații”, cu o bibliotecă propriu-zisă, o sală de actualități și o sală destinată lecturii copiilor. În bibliotecă, mergi direct la rafturi. Îți iei cartea preferată, apoi te așezi la o măsuță, într-un fotoliu comod, aprinzi o lampă și citești. Când ai terminat, te duci singur și pui cartea la locul de unde ai luat-o. În cele zece spații rezervate lecturii, pot citi în același timp 1 300 de oameni. Cărțile sînt alese din toate domeniile cunoștințelor omenesti. Un laborator de limbi este în același timp deschis publicului. În cadrul bibliotecii există 500 000 de documente microfiliate (în 16 și 35 mm). Ele reproduc reviste și ziare de mult epuizate. În ziua cînd am vizitat centrul, existau aici 30 000 de bobine puse la dispoziția publicului, 10 000 de microfise pentru cărți rare sau epuizate. Numărul acestora va ajunge la 20 000. Serviciul iconografic ce completează informațiile asupra cărților prezenta încă de la sfîrșitul lunii februarie o colecție de 150 000 de imagini în diapozitive, cu precizarea că nicăieri în Franța nu există un fond de imagini de această natură, documentară și enciclopedică. În sala de actualități din cadrul bibliotecii i se oferă publicului ultimele apariții în materie de cărți din toate domeniile și discuri. „Biblioteca copiilor” ocupă aripa de nord a clădirii, avînd 3 500 de titluri cu 20 000 de volume și o zonă audio-vizuală.

Iată și câteva informații puse la dispoziție de dl. Blaise Gautier cu privire la colaborarea dintre scriitorii și acest mare centru de cultură. Printre numeroasele manifestări ce se vor desfășura aici figurează întîlnirile dintre poeți, prozatori, dramaturgi, critici și istorici literari etc., cu publicul. La 25 februarie, de exemplu, Francis Ponge a prezentat o expoziție din manuscrisele sale, precum și pinze ale unor pictori pe care îi admiră (Chardin, Delacroix, Géricault, Courbet, Manet, Giacometti, Miró). Vor fi prezenți aici și unii tineri poeți — Jacques Dupin, André du Bouchet —, care vor citi din poemele lor, ca și scriitorii de mai întinsă circulație ca Nathalie Sarraute și Yves Bonnefoy. Pînă în luna iunie, se vor afla în cadrul centrului, la întîlniri cu cititorii, și André Frénaud, Alain Veinstein, Bernard Colin, Jean Tardieu. Numeroși scriitori străini își vor da concursul la manifestările literare ale centrului. De la 5 la 8 mai, marele poet mexican Octavio Paz; la 16 iunie, poetul libanez George Schéhade, iar mai tirziu vor avea loc întîlniri cu poezii și romancierii americani Robert Duncan, James T. Farrell, Gerge Open. În marea sală de 600 locuri se vor organiza medallioane Ezra Pound și Cummings. (La începutul lunii martie era deschisă o expoziție „Apollinaire”, prin cărți, manuscrise, fotografii etc.)

Am cercetat și programele de viitor ale centrului, pe întregul an. Sînt prevăzute expoziții retrospective ale unor mari pictori, spectacole de piese de teatru inedite, dezbateri asupra unor noi apariții editoriale, lecturi cu participarea unor actori celebri ca Jean-Louis Barrault, conferințe despre istoria muzicii cu exemplificări etc. etc.

...Priveam panorama Parisului de la cel de al 5-lea etaj al fascinantei construcții. Coborînd, vedeam prin pereții de sticlă ai escaladorului, în săli, sute de tineri și vîrstnici consultînd diapozitive, răsfoind colecții, admirînd tablourile.

Al. Raicu

Sport

Sub salcîmii Rapidului

■ APRILIE, taur de liliac învîlmășind cîmpiile, aprinde sfeșnice cu lună plină în prunduri, schimbîndu-le-n corăbii pe care se petrece logodna păsărilor rănite-n cuiele albastre ale nopților clătinate de furtuni. Miroase a fete ieșite în pridvor, dimineața, ca să-și scuture cămășile în care au dormit, visînd dragoste. Toate zilele săptămîinii se spală pe ochi cu apă dintr-o gîrlă prolifică, izvorînd de sub niște mestecenii cu frunză ca mătasea Paștelor. Dar e și cite-o sîmbătă pe jumătate surdă și tunsă la subțiori ce și-ar merita locul numai în chenarul lui februarie sau în capul unui ied de capră neagră asupra căruia cade, ca un bolovan de fulgere, vulturul. E împede, sper, că vorbesc despre ulciorul ăla cu otravă și zer din care-a băut Rapidul la Petroșani. În seara aia băloasă am înjurat toate răsăriturile de soare pe care le-am trăit împreună cu Dumitrache la Taverna din Mamaia, cînd ne cînta Dona Dumitru Siminică: La Didina din Obor / bea un domn judecător / cu un procuror în tren / care m-a băgat la beci...

Căzuți în duminica slăbăno-gului (alea trei locuri din coadă!), credeam că n-o să mai ieșim din șanțul unde se caută de pureci toți cîinii cu picioarele rupte. Dar lîngă zîmbrul din vitralii suflînd abur de aur pe creștetul lui Dinu și Lucescu se află și-un catîr tăiat de tren pe care, la o săptămîină după înfrîngerea din Valea Jiului, giuleșteanul Neagu l-a dezbrăcat la piele și l-a pus să ia drumul Aradului, ca semn că baba U.T.A. n-are drept de mănăstire lîngă Podul Grant. Cu puțin noroc am ajuns să-i vedem pe alții în chip de căprioară cu lupul atîrnat de pulpă și să respirăm mai ușurați, fiindcă după U.T.A., vom trece fluierînd și prin vadul Galaților, nu?

Ies de sub salcîmii Rapidului să pun o întrebare care mă chinuiește ca o tuse urîtă: de ce-i cheamă Covaci la lot pe Troi, Zamfir, Mlătescu, Sames, pe Iordache, cînd aproape nici unul dintre ei, așa cum apreciază ziariștii sportivi, n-a izbutit să joace, în această primăvară, mai mult de nota 5? Aștept ziua de 16 să văd ce taine ascunde Covaci în buranarul de la ceas și dacă chibă din mîna lui au floare.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU